

BANKALARDA DENETİM KOMİTESİ UYGULAMASI

Doç. Dr. Özgür Çatıkkaş
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Okur
Öğr. Gör. İsmail Balkan

BANKALARDA DENETİM KOMİTESİ UYGULAMASI

**Doç. Dr. Özgür Çatıkkaş
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Okur
Öğr. Gör. İsmail Balkan**

Yayın No: 287

İstanbul, 2012

Türkiye Bankalar Birliği

Nispetiye Caddesi
Akmerkez B3 Blok Kat:13
34340 Etiler-İSTANBUL
Tel. : 212-282 09 73
Faks : 212-282 09 46
İnternet sitesi: www.tbb.org.tr

Baskı-Yapım

G.M. Matbaacılık ve Ticaret A.Ş.
100. Yıl Mah. MAS-SİT 1.Cadde No:88
34204 Bağcılar - İSTANBUL
Tel : +90 212 629 00 24 (pbx)
Fax : +90 212 629 20 13
e-mail: bilgi@goldenmedya.com.tr
İnternet sitesi: www.goldenmedya.com.tr

© Kitapta yer alan görüşler eser sahiplerine aittir.
Türkiye Bankalar Birliği'nin görüşlerini yansıtmaz.

Bu yayın Türkiye Bankalar Birliği internet sitesinde yer almaktadır.

ISBN 978-605-5327-13-2 (Basılı)
ISBN 978-605-5327-14-9 (Elektronik)

Sertifika No: 17188

2012.34.Y.5327.287

Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması

İçindekiler

Tablolar Listesi.....	iv
Şekiller Listesi.....	iv
Kısaltmalar Listesi.....	v
Giriş.....	1
I. Bölüm	
1. Genel Kavramlar.....	5
1.1. Denetim Kavramı.....	5
1.1.1. Yapılma Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri.....	6
1.1.1.1 Finansal Tablo Denetimi.....	7
1.1.1.2. Uygunluk Denetimi.....	7
1.1.1.3. Faaliyet Denetimi.....	8
1.1.2. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri.....	8
1.1.2.1. Sürekli Denetim.....	8
1.1.2.2. Ara Denetim.....	9
1.1.2.3. Son Denetim.....	9
1.1.2.4. Özel Denetim.....	9
1.1.3. Denetçinin Konumuna Göre Denetim Türleri.....	9
1.1.3.1. Bağımsız Denetim.....	9
1.1.3.2. İç Denetim.....	13
1.1.3.3. Kamu Denetimi.....	13
1.2. İç Kontrol.....	13
1.3. İç Denetim.....	15
1.4. Kurumsal Yönetim.....	18
1.5. Denetim Komitesi.....	20
1.6. Denetim Komitesinin Gelişimi.....	22
1.6.1. McKesson-Robbins Olayı.....	25

1.6.2. Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü Raporları	25
1.6.3. Cohen Komisyonu Raporu	26
1.6.4. İç Denetçiler Enstitüsü Bildirisi	26
1.6.5. Treadway Komisyonu Raporu	27
1.6.6. Organizasyonları Destekleme Komitesi(COSO) Raporu	28
1.6.7. Cadbury Komitesi Raporu	29
1.6.8. Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu Raporu	30
1.6.9. Basel Komite'nin Denetim Komitesi Uygulamasına İlişkin Açıklamaları	31
1.6.10. Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri (NYSE-NASD)	32
1.6.11. Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri (NACD)	34
1.6.12. Sarbanes Oxley Yasası	35

II. Bölüm

2. Denetim Komitesinin Görevleri, Örgüt Yapısı İçerisindeki Yeri ve Diğer Birimlerle İlişkisi	39
2.1. Denetim Komitelerinin Görev ve Sorumlulukları	39
2.2. Denetim Komitesi Üyelerinin Taşınması Gereken Nitelikler	42
2.3. Denetim Komitesinin Organizasyon Yapısı İçerisindeki Yeri	44
2.3.1. Denetim Komitesinin İşletme Yönetimi ile İlişkisi	44
2.3.2. Denetim Komitesinin İç Denetim Fonksiyonu ile İlişkisi	46
2.3.3. Denetim Komitesinin İç Kontrol Sistemi ile İlişkisi	48
2.3.4. Denetim Komitesinin Bağımsız Denetim Kuruluşu ve Bağımsız Denetçiyle İlişkisi	48
2.3.5. Denetim Komitesinin Kurumsal Yönetim Komitesi ile İlişkisi ..	50
2.4. Denetim Komitesinin Kuruluş Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	52
2.5. Denetim Komitelerinin Etkinliğini Etkileyen Unsurlar	54
2.5.1. Bağımsızlık (İcracı Olmama) ve Yönetimle Olan İlişki	55
2.5.2. Denetim Komitesi Yönetmeliği	58
2.5.3. Uzmanlık	58
2.5.4. Toplantı Yapısı	61
2.6. Denetim Komitelerinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Tavsiyeler...	62

III. Bölüm

3. Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması	65
3.1. Bankalarda Denetim Komitesi	65
3.2. Bankacılık Kanununda Yer Alan Düzenlemelerde Denetim Komitesi	69
3.3. Bankaların İç Sistemlerine İlişkin Düzenlemelerde Denetim Komitesi.....	70
3.3.1. Bankalarda Denetim Komitelerinin Görev ve Sorumlulukları ..	71
3.3.2. Bankalarda Denetim Komitesi Üyelerinin Taşınması Gereken Nitelikler	75
3.3.3. Bankaların İç Sistemlerine İlişkin Düzenlemelerde Yer Alan Tanımlar.....	79
3.3.3.1. İç Kontrol	79
3.3.3.2. İç Denetim	80
3.3.3.3. Risk Yönetimi.....	81
3.4. Bankaların Bağımsız Dış Denetimine İlişkin Düzenlemelerde Denetim Komitesi.....	82
3.5. Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Banka Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerinin Denetimi Hakkındaki Düzenlemelerde Denetim Komitesi	85
3.6. Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Denetim Komitesi	86

IV. Bölüm

4. Türkiye’de Kurulu Ticari Bankalarda Denetim Komitesinin Yapısı ve Denetim Komitesinin Etkinliğinin Ölçülmesi Üzerine Bir Uygulama	89
4.1. Uygulamanın Önemi.....	94
4.2. Uygulamanın Amacı, Yöntemi ve Kullanılan Değişkenler	95
4.3. Uygulamanın Sınırları	98
4.4. Uygulama Sonucunda Elde Edilen Bulgular.....	98
Sonuç.....	105
Kaynakça	109

Tablolar Listesi

Sayfa No

Tablo 1	: Yapılma Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri.....	7
Tablo 2	: 2001–2003 Döneminde Meydana Gelen Bazı Skandallar ve Şirket İflasları	22
Tablo 3	: Denetim Komitesi Uygulamasına Etki Eden Düzenlemeler ve Getirdiği Yenilikler	24
Tablo 4	: Denetim Komitesinin Etkinliğinin Arttırılması İçin Kalite Güvence Öğeleri	55
Tablo 5	: Tanımlayıcı İstatistikler.....	97
Tablo 6	: Denetim Komitesinin Üye Sayısı ve T.K. Oranı	99
Tablo 7	: D.K. Üyelerinin Yaşı/Eğitim Düzeyi ve T.K. Oranı	100
Tablo 8	: D.K. Üyelerinin Uzmanlığı /Tecrübesi ve T.K. Oranı	101
Tablo 9	: D.K. Üyelerinin Bağımsızlığı ve T.K. Oranı.....	102
Tablo 10	: Şartlı Görüş/Denetim Firması Değişimi ve T.K. Oranı	103
Tablo 11	: İMKB’de İşlem Görme ve T.K. Oranı	104

Şekiller Listesi

Sayfa No

Şekil 1	: İç Kontrol Sisteminin Amaçları	14
Şekil 2	: İç Kontrol Sürecinin Unsurları	15
Şekil 3	: Kurumsal Yönetimin Temel Bileşenleri	20
Şekil 4	: Denetim Komitesinin Gözetim Rolü	41
Şekil 5	: Denetim Komitesinin Şirket Örgüt Yapısı İçindeki Yeri	44
Şekil 6	: Finansal Uzman Karar Ağacı	60
Şekil 7	: Denetim Komitesinin Bankaların Organizasyon Yapısı İçerisindeki Yeri	67
Şekil 8	: Denetim Komitesinin Bankaların Organizasyon Yapısı İçerisindeki Yerine İlişkin Tavsiye Edilen Bir Yapı	68
Şekil 9	: Bankalarda Denetim Komitesinin Sorumluluk Alanı	72

Kısaltmalar Listesi

AAA	: The American Accounting Association-Amerika Muhasebeciler Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	: Adı Geçen Eser
AICPA	: American Institute Of Certified Public Accountants- Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü
AMEX	: American Stock Exchange-Amerikan Borsası
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BRC	: Blue Ribbon Committee-Blue Ribbon Komite
COSO	: Committee of Sponsoring Organization-Organizasyonları Destekleme Komitesi
DK	: Denetim Komitesi
FEI	: The Financial Executives Institute-Finansal Yöneticiler Enstitüsü
GAO	: General Accounting Office-Genel Muhasebe Ofisi
IFAC	: The International Federation of Accountants-Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IIA	: The Institute of Internal Auditors -İç Denetçiler Enstitüsü
IMF	: International Monetary Fund -Uluslararası Para Fonu
IOSCO	: International Organization of Securities Commissions- Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Organizasyonu
ISB	: Independence Standards Board -Bağımsızlık Standartları Kurulu
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
NAA	: National Association of Accountants -Ulusal Muhasebeciler Birliği
NACD	: National Association Corporate Directors-Ulusal Kurumsal Yöneticiler Birliği
NASD	: National Association of Securities Dealers-Ulusal Menkul Kıymetler Yatırımcıları Derneği
NASDAQ	: Tezgah Üstü Piyasalarda İşlem Gören Menkul Kıymetler İçin Alım-Satım Fiyatlarının Gösterildiği Otomatik Bilgi Ağı
NYSE	: New York Stock Exchange-New York Borsası

OECD	: Organisation For Economic Co-Operation And Development- Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PCAOB	: The Public Company Accounting Oversight Board-Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu
POB	: Public Oversight Board-Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu
SEC	: Securities And Exchange Commission - Menkul Kıymetler Komisyonu
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SOX	: Sarbanes-Oxley Act -Sarbanes-Oxley Yasası
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TK	: Takipteki Krediler
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
YMM	: Yeminli Mali Müşavir

Giriş

Günümüzde var olan sert rekabet ortamında işletmelerin yatırım çekebilmesi ve karlılığını sürdürebilmesi için iç ve bağımsız denetimdeki etkinliği sağlaması, ayrıca işletmenin kurumsal yönetim ilkelerine olan uyumunu sağlayabilmesi hayati önem taşımaktadır. Nitekim günümüzde yatırımcının karar alma sürecinde; işletmenin karlılığı, devamlılığı ve kurumsal yönetim ilkelerine olan uyumu büyük kriterler olarak göze çarpmaktadır.

1939 yılında Amerika'da McKesson & Robbins Şirketi ile başlayıp birçok halka arz olmuş işletmede ortaya çıkan muhasebe kaynaklı skandallardan sonra sermaye piyasalarında yer alan yatırımcıların sermaye piyasalarına olan güveninde büyük olumsuzluklar yaşandı. Yaşanan bu skandal ve iflaslarda, şirket yönetimleri ile bağımsız denetim kuruluşlarının da payının olduğunun ortaya çıkması sistemi büyük bir çikmaz çine soktu.

Bu gelişmeler; sermaye piyasalarında yer alma noktasında isteksiz davranan yatırımcıların ve hissedarların, işletme yönetimlerine olan güvenini azaltmış ve işletmelerin içinde bulunduğu riskler konusunda daha yeterli, doğru ve zamanında bilgi talep etmesine neden olmuştur. Yaşanan bu skandallardan sonra yatırımcıyı tekrar sermaye piyasalarına çekebilmek ve piyasalardaki güven ortamını yeniden oluşturmak adına birçok kurum arayış içerisine girmiştir. Sermaye piyasalarında yeniden güven ortamının sağlanılmaya çalışıldığı bu dönemde ilk önce Amerika'da faaliyet gösteren Menkul Kıymetler Komisyonu(SEC) olmak üzere birçok düzenleyici kurum ve kuruluşlar, işletmelerin organizasyon yapısı içerisinde yer verilerek üzere yeni bir yapıyı gündeme getirdi. Denetim komitesi adının verildiği bu yapıda, bağımsız üyeler yer alacak ve halka açık işletmelerde yönetim kurulunun bir alt komitesi olarak faaliyet gösterecektir. Halka açık işletmelerde yönetim kurulunun bir alt komitesi olarak faaliyet gösteren denetim komiteleri, başta hissedarlar olmak üzere bütün menfaat sahiplerinin haklarını korumak adına, şirketin muhasebe sisteminin güvenilirliğini ve kamuya açıkladığı belgelerin tam ve doğru olmasını sağlamakla ve işletmenin bağımsız denetim sürecinin gözetimi ile yükümlü olacaktır.

Zaman içerisinde görev yükü arttırılan denetim komitelerinin etkinliğini artırmak amacıyla bazı düzenlemeler de yapılmaya başlamıştır. Söz konusu bu düzenlemelere göre denetim komitesi üyesinin işletme yönetimine karşı bağımsızlığı korunacak, üyelerin finans alanında uzman olması ve tecrübeye sahip olması sağlanacaktır.

Menfaat sahiplerinin haklarını korumak adına işletmelerde kurulan denetim komitelerinin görevlerini amaca uygun bir şekilde sürdürebilmesi için bağımsız hareket edebilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü denetim

komiteleri ancak bu şekilde yönetim kurulunun ve işletmenin faaliyetlerini amaca uygun bir şekilde değerlendirebilecek ve menfaat sahiplerinin haklarını koruyabilecektir.

Denetim komitesi, işletmelerde kurumsal yönetim adına büyük görevler üstlenen başta işletmenin karlılığına, devamlılığına, güvenilirliğine katkı sağlayabilen bir yapıdır. Kurumsal yönetim ilkelerinden olan işletmelerde şeffaflığın sağlanması ve kamuoyunu bilgilendirme kavramı denetim komitelerinin asli görevlerindedir.

Uluslararası arenada ortaya çıkan bu gelişmeler Türkiye'deki düzenleyici kurumları da harekete geçirmiştir. Bu çerçevede; banka dışı halka açık işletmeler için SPK, bankalar için ise BDDK bazı çalışmalarda bulunmuştur. Söz konusu bu çalışmalar sonucunda gerekli düzenlemeler yapılmış, bankaların ve banka dışı halka açık şirketlerin denetim komitesi uygulamasına ilişkin uyacağı kurallar oluşturulmuştur.

Ülkemizde faaliyet gösteren bankalar için yeni kabul edilebilecek bu yapılanma, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle denetim komitesinin genel yapısı banka dışı işletmelerdeki işleyişine ilişkin bilgiler açıklanacak, daha sonra ise denetim komitesinin bankalardaki uygulamasına ilişkin bilgiler aktarılacaktır. Çalışmada ki etüt planı şu şekildedir.

Birinci bölümde; denetim komitesi uygulamasına ilişkin teorik altyapıyı oluşturmak için denetim kavramı, iç kontrol ve iç denetim kavramı, kurumsal yönetim kavramı, denetim komitesi kavramı ve denetim komitesi uygulamasında etkisi olan uluslararası gelişmeler açıklanacaktır.

İkinci bölümde, yönetim kurullarının bir alt komitesi olarak faaliyet gösteren denetim komitelerinin işletme bünyesi içerisindeki birimlerle ilişkisi ve bu kapsamda denetim komitesinin görev ve sorumlulukları açıklanacaktır.

Üçüncü bölümde; çalışmamızın denetim komitelerinin bankalardaki uygulamasını kapsamaması sebebiyle, bankalardaki denetim komitesi uygulamasına ilişkin ulusal düzenlemeler incelenecektir. Söz konusu düzenlemeler çerçevesinde bankalarda denetim komitesinin görev ve sorumlulukları açıklanırken, denetim komitesi üyesinin sahip olması gereken niteliklere de yer verilecektir.

Dördüncü ve son bölümde ise bankalarda denetim komitesi uygulamasına ilişkin bir çalışmaya yer verilecektir. Bu bölümde, denetim komitesinin yapısı ile bankaların en temel faaliyet konularından birisi olan verilen krediler arasındaki ilişki incelenecektir. Takip eden alt bölümlerde sırasıyla uygulamanın öneminden bahsedilecek, uygulamanın amacı ve

analizde kullanılan yöntemden hakkında kısa bir bilgi verilecek, analizde kullanılan ve elde edilen bulgular sunulacak ve son olarak da ulaşılan sonuçlar tartışılacak ve öneriler sunulacaktır.

Birinci Bölüm

1. Genel Kavramlar

1.1. Denetim Kavramı

Denetim, iş sürecinden bağımsız ve uzman kişilerce yapılan, geçmişe dönük incelemeleri içeren faaliyetler bütünüdür.¹

Modern anlamda denetim; olasılık ve görelilik esaslarıyla belirlenmiş hedef ve standartlar doğrultusunda ortaya çıkan sonuçların verimlilik, etkinlik ve ekonomiklik derecelerini ölçmek, karşılaştırmak ve değerlendirmektir. Diğer bir ifade ile denetim; bir kuruluşun ekonomik faaliyetlerine ve olaylarına ilişkin açıklanan bilgilerin, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluk derecesini belirlemek ve raporlamak amacıyla bu ekonomik faaliyetlere ve olaylara ilişkin bilgilerle ilgili kanıtların tarafsızca toplanması, değerlendirilmesi ve sonucun bilgi kullanıcılarına raporlanmasıdır.²

Denetim kavramının kelime anlamı batı dillerindeki karşılığı olan “audit” kelimesinin kökenini oluşturan ve bununla birlikte Latince’den gelen “audire” sözcüğünden gelmektedir. Audire kelimesi; işitmek, dikkatlice incelemek anlamına gelmektedir.³

Amerikan Muhasebeciler Birliği Denetim Kavramları Komitesi, muhasebe denetimini şu şekilde tanımlamıştır:⁴

“Denetim, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir.”

Yukarıda tanımına yer verilen denetimin unsurlarını ve özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz.⁵

¹ Şaban Uzun, **İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış Denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye’deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma**, SPK Yayınları, Yayın No:132, Ankara 1999, sf.6.

² Erdal Kenger, **Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu**, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Şubat 2001 Çevrimiçi:http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm#d1a, Erişim Tarihi: 10.03.2011.

³ Serap Ünen, **Bankacılık Gözetim Sisteminde İç Denetimin Dış Denetimi Destekleme Koşulları**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, sf.3.

⁴ Ersin Güredin, **Denetim**, Beta Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 1998, sf.5–6.

⁵ Güredin, sf.5–6.

- Denetim ile ilgili bütün tanımlamalarda denetimin bir süreç olduğu ve dinamik bir faaliyet olduğu belirtilmektedir. Bu süreç; denetim faaliyeti için gerekli olan kanıt ve bilgilerin toplanması, bunların incelenmesi ve değerlendirilmesi, yapılan bu değerlendirme sonrasında bir denetim görüşüne ulaşılması ve bu görüşün denetim raporu ile birlikte ilgili mercilere iletilmesi evrelerini içermektedir.
- İktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddialar ifadesi ile muhasebenin iktisadi bilgileri teşhis etme, ölçme ve raporlama işlevleri açıklanmak istenmektedir.
- Önceden saptanmış ölçütler, yönetimin iktisadi faaliyet ve gelişmelere ait iddia ve bildirimlerinin doğruluğunun araştırılması amacıyla karşılaştırıldıkları standartlardır.
- Uygunluk derecesi yönetim tarafından daha önce belirlenmiş ve ileri sürülen iddia ve bildirimlerin saptanmış ölçütlerle ne derecede uyum içinde bulunduğunu belirleyen bir ölçüdür.
- Tarafsızca kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme ifadesi ile denetçinin hiçbir grubun etkisi altında kalmaksızın, görevini bağımsız bir biçimde sürdürmesi, yapılmış bildirimleri özenle incelemesi ve sonuçlarını titizlikle değerlendirmesi anlaşılmaktadır.
- İlgili duyanlar, ilgili çıkar gruplarını ve başta hissedarlar olmak üzere genel anlamda kamuyu ifade etmektedir.
- Sonuçları bildirme denetim sürecinin son evresidir. Sonuçları bildirme, incelemeler sonucu elde edilmiş bulguların ve denetçinin görüş ve yargılarının açıklanmasının da yer aldığı yazılı bir rapor şeklinde olur.

Bağımsız denetçiler aracılığıyla yapılan muhasebe denetiminin amacı; finansal durumun ve faaliyet sonuçlarının nakit akışı üzerindeki etkilerini genel kabul görmüş prensiplerle olan uygunluğu yönünden inceleyerek, ilgili birimlere iletmektir.⁶

1.1.1. Yapılma Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri

Yapılma konusu ve amacına göre denetimi 3 ayrı başlık altında incelemek mümkündür. Yapılma konusu ve amacına göre denetim türlerini ilk olarak Tablo 1 aracılığıyla aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

---

⁶ Alvin A. Arens, Randal J. Elder, Mark S. Beasley, **Auditing and Assurance Services**, Prentice Hall, International Edition, 2003, p.136.

Tablo 1: Yapılma Konusu ve Amacına Göre Denetim Türleri

Denetim Türü	Bağlı Bulunan Ölçüt	Kullanıcılar
Finansal Tablo Denetimi	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri	Ortaklar, Kredi Verenler, Resmi Kurumlar ve Devlet
Uygunluk Denetimi	İlgili Bağıt veya Sözleşmeler	Bağıt ve Sözleşmenin Tarafları
Faaliyet Denetimi	Yönetim Tarafından Hazırlanmış Bütçeler ve/veya Diğer Başarı, Performans Ölçütleri	Yönetim

Kaynak: Ersin Güredin, **Denetim**, Beta Yayınları, 8. Basım, İstanbul, 1998, sf.9.

1.1.1.1. Finansal Tablo Denetimi

Finansal tablo denetimi, finansal tabloların incelenen yıl itibariyle işletmenin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru olarak yansıtıp yansıtmadığını ve genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine olan uygunluğunun araştırılması faaliyetidir.⁷ Tanımdan da anlaşılacağı üzere bu tür denetim çalışmaları sırasında, işletmenin mali tablolarının, işletmenin mali durumunu ve faaliyet sonuçlarını doğru ve dürüst bir biçimde, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun bir şekilde yansıtıp yansıtmadığı konusunda bir görüş oluşturulmaya çalışılır.⁸

1.1.1.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi bir işletmenin faaliyetlerinin veya finansal işlerinin, önceden belirlenmiş politikalara, prosedürlere, kurallara ve ilgili düzenlemelere uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan denetim türüdür. Uygunluk denetimi olarak adlandırılan bu denetim türü genellikle işletmenin tepe yöneticileri ve iç denetçileri aracılığıyla gerçekleştirilir.⁹

Uygunluk denetimine ilişkin şu örnekleri vermek mümkündür.¹⁰

- Bir banka şube müdürünün kredi verme sınırını aşip aşmadığının, bankanın müfettişleri tarafından denetlenmesi,
- Bir işletmenin mahsup fişlerinin yetkili kişiler tarafından doldurulup doldurulmadığının iç denetçiler tarafından incelenmesi,

⁷ Ferruh Çömlekçi, **Mali Tabloların Denetimi**, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1997, sf.5.

⁸ Nejat Bozkurt, **Muhasebe Denetimi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998, sf.27.

⁹ Özgür Çatıkkaş, **Bankalarda İç Kontrol Sistemi ve İç Denetim Fonksiyonunun Etkililiği**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005, sf.9.

¹⁰ Bozkurt, sf.29.

- Vergi dairesi müdürünün, vergi tahsilâtlarında süreyi dikkate alıp almadığının, vergi denetçileri tarafından incelenmesi,

1.1.1.3. Faaliyet Denetimi

Bir organizasyonun saptanmış hedef ve amaçlarına ulaşım ulaşmadığını ölçmeye çalışan faaliyet denetimi, işletmenin örgütsel yapısını, iç kontrol sistemlerini, iş akışlarını ve yönetimin başarısını ölçmeye yönelik geniş kapsamlı bir faaliyettir.¹¹

1960'lı yıllardan sonra gelişmeye başlayan bir denetim türü olan faaliyet denetimi finansal tablo denetiminden ve uygunluk denetiminden daha zordur. Bu zorluğun sebebi ise faaliyetlerin etkinliğinin ve verimliliğinin nesnel olarak saptamaya çalışılmasıdır.¹²

Faaliyet denetiminde değerleme kıstasları son derece özeldir. Etkenlik ve etkinlik kavramları, değerleme konusu ve şartlarına göre değişir. Bu sebepten ötürü faaliyet denetimini icra eden denetçinin analitik düşünce yapısına sahip olması gerekmektedir.¹³

Faaliyet denetimi çalışmaları sonunda, politikaların ve uygulamaların daha etkin ve etken olması için işletme yönetimine yeni çözüm önerileri içeren bir rapor sunulur. Bu sebepten dolayı faaliyet denetimi daha çok yönetim danışmanlığına benzemektedir.¹⁴

1.1.2. Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri

Uygulama zamanına göre denetim türünü; sürekli, ara, son ve özel denetim olmak üzere ve dört ayrı başlık halinde incelemek mümkündür.

1.1.2.1. Sürekli Denetim

İşletmenin faaliyetlerinin bir hesap dönemi boyunca aralıksız olarak denetlenmesi şeklidir. Bu tür denetim uygulaması genellikle iç denetçiler tarafından yürütülür.¹⁵ Her yıl yapılan ve gerekli tüm denetim tekniklerinin kullanıldığı bu denetim türünün en büyük özelliği ise tam denetim olması, yani mali yıl sona ermeden denetim sözleşmesinin yapılmış olması nedeniyle, denetçinin yeterli kanıt toplamaya veya bağımsız denetim

---

¹¹ Bozkurt, sf.15

¹² Bozkurt, sf.15

¹³ Hasan Gürbüz, **Muhasebe Denetimi**, Bilim ve Teknik Yayınları, İstanbul, 1995, sf.13

¹⁴ Gürbüz, sf.13

¹⁵ Beste Akyürek, **Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı İç Denetim Sistemi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, sf.9

standartlarının tamamını uygulamaya imkân bulabilmesi bu denetim türünün karakteristik bir özelliğidir.¹⁶

1.1.2.2. Ara Denetim

Hesap dönemi içerisinde belli tarihler arasında yapılan denetim türüdür. Aylık, üç aylık veya altı aylık gibi kısa hesap dönemlerinin sonuçlarını kapsayan denetim türüdür.¹⁷

1.1.2.3. Son Denetim

Hesap dönemi bittikten sonra yapılan denetim uygulamasıdır. Son denetim olarak adlandırılan bu denetim türünde çalışmalar hesap dönemi kapanmadan kısa bir süre önce başlayabilse de asıl kapsamlı çalışma hesap dönemi kapandıktan sonra yapılmaktadır.¹⁸

1.1.2.4. Özel Denetim

Özel denetim, sermaye piyasası araçlarının halka arzı için Kurula başvuru esnasında veya birleşme, bölünme, devir ve tasfiye durumunda bulunan ortaklıklar ile aynı pozisyonadaki kurumlarca düzenlenmiş mali tabloların denetlenmesi sürecidir.¹⁹

1.1.3. Denetçinin Konumuna Göre Denetim Türleri

Denetçinin konumuna diğer bir ifadeyle denetçi ile işletme arasındaki örgütsel ilişki yönünden denetimi kendi içerisinde üç ayrı başlık halinde incelemek mümkündür.²⁰

1.1.3.1. Bağımsız Denetim

Sermaye piyasalarında düzenleyici özelliğe sahip otoritelerin en önemli görevi; tam ve eksiksiz olarak gerçekleşecek kamuyu aydınlatma süreci neticesinde yatırım kararlarının alınmasını sağlamak, böylece piyasaların düzgün ve etkin bir biçimde işlemesini sağlayarak, birikimlerini bu piyasalarda değerlendiren tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumaktır. Tasarruf sahiplerinin korunmasının amaçlandığı bu noktada bağımsız denetim kavramı ortaya çıkmaktadır. Bağımsız denetim, işletmelerin mali durumu hakkında yatırımcıya yansız ve sağlıklı bilgiler vererek, asimetrik

---

¹⁶ Çatıkkaş, sf.10.

¹⁷ Gürbüz, sf.16.

¹⁸ Gürbüz, sf.16.

¹⁹ Çatıkkaş, sf.11.

²⁰ Akyürek, sf.10.

bilgi ve ters seçim olgularının ortaya çıkmasının engellenmesine yardımcı olmaktadır.²¹

Özellikle son onbeş yirmi yıllık zaman dilimi içerisinde büyük şirketlerde yaşanan ve işletmelerin iflasıyla sonuçlanan olaylar zinciri yatırımcıların sermaye piyasalarına olan güveninin azalmasına neden olmuştur. Bununla birlikte ortaya çıkan bu iflasların ve zararların oluşmasında yönetici suiistimallerinin ve bağımsız denetim yapan kuruluşların da olduğunun ortaya çıkması yatırımcıların güveninin iyice kaybolmasına sebep olmuştur.²² Nitekim COSO tarafından hileli finansal raporların ortaya çıkması üzerine yapılan bir araştırmaya göre, ortaya çıkan hileli finansal raporlama olaylarının %83'ünde üst düzey yöneticilerin ve kurul üyelerinin etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²³ Yaşanan bu gelişmeler sonrasında yatırımcıyı tekrar sermaye piyasalarına çekmek için şirketlerin gerçek durumlarını yansıtan ve güvenilir bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenmiş olan mali tabloların yatırımcıya sunulmasıyla mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Bu noktada bağımsız dış denetim ve denetçinin bağımsızlığı kavramları ortaya çıkmakta ve büyük önem oluşturmaktadır.²⁴

SPK'ya göre bağımsız dış denetim: "İşletmelerin kamuya açıklanacak veya Kurulca istenecek yıllık finansal tablo ve diğer finansal bilgilerinin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu hususunda, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının elde edilmesi amacıyla bağımsız denetim standartlarında öngörülen gerekli tüm bağımsız denetim tekniklerinin uygulanarak, defter, kayıt ve belgelerin üzerinden denetlenmesi ve değerlendirilerek rapora bağlanmasıdır."²⁵

Bağımsız dış denetimin ilk amacı olarak yönetim tarafından hazırlanan mali tablolara güvenilirlik kazandırmak gösterilebilir. Uzun vadeli amacı ise yönetime mali tablolarla ilgili olarak, geleceğe dair alınacak kararlarda yol

---

²¹ Burak İnam, **Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Sarbanes-Oxley Kanunu Sonrası Gelişmeler**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007, sf.9–10.

²² Gürkan Polat, **Hisse Senetleri Borsaya Kote Edilmiş Şirketlerde Kurumsal Yönetim Kapsamında Bağımsız Denetim**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, sf.90., Şaban Uzun, **Türkiye'de Denetçi Bağımsızlığı**, Çevrimiçi: http://iibf.erciyes.edu.tr/akademik/suzay/SUZAY_TD%20_1_UMK.pdf, Erişim Tarihi: 07.05.2008, sf.5.

²³ Süleyman Uyar, **Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında Kurumsal Yönetim (Corporate Governance) Anlayışının Önemi**, Çevrimiçi: <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim tarihi:24.04.2011, sf.1.

²⁴ Polat, sf.90.

²⁵ SPK, **Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ**, Seri: X, No:22, md.4

gösterici olmaktır. Bağımsız dış denetimin amaçlarını kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:²⁶

- Kamunun aydınlatılması yoluyla sermaye piyasasının açıklık ve tutarlılık içerisinde çalışmasını sağlamak, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak,
- İşletme kayıt ve belgelerine dayanılarak hazırlanmış olan mali raporların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını ortaya çıkarmak,
- İşletmelerin faaliyetlerinin yasal düzenlemelere olan uygunluğunu araştırmak ve varsa bu uygunsuzlukları düzeltmek,
- Analizler yaparak işletmenin mali ve ekonomik durumunun yetkili mercilere aktarılmasını sağlamaktır.

Bağımsız dış denetim firmaları, müşterisi olan şirketlerin denetimini kendi bünyelerinde çalışan bağımsız denetçiler ile yerine getirmektedir. Bağımsız denetçi, müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan ve tek başına çalışan uzman kişiler ile bir denetim işletmesinde görevli kişiler olarak tanımlanabilir.²⁷

Bağımsız dış denetimin beklenen amaçları yerine getirebilmesi açısından denetçinin bağımsızlığı büyük önem arz etmektedir. Nitekim son dönemde yaşanan muhasebe skandalları ve şirket iflaslarında, denetçinin bağımsızlığını kaybettiği ortaya çıkmıştır. Yaşanan bu gelişmeler denetçinin bağımsızlığını sağlamaya yönelik çalışmaların yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Uluslararası alanda denetçinin bağımsızlığını sağlamaya yönelik çalışmaları şu şekilde sıralayabiliriz:²⁸

- Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü-AICPA'nın kuralları,
- Sarbanes-Oxley Kanunu ve SEC'in kuralları,
- Avrupa Birliği Komisyonu'nun kuralları,
- Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu-IFAC'ın kuralları,
- OECD'nin Kurumsal Yönetim İlkeleri,
- Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Organizasyonu-IOSCO prensipleri,

²⁶ İnam, sf.12–13.

²⁷ Güredin, sf.9.

²⁸ Uzay, sf.6–12.

- ABD'de Genel Muhasebe Ofisi- GAO'nin kamu denetim standartları,
- ABD'de Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu-PCAOB'nun standartları,
- Bağımsızlık Standartları Kurulu-ISB'nun standartları.²⁹

Son dönemde denetçinin bağımsızlığını sağlamaya yönelik çalışmalardan biri de rotasyondur. Denetlenen işletme ve bağımsız denetim kuruluşu arasındaki ilişkinin belli bir süreden sonra denetçi-denetlenen ilişkisinden çıkıp daha samimi ticari ilişkilere kayacağı ve bunun bağımsız denetim firması açısından denetim körlüğüne sebep olacağı ve denetim mesleğinin ilkelerinden olan şüpheciliği azaltacağı anlaşılmıştır. Bu sebeple yakın dönemde ulusal ve uluslararası düzeyde yayımlanan bazı düzenlemeler bağımsız denetim firmasının ve/veya denetçinin rotasyonunu zorunlu hale getirmiştir.

Uluslararası düzeyde ABD'de SEC tarafından yayımlanan Sarbanes-Oxley Kanunu'nda bağımsız denetim kuruluşuna rotasyon zorunluluğu getirilmemiş bunun yerine müşteri işletmeye denetim hizmeti veren, başlıca sorumluluğa sahip denetim ortağı veya denetimin gözlemlenmesinden sorumlu denetim ortağına rotasyon zorunluluğu getirilmiş ve süre 5 yıl olarak belirlenmiştir.³⁰ Ulusal düzeyde ise SPK ve BDDK'nın yapmış olduğu düzenlemeler bulunmaktadır. Ulusal düzeyde yayımlanan bu düzenlemelerde denetçi rotasyonuna gidilmemiş, doğrudan bağımsız denetim kuruluşunun rotasyonuna gidilmiş ve rotasyon süreleri bankalar için 4, sermaye piyasasında yer alan diğer ortaklıklar için 5 yıl olarak belirlenmiştir.³¹ Tüm bunlara karşın AB Komisyonu'nun çoğunluğu rotasyon fikrini desteklememektedir. Buna sebep olarak da zorunlu rotasyonun; kısa, orta ya da uzun vadede denetimin kalitesini arttıracığına dair herhangi bir verinin bulunmaması gösterilmektedir.³²

Bağımsız dış denetimin işletmelere şeffaflık boyutunda yarar sağladığı ve kamuya açıklanan yıllık faaliyet raporlarının gerçeği daha büyük bir oranda gösterecek şekilde açıklamalarına katkı sağladığı bilinmektedir. Ancak bunun aksini de belirten yönde çalışmalar mevcuttur. Türkiye'de faaliyet gösteren işletmeler üzerinde yapılan bir araştırma; bağımsız dış

---

²⁹ Arens ve Diğerleri, p.8.

³⁰ Steven E. Kaplan, Elaine G. Mauldin, **Auditor Rotation and the Appearance of Indepence: Evidence From Non-Professional Investors**, Journal of Accounting and Public Policy, March-April 2008, Vol:27, Iss:2, p.178, Uzay, sf.7.

³¹ TBB, **Bağımsız Denetim Sektörü**, Çevrimiçi: <http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular>, Erişim Tarihi:08.05.2011, sf.12.

³² İpek Bodur, **Denetimin Bağımsızlığı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, sf.42.

denetimin, şirketlerin kamuya duyurmuş olduğu finansal raporlar üzerinde beklenen aksine büyük bir katkısının olmadığını göstermektedir.³³

1.1.3.2. İç Denetim

İşletmenin sürekli çalışanı olarak, işletme bünyesinde denetim faaliyetini yerine getiren kişiler olan iç denetçiler tarafından icra edilen denetim türüne iç denetim adı verilmektedir.³⁴ Ancak günümüzde işletmeler; iç denetim hizmetini, iç kaynakları ile sağlayabildiği gibi dış kaynaklarla veya her ikisinin de kullanıldığı eş kaynak yönetimiyle de icra edebilmektedir.

Denetim Standartları Komisyonu iç denetimi “işletmeye bir hizmet olarak muhasebe ve iç kontrol sistemlerinin incelenmesi için yönetim veya yönetim kurulu tarafından oluşturulan izleme ve değerlendirme faaliyetidir” şeklinde tanımlamıştır. Bu tanıma benzeyen bir şekilde IIA’da iç denetimi “kurumun risk yönetim, kontrol ve yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacıyla yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek kurumun amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur” şeklinde tanımlamıştır.³⁵

1.1.3.3. Kamu Denetimi

Kamu kurumlarına bağlı olarak görevini yürüten ve kamu yararına denetim yapan kişiler olan kamu denetçileri aracılığıyla yapılan denetime kamu denetimi adı verilmektedir.³⁶

Bir diğer kaynakta ise kamu denetimi, görev yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamu ihtiyaçlarına cevap vermek üzere denetim yapan kişilerce gerçekleştirilen şekilde tanımlanmıştır. Denetimin içeriğini mali tablo, uygunluk ve faaliyet denetimleri oluşturmaktadır.³⁷ Kamusal denetimde kamu düzeninin sağlanması ve korunması amaçlanır.

1.2. İç Kontrol

İç kontrol, bir sistem kapsamında yer alan ve otomatik olarak veya iş sürecine dâhil personel tarafından yürütülen kontrol faaliyetlerinin

³³ Turgut Çürük, **Bağımsız Dış Denetimin Muhasebe Şeffaflığına Etkisi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi, Sayı:31, Aralık 2004, sf.161–162.

³⁴ Bozkurt, sf.33.

³⁵ Türkiye İç Denetim Enstitüsü, **Uluslararası İç Denetim Standartları**, Çevrimiçi:http://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=mesleki_uygulama_cercevesi, Erişim Tarihi: 29.07.2011

³⁶ Bozkurt, sf.33.

³⁷ Başak Ataman, **Türkiye’de Kamu Denetimi**, Maliye Finans Yazıları, Yıl:24, Sayı:87, Nisan 2010, sf.19

bütünüdür.³⁸ Bir yönetim fonksiyonu olan iç kontrolün asıl amaçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür.³⁹

- Muhasebe bilgilerinde doğruluğun ve güvenilirliğin sağlanması,
- İşletme varlıklarının korunması,
- Kaynakların ekonomik ve etkin bir biçimde kullanılması,
- Planlara, politikalara, yordamlara, kanun ve düzenlemelere uygunluğun sağlanması,
- Programlar veya diğer işler için belirlenmiş olan amaçların gerçekleştirilmesidir.

İç kontrolün amaçlarını üç ayrı kategori halinde ve şekil yardımıyla aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.

Şekil 1: İç Kontrol Sisteminin Amaçları

Kaynak: PwC, "Şirketlerde İç Kontrol ve İç Denetim Fonksiyonu", Çevrimiçi: <http://www.pwc.com/Tr/tur/about/events/training/icdenetim.pdf>, Erişim Tarihi:15.03.2008, s.7.

Etkin bir iç kontrol sisteminin başlıca elemanları; zamanında bilgiyi ulaştırabilen iyi bir muhasebe sistemi, yazılı politika ve yordamlar, faaliyetlerin etkinliğini ölçmek için iyi bir şekilde düzenlenmiş bütçeler ve iç denetim sistemidir.⁴⁰

İşletmeler, muhasebe sistemlerinde ve muhasebe verilerinde güvenilirliğin oluşturulması noktasında iç kontrol uygulamalarına ihtiyaç duymaktadırlar. İç kontrol sistemi maddi varlıkların çalınmasını veya yanlış

³⁸ Uzay, sf.6.

³⁹ Uzay, sf.13.

⁴⁰ Uzay, sf.6–7.

kullanılmasını engellemekle birlikte muhasebe kayıtlarının kaybolmasını veya yanlış kullanılmasını da engellemektedir.

Şekil 2: İç Kontrol Sürecinin Unsurları

Gözetim Kontrol sisteminin zaman içindeki performansının değerlendirilmesi (sürekli ve periyodik), iç denetim faaliyetleri.	Faaliyetler-Finansal Raporlama Ve Uyum Bilgi ve İletişim Gözetim Kontrol Ortami Kontrol Prosedürleri Risk Değerlendirme	Bilgi ve İletişim Uygun nitelikte bilgi, iç ve dış bilgiye erişim, uygun kontrol faaliyetlerini mümkün kılmak için gerekli bilgi akışının sağlanması.
Risk Değerlendirme Kontrol faaliyetlerini belirlemek üzere temel teşkil edecek işletme amaçlarını gerçekleştirmek için ilgili risklerin tanımlanması,	Kontrol Ortami Çalışanların kontrol bilincini etkileyen organizasyon tarzının belirlenmesi, bütünlük, etik değerler, sorumluluk v.b. faktörler.	Kontrol Prosedürleri Yönetimin direktiflerinin yerine getirilmesini sağlayacak politika, prosedürler, onaylama, yetkilendirme, tavsiye ve performanstan oluşmaktadır.

Kaynak: Emrah Eski, **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sisteminin Avrupa Birliği'ndeki İç Denetim Sistemiyle Uyum Süreci**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, sf.15.

Tüm bu sebeplerden ötürü işletmelerin bünyesinde iç sistemlerin kurulmasından, devam ettirilmesinden ve bu sistemin etkinliğinin sağlanmasından yönetim sorumludur. İç kontrol sistemini sürekli denetim altında tutmak ve gerekli görüldüğü durumlarda sistem üzerinde değişikliklerin yapılması da bu sorumluluğun devamı olarak gösterilebilir.⁴¹ İç kontrol bir işletmenin faaliyetleri ve yönetim süreciyle ilişkili olmak üzere beş ana unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurları aşağıdaki şekil yardımıyla açıklayabiliriz.

1.3. İç Denetim

Denetim uygulamasının işletmenin bünyesinde kurmay görevi üstlenmiş çalışanlarca yerine getirilmesine ve elde edilen sonuçların sadece firma içi

⁴¹ Uzay, sf.13–16.

çevrelere raporlamak amacıyla yerine getirilmesi şekline iç denetim denilmektedir.⁴²

İç denetim, kurum yönetimine ışık tutarak, işletme körlüğü içerisinde gözden kaçırılan, görülmeyen birçok konuyu teşhis ederek çözüm yolları bulmak adına çalışan yapıdır. İç denetim süreçleri; risk yönetiminde, iç kontrolde, yönetim bilgi sistemlerinin ölçülmesinde ve raporlanmasında kilit rol oynamaktadır. Ayrıca işletmelerde iç denetim sistemlerinin varlığı ve gelişmişlik düzeyi kurumun kültür derecesini belirleyen önemli bir unsur haline gelmiştir. Bu nedenle iç denetim, uluslararası arenada rekabet eden kurum ve kuruluşların piyasalardaki prestijini ve imajını belirleyen unsurlardan önemli biri haline gelmiştir.⁴³

İç denetimin günümüzde geldiği son aşama risk odaklı iç denetimdir. İç denetimin bugünkü şeklini alana kadar geçirdiği aşamaları şu şekilde sıralayabiliriz.⁴⁴

- Kurum içinde iç işlemlerin kontrol edilmesi süreci,
- İşlem bazlı sürekli denetim anlayışı,
- İstatistik yöntemler kullanılarak yapılan denetim,
- Olasılık esasına dayalı bir yaklaşımla yapılan denetim,
- Anlık belirli noktaların kontrol edilmesine yönelik denetim,
- Risk analizine dayalı olarak gerçekleşen denetim,
- Sistem tabanlı yaklaşımla denetim,
- İdari işlemlerin de denetim kapsamına girmesiyle yapılan denetim,
- Yönetim denetimi,
- Risk odaklı denetim.

Maddelerden de anlaşılacağı üzere risk odaklı iç denetim, denetim anlayışının günümüzde aldığı son aşamadır. Risk odaklı iç denetim günümüz işletmelerinin ihtiyaçları dikkate alındığında geriye dönük klasik denetimi kapsamakla birlikte, mutlaka ileriye dönük bir bakış açısına sahip olmalı, daha iyiyi ve yeniliğe dayalı değişimi hedeflemelidir.⁴⁵

Bankalardaki risk odaklı iç denetim uygulaması Basel komite tarafından "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbirine Uyumlaştırılması, Yeni Sermaye Uzlaşısı, Gözden Geçirilmiş

---

⁴² Ünen, sf.56.

⁴³ Mehmet Ünsal Memiş, **İç Denetimin Yönetim Fonksiyonlarının Yerine Getirilmesindeki Rolü: Türkiye'deki Büyük İşletmeler Üzerinde Bir Saha Araştırması**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana, 2006, s.88 .

⁴⁴ Sevılay Yücel, **Denetimin Etkinliği ve Basel II**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, sf.7.

⁴⁵ Yücel. sf.7.

Düzenleme” ile ele alınmış ve konuya ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Basel Komite, Basel II olarak kabul edilen bu raporunda bankalarda risk yönetimini ayrıntılarıyla ele almış, bankaların iç denetim sistemi ve risk yönetimi kavramını birlikte değerlendirmiştir. Basel Komitenin yapmış olduğu bu değerlendirmeler içerisinde iç denetim sistemi geçmiş olguları ortaya çıkarmak yerine muhtemel kayıpların önüne geçmeyi amaçlamaktadır. Proaktif denetim olarak da adlandırılan bu yapı içerisinde iç denetim sistemi bünyesindeki risk yönetim merkezi aracılığıyla bankanın maruz kalacağı riskleri sürekli olarak izlemekte, yorumlamakta ve bunu düzenli bir şekilde banka yönetimine raporlayarak, yönetimi bilgilendirmektedir.⁴⁶

İç denetimin amacı, işletmenin mali nitelikte olan ve olmayan tüm faaliyetlerini gözden geçirerek değerlemek, diğer iç kontrol sistemlerinin etkinliğini ölçmek, değerlemek ve elde ettiği tüm bu bilgiler ışığında yönetime tavsiyelerde bulunarak, danışmak yapmak şeklinde kısaca özetlenebilir.⁴⁷

Basel Komitesi'nin yayımlamış olduğu İç Denetim Raporu'na göre, iç denetim şu alanları kapsamaktadır.⁴⁸

- İç kontrol sisteminin etkinliğinin ve yeterliliğinin incelenmesi ve değerlendirilmesi.
- Risk yönetim prosedürleri ve risk ölçüm yöntemlerinin etkinliğinin ve uygulamasının; mali bilgi sistemleri yönetiminin; muhasebe kayıtları ve mali raporların doğruluğu ve güvenilirliğinin; varlıkları koruma yollarının gözden geçirilmesi.

İç denetim, bir örgütsel yapıda aşağıdaki elemanların olup olmadığını belirlemek amacıyla finansal ve finansal nitelikte olmayan faaliyetlerin ve kontrollerin iç denetçiler aracılığıyla sistematik ve objektif olarak değerlendirilmesidir. Söz konusu elemanlar ise şunlardır:

- Finansal ve faaliyetler bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak,
- İşletme için risklerin tanımlanması ve minimize edilmesi,
- Dış düzenlemelere ve kabul edilebilir iç politika ve yordamlara uyulmasını sağlamak,
- Yeterli standartlara uygunluğu sağlamak,
- Kaynakların etkin ve ekonomik kullanımı sağlamak,
- Örgütsel amaçların etkin bir biçimde yerine getirilmesini sağlamaktır.⁴⁹

⁴⁶ Akyürek, sf.68.

⁴⁷ Memiş, sf.88.

⁴⁸ Mehtap Özşahin, **Sürekli ve Bağımsız Denetim**, Activeline Dergisi, Ekim 2002, sf.1/3.

⁴⁹ Uzay, sf.35–36.

1.4. Kurumsal Yönetim

Kurumsal yönetim, bir firmanın yönetimindeki tüm birey ve birimlerin işletme içerisindeki rollerini ve sorumluluklarını belirlemek, kontrol etmek ve aralarında denge kurmak amacıyla oluşturulan uygulamalar bütünüdür.⁵⁰

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü-OECD kurumsal yönetim ilkelerini şirketlerin yönlendirildiği ve kontrol edildiği sistem olarak tanımlamıştır. Dünya Bankası kurumsal yönetim ilkelerini; bir kurumun beşeri ve mali sermayeyi çekmesine, etkin olarak faaliyetlerini yürütmesine ve böylelikle ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken, hissedarlarının da haklarının korumasına ve hissedarlarına daha çok ekonomik değer yaratmasına imkân sağlayan her türlü kanun, yönetmelik ve uygulama olarak tanımlamıştır.⁵¹

BDDK ise kurumsal yönetimi; banka üst yönetiminin bankayı, belirlenmiş hedefler, Kanun, Kanuna istinaden çıkarılan düzenlemeler ile ilgili diğer mevzuat, ana sözleşme ve banka içi düzenlemeler ile bankacılık etik kuralları doğrultusunda, tüm menfaat ve pay sahipleri ile tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini koruyacak biçimde yönetmesi şeklinde tanımlamıştır.⁵²

Anonim ortaklıklar ekonomide, ülke ekonomisi bakımından tek başına büyük tutarlara ulaşamayan küçük tasarrufların menkul kıymetler aracılığıyla yatırımlar için kullanılabilir bir büyüklüğe erişmesinde büyük öneme ve yere sahiptir.⁵³

Anonim ortaklıklar; ortaklardan, sermaye piyasasının müşterilerinden, söz konusu ortaklıkla ticari ilişki içerisinde olandan veya olmayı düşünenden, işçi ve memurdan, vergi alacaklısı ve topluma daha iyi bir hayat sağlamak konusunda yükümlülüğüne sahip devlete kadar birçok sosyal kesimi etkileme özelliğine sahiptir. Söz konusu sosyal kesim, anonim ortaklığın başarısından yararlanabildiği gibi, başarısızlıklarından da olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Anonim ortaklıkların bu sosyal kesimi etkileme gücünün ışığında kurumsal yönetim kavramı ortaya çıkmaktadır. Kurumsal yönetim, anonim ortaklıkların idaresinde ve faaliyetlerinde kar elde etme ve pay sahiplerine dağıtma ana unsurunun yanında söz konusu sosyal kesimin de haklarını gözeten bir anlayış şeklindedir.⁵⁴Bu sebeple kurumsal yönetim

---

⁵⁰ Güler Aras, **Kurumsal Yönetim Uygulamalarına Duyulan İhtiyaç ve İç Denetim Güvencesi**, İç Denetim Dergisi, Yaz 2007, sf.22.

⁵¹ Murad Kayacan, **Kurumsal Şirket Yönetimi: İyi Şirket Yönetimi İçin Kurallar ve Kurumlar**, SPK Yayınları, Yayın No:196, Nisan 2006, sf.45-46.

⁵² BDDK, **Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik**, md.3.

⁵³ Arcan Tuzcu, **Halka Açık Şirketlerde Kurumsal Yönetim Anlayışı: İMKB-100 Örneği**, Turhan Yayınları, Ankara, 2004, sf.26.

⁵⁴ Kübra Şehirli, **Kurumsal Yönetim**, İstanbul SPK Denetleme Dairesi Araştırma Raporu, Sayı: XIV-4/55-3, Mart 1999, sf.2.

uygulamaları banka gibi finansal önem arz eden kurumlarda ayrıca bir öneme sahiptir. Bankalar diğer işletmelerin aksine kaynaklarının büyük çoğunluğunu bankaya kredi verenlerden yani mevduat sahiplerinden sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bankacılık sektörünün yapısı itibarıyla, bankalarda yaşanan herhangi bir mali başarısızlık hak sahiplerinin dışında diğer bankaları ve mali sistemi de olumsuz etkileme özelliğine sahiptir.⁵⁵

Son dönemlerde büyük şirketlerde yaşanmış olan skandallar kurumsal yönetim ilkelerinin önemini ortaya çıkarmıştır. Kurumsal yönetimin bu artan önemi birçok ulusal ve uluslararası kuruluşu kurumsal yönetim ilkeleri ile ilgili olarak bazı çalışmalar yapmak konusunda harekete geçirmiştir. Bu çalışmaların başında uluslararası alanda Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün -OECD, Uluslararası Para Fonu'nun -IMF, Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu'nun-POB ve Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Organizasyonu'nun-IOSCO, ulusal alanda ise SPK'nın ve BDDK'nın yapmış olduğu çalışmalar gelmektedir.

Güven duygusundan yoksun sermayedarlar yatırım yapma konusunda sürekli isteksiz davranmaktadır. Günümüzde işletmeler, finansal serbestleşme ile hızlanan sermaye hareketliliğinden gerekli pasta payını almak için sermayedar için bu güven ortamını oluşturmali ve sermaye sahibini bu noktada ikna edebilmelidir. Kurumsal yönetim ise sermayedar için gerekli olan bu güven ortamının oluşturulmasında kilit bir rol oynayabilmektedir. Nitekim McKinsey&Company tarafından yapılan bir araştırma, sermayedarların en az finansal performans kadar kurumsal yönetime de önem verdiğini göstermiştir.⁵⁶

Kurumsal yönetim uygulamaları; işletmelere şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ve adaletlilik ilkeleri yardımıyla yatırımcıyı daha doğru bir şekilde bilgilendirme yolunda önemli kolaylıklar sağlayan bir sistemdir⁵⁷. Bu kapsamda kurumsal yönetimin temel bileşenleri Şekil 3 üzerinde şu şekilde açıklanabilir.

Kurumsal yönetimin işletmeler için amaçlarını kısaca açıklayacak olursak eğer, bunlar:

- kârlılığın devamlı hale getirilmesi,
- yatırımcının haklarının en üst düzeyde korunması,

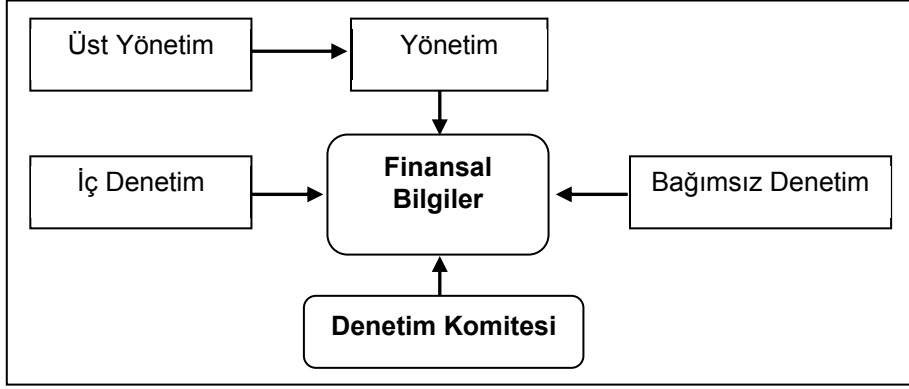
⁵⁵ Özgür Dalgıç, **Bankalarda Kurumsal Yönetim Kapsamında Denetim Komiteleri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, Active Dergisi, Ocak-Şubat 2005, sf.1/12.

⁵⁶ Tuzcu, sf.27-29.

⁵⁷ Aras, sf. 23.

- doğruluğun, şeffaflığın ve hukukun üstünlüğünün gözetilmesidir.⁵⁸

Şekil 3: Kurumsal Yönetimin Temel Bileşenleri

Kaynak: Ali Kamil Uzun, **Yönetim Kurulu Denetim Komitesi Uygulamaları: İMKB'de İşlem Gören Reel Sektör Şirketlerinde Yönetim Kurulu Denetim Komitesinin Varlığını Etkileyen Faktörler ve Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, sf.78.

İşletme yöneticilerinin verdiği kararlardan çıkarları etkilenebilecek olanların, bu yöneticileri kontrol ederek, onları hep doğru kararlar almasına imkân tanıyan ve keyfiyetten uzak olan yönetim şekline kurumsal yönetim adı verilmektedir. Bu tanıma göre; kurumsal yönetimden bahsedebilmek için öncelikle çıkar sahiplerinin işletme yöneticilerini kontrol edebilecek haklara sahip olması gerekmektedir. Bu haklar, çıkar sahiplerine kanunlarla sağlanabileceği gibi değişik uygulamalarla sağlanabilir. İşletmelerde çıkar sahiplerinin haklarının korunması amacıyla yapılan ve kimi ülkelerde kanunlarla zorunlu hale getirilmiş uygulamalardan biri de halka açık işletmelerde denetim komiteleri oluşturmaktır.⁵⁹

1.5. Denetim Komitesi

Son dönemde finansal serbestleşmenin hızlanması, düzenlemelerin daha serbest hale gelmesi ve teknolojinin hızla gelişmesi sonucu birçok sektör hızla gelişmiştir. Bu gelişim süreci içerisinde bankalarda büyük ilerleme kaydetmiş ve daha karmaşık ürünler geliştirerek, daha çok risk üstlenmiştir. Tüm bu gelişmeler kurumsal yönetim ilkelerinin ve denetimin etkinliğinin önemini daha da belirgin hale getirmiştir.⁶⁰ Günümüzde firmaların

⁵⁸ Mahmut Demirbaş, Süleyman Uyar, **Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2006, sf.20.

⁵⁹ Tuzcu, sf.16-17.

⁶⁰ Dalgıç, sf 1-2/12.

devamlılığının sağlanması, karlılığının devamlı hale getirilmesi, hissedarların haklarının korunması, denetimin etkinliğinin artırılması, kurumsal yönetim ilkelerinden olan şeffaflığın sağlanması ve hukukun üstünlüğünün gözetilmesi amacıyla işletmelerin bünyesinde çeşitli komiteler kurulmuştur. Denetim komitesi ise bu amaçla kurulan komitelerden biridir.

Denetim komitesinin kuruluş amacı: finansal raporlama süreci, finansal raporlama ile ilgili olarak iç kontrol sistemi, denetim süreci, yasal düzenlemeler ve etik kurallara uygunluk gibi süreçlerde yönetim kurulunun gözetim sorumluluğunu yerine getirebilmesine yardımcı olmaktır.⁶¹

İşletmelerde etkin bir kurumsal yönetim yapısı oluşturmanın yolu etkin bir denetim komitesinden geçmektedir. Bu kurumsal sorumluluğun şirket içinde yerleşebilmesi için finansal raporlama ve iç kontrol sistemin etkinliğinin arttırması gerekmektedir.⁶²

Amerika'da Sermaye Piyasası Kurulu'nun eşdeğeri olarak faaliyetlerini yürüten Menkul Kıymetler Komisyonu'na(SEC) göre denetim komiteleri; halka arz olmuş bütün şirketlerde, finansal yapının denetiminde, finansal raporlama sürecinin ve hesapların incelenmesinde görev almak üzere yönetim kurulu üyeleri arasından seçilen üyelerden oluşturulan komitelerdir.⁶³

İşletmelerin bünyelerinde denetim komitelerinin kurulması ve yapılandırılmasının, kurumsal yönetimle ilgili olarak "en iyi uygulama" olduğu iddia edilmektedir. Denetim komitesi uygulamasının bu kadar ilgi görmesinin yanı sıra bazı yanlış anlaşılmalara da söz konusudur. Komitenin isminin "denetim" ifadesiyle birlikte kullanılması, komitenin bizzat denetim yapan bir birim olduğu yönünde düşüncelere sebep olmaktadır. Ancak denetim komitesi bizzat denetim yapan bir komite değildir. Komitenin denetim ile ilgili olarak görevleri kısaca, gerekli görüldüğü hallerde şirket denetçisiyle görüşme yapabilmesi ve bağımsız denetçinin seçimi görevini yürütmesidir.⁶⁴

Denetim komiteleri; şirketlerde yaşanan yolsuzluklar, yönetim ve denetim eksikliği, finansal tablolara olan güvenin azalması sonucu ortaya çıkmış bir komitedir. Denetim komiteleri denetimin etkinliğinin arttırılması amacıyla bankada iç ve dış denetçi arasındaki koordinasyonu, dış denetçilerin değerlendirilmesi, raporlama sürecinin gözetimi gibi görevleri de üstlenmiş

⁶¹ Demirbaş ve Diğerleri, a.g.e., sf.149.

⁶² Active ACADEMY Ar-Me, **Sürdürülebilir Kurumsal Yönetimin Şartı "Etkinlik"**, Activeline, Aralık 2003, sf.1/2.

⁶³ SEC, **Sarbanes-Oxley Act of 2002**, Sec.205.

⁶⁴ Uzun. sf.65.

olan idari yapıdır.⁶⁵ Nitekim denetim komiteleri üzerine yapılan bir araştırmada, denetim komitelerinin şletmelerin muhasebe kalitesini arttırıp arttırmadığı araştırılmış ve denetim komitelerinin etkinliği ölçülmüştür. Yapılan makale çalışmasının sonucu olarak denetim komitelerinin şletmelerin muhasebe kalitesini arttırarak, şletmelerin karlılığına %20'den daha büyük bir oranda katkı sağlayabileceği gözlenmiştir.⁶⁶

1.6. Denetim Komitesinin Gelişimi

Denetim komitesi uygulamasının çıkış noktasını, ABD ve Avrupa'da yaşanan muhasebe kaynaklı skandallar olarak göstermek mümkündür. Bu skandalların başında, Enron⁶⁷, Worldcom, Xerox ve Parmalat'da yaşanan skandallar gelmektedir. Yaşanan bu olaylar gelişmiş ölkelerde başarı ile uygulanan "kurumsal yönetim" ve "bağımsız denetimin güvenilirliliği" gibi kavramların tartişılmasına ve yeniden ele alınmasına neden olmuştur.⁶⁸ Yakın dönemde, muhasebe kaynaklı yaşanan bu skandallardan başlıca olanlarını ve boyutlarını Tablo 2 üzerinde şu şekilde inceleyebiliriz:

Tablo 2: 2001–2003 Döneminde Meydana Bazı Gelen Skandallar ve şirket İflasları

şirket	Ölke/Sektör	Skandal ve İflasın Temel Nedeni	İflas Tarihi ve Miktarı/Milyar Dolar
Marks&Spencer	İngiltere/ Perakende Satış	Muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama stratejilerinde önemli sapma ve bu konuda üst yönetimde ortaya çıkan gizli çatışmalar.	
Perenrine Investment Holdings Ltd.	Hong Kong/ Bankacılık	Muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama, yetersiz yönetim ve risk yönetimi ile şirketin kendini aşırı büyütmesi.	
Xerox	ABD/ Büro donanımları üreticisi	Ciddi muhasebe aykırılıkları (1997-2001 yılları arası gelirlerini hileli muhasebe işlemleriyle 6 milyar \$ yüksek gösterilmesi).	

⁶⁵ Özgür Çatıkkaş, Gürdoğan Yurtsever, **Türkiye Uygulamaları Açısından Denetim Komiteleri Üzerine Bir Değerlendirme**, Mali Çözüm Dergisi, 2007, Sayı:81, sf.80.

⁶⁶ John J. Wild, **The Audit Committee And Earnings Quality**, Journal of Accounting, Auditing & Finance, Vol:11, 1996, p.273–274.

⁶⁷ Enron Skandalı hakkında daha detaylı bilgi için bkz. George J. Benston, Al L. Hartgraves, **Enron: What Happened and What We Can Learn From It**, Journal of Accounting an Public Policy, Vol:21, 2002, p.105-127.

⁶⁸ Dalgiç, sf.1/12.

Tablo 2: (Devamı)

Enron	ABD/Enerji	Ciddi muhasebe aykırılıkları, muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama.	Aralık 2001 (65)
Worldcom	ABD/ Telekomünikasyon	Hileli muhasebe işlemleri, güvenilir olmayan finansal raporlama.	Temmuz 2002 (107)
Tyco	ABD/ Elektronik ekipmanları üreticisi	Muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama.	2002 (80)
Global Crossing	ABD/ Telekomünikasyon	Muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama.	Ocak 2002 (26)
Adelphia	ABD	Muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama.	Haziran 2002 (24)
Pacific Gas	ABD	Muhasebe hileleri, güvenilir olmayan finansal raporlama.	2001 (21)
Arthur Andersen	ABD/ Bağımsız Dış Denetim	Muhasebe aykırılıkları, hileli muhasebe işlemleri ile gerçeğe aykırı ve güvenilir olmayan finansal raporlamayı onaylama, bağımsız ve objektif davranmama, şirketi kamuoyu adına denetleme ve izleme görevlerini dürüstçe yerine getirmeme, denetim raporlarının saklanmaya çalışılması, raporlarla kamuoyunun yanıltılması.	

Kaynak: Tamer Aksoy, **Basel II ve İç Kontrol**, SMMM Odası Yayınları, Yayın No:53, Ankara, Ağustos 2007, sf.158–159.

Bu gelişmeler hissedarların işletme yönetimine olan güvenini azaltmış ve işletmenin içinde bulunduğu riskler konusunda daha yeterli, doğru ve zamanında bilgi talep etmesine sebep olmuştur. Bu ihtiyacın karşılanması ve işletme denetiminde yeniden güven ortamının sağlanması amacıyla denetim komitesi uygulamasına geçilmiş ve bu uygulama bazı ülkelerde kanunlarla zorunlu hale getirilmiştir.⁶⁹

⁶⁹ Demirbaş ve Diğerleri, sf.109.

Tablo 3: Denetim Komitesi Uygulamasına Etki Eden Düzenlemeler ve Getirdiği Yenilikler

McKesson Robbins Olayı-1940	Menkul Kıymetler Komisyonu (SEC) ilk kez yönetici olmayan üyelere oluşan denetim komitelerinin kurulmasını isteyerek, bağımsız yönetici kavramını kullanan ilk kurum olmuştur.
Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA) Raporları-1967-1979-1988-1999	Borsaya kayıtlı bütün şirketlerin DK kurmaları önerilmiştir. DK uygulamasının, şirket yönetimini bağımsız bir şekilde değerlendirilmesinde bir güvence oluşturduğu vurgulanmıştır.
Cohen Komisyonu Raporu-1978	New York Borsası(NYSE), Amerikan Borsası(AMEX) ve NASDAQ tarafından şirketlerin bağımsız üyelere oluşan denetim komiteleri kurmaları zorunlu hale getirilmiştir.
İç Denetçiler Enstitüsü Bildirisi-IIA-1985	Yayınladığı durum bildirisinde, her kamu şirketinin yönetim kurulunun daimi komitesi olarak organize edilmiş birer denetim komitesine sahip olması önerilmiştir.
Treadway Komisyonu Raporu-1987	Komisyon finansal tablolarda oluşturulan hilelerin azaltılması ve güvenilir bir raporlama sisteminin oluşturulması amacıyla bazı önerilerde bulunmuştur.
Organizasyonları Destekleme Komitesi(COSO) Raporu -1992	Yayımlanan bu rapor ile iç kontrol sisteminin etkinliğinin artırılması amaçlanmış ve bu konuda denetim komitesine gözetim görevi verilmiştir.
Cadbury Komitesi Raporu-1992	Kurumsal yönetim alanında tavsiyeler geliştirmek amacıyla yayımlanmıştır. Rapor denetim komitesi uygulamasına ilişkin bazı konulara açıklık getirmiştir.
Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu Raporu(POB)-Kirk Panel-1993-1995	Dış denetçilerin şirket yönetimini değil, DK'ni müşteri olarak görmesinin gerekliliği ve dış denetçi ile DK arasında aktif bir iletişim ağının kurulmasının önemi vurgulanmıştır.
Basel Komite'nin Tavsiyeleri-1998	Basel Komite yayımlamış olduğu iç kontrol sistemleri başlıklı rapor aracılığıyla bankalarda, denetim işlevinin yürütülmesi konusunda yönetim kuruluna danışmanlık edecek bağımsız bir denetim komitesi oluşturulmasını tavsiye etmiş ve denetim komitesinin oluşturulmasına ilişkin bazı açıklamalarda bulunmuştur.
Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri NYSE/NASD-1999	Denetim Komitesi üyelerinin bağımsızlığına ve uzmanlığına vurgu yapılarak denetim komitesine yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.
Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri- NACD-1999	Bu rapor; büyük-küçük, kamu-özel, kar amaçlı-kar amacı gütmeyen bütün işletmeler için denetim komitesi ile ilgili konularda bir rehber niteliğinde hazırlanmıştır.
Sarbanes-Oxley Yasası(SOX)-2002	İşletmeler DK'nde finansal uzmanın olup olmadığı açıklayacaktır. DK'de finansal uzmana yer verilememesi halinde bu durum gerekçeleri ile birlikte kamuoyuna açıklanacaktır. Bundan sonra denetçi hazırladığı raporları yönetime değil doğrudan DK'ne sunacaktır. DK'nin görev yükü artırılmıştır.

Kaynak: Süleyman Uyar, **Denetim Komitesi ve Türkiye Uygulaması**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004, sf. 8. D. Paul Scarbrough, V. Rama Dasaratha, K. Raghunandan, Audit Committee Composition and Interaction with Internal Auditing: Canadian Evidence, Accounting Horizons, Vol:12, No:1, March 1998, p.51-52, Demirbaş ve Diğerleri, a.g.e., sf.112

1940'lı yıllardan günümüze gelene kadar denetim komitesinin bugünkü şeklini almasını sağlayan birçok öncü düzenleme ve gelişme olmuştur. Bu düzenlemeleri Tablo 3 üzerinde ve tarih sırasına göre şu şekilde açıklayabiliriz:

1.6.1. McKesson-Robbins Olayı

1939 yılında ortaya çıkan “McKesson & Robbins Inc.” olayı denetim komitesi uygulamalarının çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. McKesson & Robbins Şirketi'nde yaşanan muhasebe skandalından sonra Menkul Kıymetler Komisyonu (SEC), denetçilerin şirket yönetimine karşı bağımsız olarak hareket edebilmeleri amacıyla genel kurulların yönetici olmayan üyelerden oluşan denetim komitesi oluşturmalarını zorunlu hale getirmiştir.⁷⁰

1.6.2. Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü Raporları

1967 yılında Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü-AICPA İdari Komitesi, hisse senetleri borsaya kote olmuş şirketlerin işletme dışından ve bağımsız yöneticilerden oluşan, bağımsız denetçileri görevlendirme yetkisine sahip ve denetçilerin çalışmalarını birlikte müzakere etmek için komiteler kurmalarını tavsiye etmiştir. Yine aynı raporda, denetim komitelerinin, yönetimin pozisyonunu, yönetimin bütün mali politikalarını ve operasyonlarını bağımsız bir şekilde incelenmesini sağlamak için bir güvence oluşturduğu konusunun altı çizilmekte, denetim komitesi uygulamasının hem şirket hem de kamunun yararına olacağına önemi belirtilmektedir. 1979 yılında AICPA tarafından yayımlanan diğer bir raporda ise halka açık şirketler denetim komitesi kurmaları yönünde teşvik edilmiş ve komite için aşağıdaki fonksiyonlar önerilmiştir. Bunlar:⁷¹

- Bağımsız denetçinin seçimini onaylamak,
- Denetimin düzenini ve kapsamını incelemek,
- Bağımsız denetçinin iç kontrol sistemindeki zayıflıklara ilişkin yorumunu ve yönetim tarafından bu konuya verilen önemi veya düzeltici hareketleri incelemek,
- Denetçi veya yönetim ile organizasyonun mali raporlarını veya denetimin diğer sonuçları ile ilgili kaygıları tartışmak,
- İşletmenin mali ve muhasebe personeli ile iç muhasebe kontrollerini incelemek,

⁷⁰ Mohammed Ehab, Md Mosteque Hussaini, **The Role of Audit Committees in Enhancing a Transparent Corporate Reporting**, Humanomics, 2005, Vol.21, Iss.1/2, p.32–33, Didem Sinnar, **Denetim Komitesinin Finansal Tabloların Güvenilirliği Üzerindeki Etkisi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, sf.11.

⁷¹ Uzun, sf.31–32.

- İşletmenin iç denetçisinin çalışmalarını ve tavsiyelerini incelemektir.

1988 yılında AICPA tarafından yayımlanan raporda, 9 adet yeni standarda yer verilmiştir. Bu raporda; denetimin dolandırıcılığı tespit etme ve raporlamaya ait sorumluluğu ile denetçiler ve denetim komiteleri arasındaki iletişim daha ileri bir düzeye taşınmıştır.⁷²

1988 ve 1999 yılında çıkarılan raporlarda denetçi ve yönetim arasındaki uyumsuzluklarda başvurulacak bir denetim komitesinin önemi tekrar belirtilmiş ve denetçilerin, denetim komitesi ile şirketin muhasebe prensipleri ve buna bağlı tahminler hakkındaki yargıları tartışmalarını tavsiye etmiştir. Ayrıca yönetim, denetçi ve denetim komitesinin, işletmenin muhasebe kalitesine ilişkin sorunları tartışmalarının yararı üzerinde durulmuştur.⁷³

1.6.3. Cohen Komisyonu Raporu

1978 yılında yayınlanan rapor ile Cohen Komisyonu şirket yönetimlerine çeşitli öneriler getirmiştir. Bu öneriler ise yönetimin mali tablolardaki sorumluluğunu kabul etmesi şeklinde olmuştur. Bu rapora göre şirket yönetimi, işletmenin muhasebe sistemine ve kontrollerine ilişkin görüşlerini sunacaktır. Tüm bu çalışmalar esnasında bağımsız denetçi tarafından tespit edilmiş olan maddi hatalara ilişkin cevaplarını da açıklayacaktır.⁷⁴

Bu raporun yayınlamasından sonra New York Borsası (NYSE), Amerikan Borsası (AMEX) ve Ulusal Menkul Kıymet Yatırımcıları Derneği (NASD) halka açık şirketlerde bağımsız yöneticilerden oluşan bir denetim komitesine sahip olunması zorunluluğunu getirmiştir.⁷⁵

1.6.4. İç Denetçiler Enstitüsü Bildirisi

1985 yılında İç Denetçiler Enstitüsü–IIA yayınlamış olduğu Denetim Komiteleri Durum Bildirisi'nde denetim komitesine ilişkin bazı açıklamalarda bulunmuştur. IIA bu bildiriyle beraber denetim komitesinin, hilenin ortaya çıkması ve raporlanmasında kritik bir rol oynayabileceği sonucuna vararak, kar amacı gütmeyen ve devlet kurumları da dahil olmak üzere bütün organizasyonlara dışarıdan yöneticilerin oluşturduğu birer denetim komitesi kurmalarını tavsiye etmiştir.⁷⁶

---

⁷² Eski, sf.12.

⁷³ F. Todd DeZoort, Dana R. Hermanson, Richard W. Houston, **Audit Committee Support For Auditors: The Effects of Materiality Justification and Accounting Precision**, Journal of Accounting and Public Policy, 22, 2003, p.177–181.

⁷⁴ Demirbaş ve diğerleri, sf.115.

⁷⁵ Uyar, sf.10.

⁷⁶ Uzun, sf.36-38.

İşletmelerin bünyesinde denetim komisyonu kurulmasına büyük önem veren IIA bu doğrultuda Treadway Komisyonu'na da destek vermiştir.⁷⁷

1.6.5. Treadway Komisyonu Raporu

1987 yılında, Amerikalı Sertifikalı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (AICPA), Amerika Muhasebeciler Birliği(AAA), Finansal Yöneticiler Enstitüsü(FEI), İç Denetçiler Enstitüsü(IIA) ve Ulusal Muhasebeciler Birliği'nin(NAA) bir araya gelmesiyle bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyon'a "James C. Treadway" başkanlık etmesi nedeniyle, oluşturulan rapor "Treadway Komisyonu ve Raporu" olarak da anılmaktadır. Komisyon finansal tablolarda oluşturulan hilelerin azaltılması ve güvenilir bir raporlama sisteminin oluşturulması amacıyla bazı önerilerde bulunmuştur.⁷⁸

Raporda denetim komiteleri için şu tavsiyelerde bulunulmuştur:⁷⁹

- Tüm halka açık işletmeler genel kuruldan bağımsız, bağımsız üyelerden oluşan ve sorumluluklarını yerine getirebilecek yeterli kaynağa ve yetkiye sahip denetim komiteleri kuralmalıdır.
- İşletme yönetimi ve denetim komitesi finansal raporlama sürecinin denetimi ve bu sürecin etkinliğinin artırılması noktasında, iç denetim ile bağımsız dış denetiminin birlikte çalışmasını sağlamalıdır.
- Gelecek yıl işletmeye denetim hizmeti verecek bağımsız denetçinin anlaşmasına ilişkin yönetim planı ile işletmenin ara finansal raporlama süreci denetim komitesi tarafından izlenmelidir.
- Denetim komitesi işletmenin iç kontrol sistemi ile finansal raporlama süreci hakkında bilgi sahibi olmalı ve gözetim sorumluluğunu etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için hazırlıklı olmalıdır.
- Tüm halka açık işletmeler; düzenli olarak gözden geçirilen, gerekli görüldüğü zaman üzerinde değişiklikler yapılabilen, denetim komitesinin görev ve sorumluluklarını açıkça belirten ve genel kurul tarafından onaylanmış yazılı bir yönetmelik geliştirmelidir.
- Hem komite hem de işletme yönetimi bağımsız denetçinin bağımsızlığının sürdürülmesinde ve korunmasında denetçiye yardımcı olmalıdır. Ayrıca denetim komitesi, işletme yönetimi

⁷⁷ James W. Bean, **The Audit Committee's Roadmap**, Journal of Accountancy, Jan 1999, Vol:187, Iss:1, p.49.

⁷⁸ Uyar, sf.10.

⁷⁹ Demirbaş ve Diğerleri, sf.116–117.

tarafından oluşturulan ve denetçinin bağımsızlığını etkileyebileceğini düşündüğü uygulama değişikliklerini incelemelidir.

- Tüm halka açık işletmeler yıllık finansal raporların bulunduğu bir mektup ile birlikte denetim komitesi başkanı tarafından imzalanmış ve komitenin yıl içerisinde yerine getirdiği faaliyetler ile komitenin sorumluluklarını belirten bir mektubu da hissedarlara sunmalıdır.
- Denetim komitesi, işletmenin önemli muhasebe uygulamalarında yeni bir yargıya ulaşmak istediği zaman gerekli bildirimleri elde edebilmelidir.
- İşletmede etik bir ortamın oluşturulması ve hileli finansal raporlamayı önlemek amacıyla yönetim, işletmedeki kurumsal uygulama kodlarını yazılı olarak geliştirmelidir. Bu noktada denetim komitesi ise yönetim tarafından geliştirilen uygulama kodlarını ve yıllık denetim programını izlemelidir.

Treadway Komisyonun hazırlamış olduğu bu rapor genel düzenlemeler yerine en iyi uygulamayı temel alan standartları tespit etmiştir. Rapor bu yönüyle denetim komitesinin sorumlulukları açıklamak amacıyla yayınlanmış ilk resmi belge olarak kabul edilmektedir.⁸⁰ Ayrıca Komisyonun yapmış olduğu bu öneriler genel kabul görmüş ve diğer ülkelerde de benzer çalışmaların yapılmasına neden olmuştur.⁸¹

1.6.6. Organizasyonları Destekleme Komitesi (COSO) Raporu

Organizasyonları Destekleme Komitesi (Committee of Sponsoring Organization-COSO) 1992 yılında "İç Kontrol Bütünleşik Sistem" (Internal Control – Integrated Framework) adlı bir rapor yayımlamıştır. Söz konusu bu raporda; iç kontrol sisteminin güvenilirliğinin sağlanmasında, iç denetim birimi ile denetim komitesinin önemli bir role sahip olduğu vurgulanmıştır. Rapor iç kontrole ilişkin yönetim raporu üzerine yoğunlaşmıştır.⁸²

Bu rapor iç kontrol sisteminin etkinliğinin artırılmasını amaçlamış ve bu konuda denetim komitesine izleme görevini vermiştir. Rapor iç kontrol sisteminin etkin olarak çalışıp çalışmadığını belirlemek amacıyla işletme yönetiminin bir rapor hazırlamasını tavsiye etmektedir. Yönetimin hazırlamış olduğu bu raporda ise işletmede iç kontrol sistemini izlemek üzere herhangi

---

⁸⁰ Sinnar, sf.12.

⁸¹ Raghunandan, K, Dasaratha V. Rama, D. Paul Scarbrough, **Accounting and Auditing Knowledge: Level of Canadian Audit Committees: Some Empirical Evidence**, Journal of International Accounting, Auditing & Taxation, Vol:7(2), 1998, p.183.

⁸² Demirbaş ve Diğerleri, sf.117.

bir mekanizmanın bulunup bulunmadığının açıklamasının önemine vurgu yapılmıştır. Etkili bir iç kontrol sistemi için denetim komitesi, iç denetçi ile görüşebilmelidir. Denetçinin komite ile rahat bir şekilde görüşüp, haberleşebilmesi için uygun bir ortamın sağlanması gerekliliğinin önemi vurgulanmıştır. Komite iç ve bağımsız denetçi ile birlikte işletmenin yıllık denetim planını gözden geçirmelidir.⁸³

COSO'nun hazırlamış olduğu bu rapor iç kontrol sisteminin etkinliğinin belirlenmesi amacıyla sistemin detaylarını belirlemiştir. Rapor tüm çalışanların üzerinde etik bir yapının oluşturulması amacıyla komiteye görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Raporda, işletmenin yapmış olduğu bütün faaliyetlere ilişkin önemli kabul edilebilecek bilgilerin yönetim tarafından denetim komitesine sunulması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.⁸⁴

Bu rapor işletmeler için bir süre sonra iç kontrol sisteminin oluşturulmasında örnek olarak kullanılan temel kaynak haline gelmiştir. Örneğin ABD'de 2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre büyük işletmelerin %63'ü iç kontrol sistemini COSO'nun raporu olan "Internal Control – Integrated Framework" çerçevesinde oluşturdukları ortaya çıkmıştır.⁸⁵

1.6.7. Cadbury Komitesi Raporu

İngiltere'de kurumsal yönetim alanında tavsiyeler geliştirmek amacıyla Adrian Cadbury başkanlığında toplanan komite 1992 yılının aralık ayında "Kurumsal Yönetimin Finansal Görünüşü Üzerine Komite Raporu" adı altındaki çalışmayı yayınlamıştır. Rapor denetim komitesi uygulamasına ilişkin bazı konulara açıklık getirmiştir.⁸⁶ Bu rapora göre; denetim komitesi:⁸⁷

- İşletmenin şu an içinde bulunduğu finansal durumunun güvenilir ve objektif olduğu inancını artırır.
- İç denetimde görev alan kişinin yönetimden bağımsız kararlar alabilmesini sağlar, denetçinin bağımsızlığına katkıda bulunur.
- Hilelerin ortaya çıkma olasılığını azaltır.
- Yönetim kurulu adına finansal raporları gözden geçirerek, finansal raporların kalitesini artırır.

⁸³ Demirbaş ve Diğerleri, sf.117–118.

⁸⁴ Bean, p.49.

⁸⁵ Demirbaş ve Diğerleri, sf.118.

⁸⁶ Cadbury Committee, **The Report of Committee on The Financial Aspects of Corporate Governance**,1992, p.65–68.

⁸⁷ Cadbury Committee, p.65–66.

- Bağımsız üyelerden oluşması durumunda bağımsız kararlar alınabilir ve işletmenin geleceğinde pozitif rol oynayabilir.
- Dış denetçinin yönetim kurulunun etkisinde kalmaksızın kararlar alabilmesini sağlamak amacıyla bağımsızlığına katkıda bulunmalıdır.
- İlgili sorunların çözümüne yönelik bir iletişim kanalı oluşturarak dış denetçinin konumunu güçlendirmelidir.
- Finans yöneticisine ilgili konularda destek hizmeti sağlayarak yardımda bulunmalıdır.

Cadbury Komitesi hazırlamış olduğu bu raporda bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Komitenin bu raporuna göre; borsada işlem gören işletmeler, en az üç üyeden oluşan denetim komitesi kurmalı ve üyelerden en az birinin icra görevi bulunmayan üyelerin arasından olmasına dikkat etmelidir. Denetim komitesinin yapmış olduğu toplantılar yılda iki seferden az olmamalı ve dış denetçinin gerekli gördüğu durumlarda da toplantılar yapılabilmelidir.⁸⁸

1.6.8. Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu Raporu

Halka Açık Şirketler Gözetim Kurulu(POB), 1993 ve 1995 yıllarında sırasıyla “In the Public Interest –A Special Report” ve “Directors Management and Auditors- Allies in Protecting Shareholder Interests” adları altında iki adet raporu yayınlamış ve denetim komitesine bazı önerilerde bulunmuştur.⁸⁹

Kurumsal yönetim konusunda uluslararası alanda temel olarak kabul edilen başlıca düzenlemelerden biri olarak kabul edilen bu raporun getirmiş olduğu önerilerin başında; dış denetçilerin şirket yönetimini değil, denetim komitesini müşteri olarak görmesi gerekliliği ve dış denetçi ile denetim komitesi arasında aktif bir iletişim ağının kurulması gelmektedir.⁹⁰

Bu raporların denetim komitesi ile alakalı olarak vermiş olduğu tavsiyeleri daha ayrıntılı olarak incelemek amacıyla şu şekilde özetleme yapmak mümkün olacaktır:⁹¹

- Denetim komitesi yıllık finansal tabloları gözden geçirmeli, tabloların yıllar itibariyle tutarlı olup olmadığı ve muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda incelenmelerde bulunmalı ve

---

⁸⁸ Cadbury Committee, p.68–70.

⁸⁹ Bean, p.50-52.

⁹⁰ Sinnar, s.13.

⁹¹ Bean, p.50–52.

tabloların incelenmesi konusunda bağımsız denetçi ve yönetimle sürekli görüşmelidir.

- Denetim komitesi bağımsız denetçi ile beraber finansal tabloların kendi bilgileri dâhilinde hazırlanıp hazırlanmadığını incelemelidir.
- Denetim komitesi, bağımsız denetçinin denetim standartlarında da belirtilen tüm bilgilere ulaşabilmesini sağlamalıdır.
- Denetim komitesi hissedarların işletme içindeki temsilcisidir.
- Denetim komitesi yönetmeliği, önemlilik arz edecek olayların bağımsız denetçi ve işletme yönetimi tarafından komiteye sunulmasını belirtmeli, denetçi ve komitenin yılda bir defadan az olmamak üzere yönetim kurulu üyeleri ile görüşmesini tavsiye etmelidir.
- Denetim komitesi ile işletme yönetimi arasında bir haberleşme ağı kurulmalıdır.
- Denetim komitesi yılda bir defadan az olmamak kaydıyla denetim sürecini izlemeli ve denetim ücretini görüşmeler yaparak belirlemelidir.

1.6.9. Basel Komite'nin Denetim Komitesi Uygulamasına İlişkin Açıklamaları

Denetim komitelerinin bankalardaki uygulaması konusunda ise Basel Komite'nin 1998 yılı Eylül ayı içerisinde yayımlanmış olduğu "Bankalarda İç Kontrol Sistemleri" (Framework for Internal Control Systems in Banking Organizations) adında bir rapor bulunmaktadır. Raporla denetim komitesi uygulaması hakkındaki şu şekilde bilgiler aktarılmıştır.⁹²

"Birçok ülkede bankaların başvurduğu yöntemlerden birisi de banka içi denetim işlevinin yürütülmesi konusunda yönetim kuruluna danışmanlık edecek bağımsız bir denetim komitesinin oluşturulmasıdır. Söz konusu komite, banka yöneticilerinin yerine erişilen bilgilerin ve hazırlanan raporların detaylı olarak incelenmesi işlevini üstlenir. Mali raporlama ve iç denetim sisteminin gözetiminden sorumludur. Söz konusu komite ayrıca banka teftiş kurulunu doğrudan danışabileceği ve bağımsız dış denetçilerin ilk etapta

⁹² Şaban Uzak, **İşletmelerde Denetimin Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin (Audit Committee) Rolü ve Türkiye'de Uygulanabilirliği**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ocak 2003, sf.72.

temasa geçebileceği bir yapı olup, banka teftiş kurulu faaliyetlerinin izlenmesinden sorumludur.”⁹³

1.6.10. Blue Ribbon Komitesi Tavsiyeleri (NYSE-NASD)

Amerika’da yaşanan çeşitli muhasebe skandalları sonrasında denetim komitelerinin etkinliği yeniden tartişılır hale gelmiştir. Özellikle 1998’de Cendant’da yaşanan muhasebe skandalı denetim komitelerine olan eleştirilerin artmasına sebep olmuştur. Bu gelişmeler sonrasında denetim komitelerinin etkinliğinin arttırılmasına yönelik çalışmalar yapmak amacıyla bir komite oluşturulmuştur. Bu komite, New York Borsası (NYSE) ve Menkul Kıymet Yatırımcılar Derneği’nin (NASD) desteklediği çeşitli kuruluşların temsilcilerinden oluşturulmuş ve “Blue Ribbon Committee” adı verilmiştir.

Blue Ribbon Komite yapmış olduğu çalışmalar sonrasında 1999 yılında denetim komitesinin etkinliğinin arttırılmasına yönelik tavsiyeleri içeren raporunu yayınlamıştır. Genel olarak denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığına ve uzmanlığına vurgu yapılan bu raporda, denetim komitesine yönelik 10 tavsiyede bulunulmuştur. Blue Ribbon Komite’nin yapmış olduğu bu tavsiyelerin özellikle ilk ikisinin önemli olduğu vurgulanmakla beraber genel olarak bu 10 tavsiyeyi şu şekilde özetlemek mümkün olacaktır:⁹⁴

- i. Denetim komitesi üyesi yönetimden bağımsız hareket edebilmelidir. Denetim komitesi üyesi, yönetimde kontrolü elinde bulunduran bir hissedarın veya idari bir yöneticinin akrabası olmamalı ve kendisi dahil herhangi bir yakını şirket bünyesinde veya şirketin herhangi bir iştirakinde son 5 yıl içerisinde icracı bir pozisyonda çalışmamış olmalıdır,
- ii. New York Borsası (NYSE) ve Menkul Kıymet Yatırımcıları Derneği’ne (NASD) kayıtlı olan işletmeler denetim komitesindeki bağımsız yöneticiye ilişkin tanımı kabul etmelidir,
- iii. NYSE ve NASD’ye kayıtlı olan işletmeler bünyelerinde en az 3 üyeden oluşan birer denetim komitesi kurmalı ve üyelerinin finansal tecrübeye sahip olmasına ve üyelerden en azından birinin finansal uzmanlığa sahip olmasına dikkat etmelidir,

---

⁹³ Melike Alparıslan, **Bankalarda İç Denetim Sistemleri**, Bankacılar Dergisi, Sayı:28, 1999, sf.154.

⁹⁴ Blue Ribbon Committee, **Improving The Effectiveness of Corporate Audit Committees**, 1999, p.10–16.

- iv. NYSE ve NASD'ye kayıt olan bütün işletmeler; denetim komitesine üyelik şartlarının belirtildiği, komitenin yapısının ve sorumluklarının belirtildiği ve bu kapsamda belirtilen sorumlukların bütün yönetim kurulu üyeleri tarafından onaylanmış olduğu yazılı bir yönetmelik hazırlamalıdır. Hazırlanan bu yönetmelik sayesinde komitenin kazanmış olduğu ehliyet ise yılda bir defa gözden geçirilmelidir,
- v. NYSE ve NASD'ye kayıt olan bütün işletmeler bünyelerinde yazılı olan resmi bir yönetmeliğinin bulunup bulunmadığını açıklamalı ve takip eden yıllar boyunca bu yönetmeliğe uyup uymadığını bildirmelidir,
- vi. NYSE ve NASD'ye kayıt olan bütün işletmelerde dış denetçinin, hissedarların şirketteki temsilcisi olan denetim komitesine ve yönetime karşı sorumlu olduğu hazırlanan yönetmelikte belirtilmelidir.
- vii. Denetim komitesi dış denetçinin bağımsızlığını tahsis etmelidir. Çünkü dış denetçinin yönetimden bağımsız olarak hareket edip, kararlar alabilmesi denetimin etkinliğini arttıracaktır. Ayrıca denetim komitesi, dış denetçilerin göndermiş olduğu ve denetçi ile yönetim arasında imzalanmış olan yazılı sözleşmeye dayalı olarak gönderilen faturaları karşılamalıdır.
- viii. Komite bağımsız denetçilerle işletmenin muhasebe uygulamalarını ve ilkelerini, bu ilkelerin kabul edilebilirliğini, finansal raporlamanın netliğini genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda değerlendirmelidir. Bu gereksinim denetim komitesi yönetmeliğinde açıkça belirtilmeli ve komiteyi cesaretlendirmelidir.
- ix. Denetim komitesi hissedarlara işletme ile ilgili olarak ve bilgilendirme amacıyla göndermiş olduğu yıllık raporlarla beraber 10-K formunu* da yayımlamalıdır. Ayrıca dış denetçi ile denetim komitesi uygulanan kalite prensiplerini tartışmalıdır.
- x. Denetim komitesi denetçilerle beraber dönemsel raporları değerlendirmeli ve bu raporların dönem içindeki uygulamaları tam ve doğru olarak kapsadığı konusunda hem fikir olmalıdır.

---

* 10-K formu hissedarlara şirketin genel görünüşü, finansal durumu ve denetlenmiş finansal raporları hakkında bilgiler sunan kapsamlı bir belgedir. 10-K formu yıllık raporlara oranla daha fazla bilgi (makam tazminatı, organizasyon yapısı vb.) içerir. SEC'e göre 10-K formu tüm halka açık işletmelerin yanısıra 500'den fazla hissedara sahip veya 10 milyon \$'dan fazla aktife sahip bütün işletmeler tarafından hazırlanmaktadır. SEC, **Form 10-K Annual Report Pursuant to Section 13 or 15(d) of The Securities Exchange Act of 1934**, OMB Control Number : 3235-0063, SEC, Çevrimiçi : <http://www.sec.gov/answers/form10k.htm>, Erişim Tarihi: 28.07.2011.

Blue Ribbon Komitesi tarafından yapılan bu tavsiyelerle genel olarak denetim komitesinin görev yükü arttırılmıştır. Ayrıca denetim komitesi üyeleri için ise bağımsızlık ve uzmanlık gibi konulara vurgu yapılarak denetim komitesinin etkinliğinin arttırılması amaçlanmıştır.

Blue Ribbon Komite tarafından hazırlanmış olan bu tavsiyeler daha sonra New York Borsası (NYSE), Menkul Kıymetler Komisyonu(SEC) ve NASDAQ tarafından yeniden ele alınmış ve bazı eklemeler yapılmıştır. Buna göre; denetim komitesi en az üç üyeden oluşmalı, üyeler finansal alanda bilgi sahibi olmalı ve üyelere en az birinin finansal alanda yöneticilik tecrübesi olmalıdır.⁹⁵

1.6.11. Blue Ribbon Komisyonu Tavsiyeleri (NACD)

NYSE ve NASD öncülüğünde hazırlanmış Blue Ribbon Komitesi'den sonra birde Ulusal Kurumsal Yöneticiler Birliği (National Association Corporate Directors-NACD) öncülüğünde bir komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyon, 36 üyeden meydana gelmiş ve Eylül 1999'da yapmış oldukları çalışmaların sonucu olarak bir rapor yayınlamıştır. Bu rapor büyük-küçük, kamu-özel, kar amaçlı-kar amacı gütmeyen bütün işletmeler için denetim komitesi ile ilgili konularda bir rehber niteliğinde hazırlanmıştır.⁹⁶

NACD'nin yayımlamış olduğu bu raporun ana başlıklarını şu şekilde sıralayabiliriz.⁹⁷

- Bağımsız denetim komitesi kurumsal yönetimde hayati bir rol oynamaktadır. Denetim komitesi; riskin doğru bir şekilde tanımlanmasında, yönetiminde, kontrol altında tutulmasında ve finansal raporlamanın kalitesinin temininde kritik bir bileşen olabilmektedir,
- Denetim komiteleri bağımsızlığa, vasıflı bir lidere ve üyelere gereksinim duymaktadır,
- Denetim komiteleri faaliyetleri için kaynaklara, zamanında ve doğru bilgiye, verimli toplantılara ve etkin ilişkilere gereksinim duymaktadır. Bütün bu gereksinimler, denetim komitesinin sorumluluklarını yerine getirebilmesi için komiteye sunulmalıdır,
- Denetim komitesinin gelişmişlik düzeyi ne kadar üstün olursa olsun bu düzey yine de geliştirilebilir,

---

⁹⁵ Demirbaş ve Diğerleri, sf.121–122.

⁹⁶ Demirbaş ve Diğerleri, sf.122.

⁹⁷ William G. Bishop, Dana R. Hermanson, Paul D. Lapedes, Larry E. Rittenberg, "The Year of The Audit Committee", The Internal Auditor, April 2000, Vol:57, Iss:2, p.50.

- Sorumluluklarını tanımlamak ve yerine getirmek için düşünceli adımlar atan denetim komiteleri, diğer direktörlerden daha büyük yükümlülüğe maruz kalmamalıdır.

Hazırlanmış olan bu raporda üzerinde önemle durulun iki nokta vardır. Bunlar, denetim komitesinin değişmekte ve genişlemekte olan rolü ile etkinliğinin artırılmasına yönelik tavsiyelerdir. Etkinliğinin artırılmasına yönelik olan bu tavsiyeler ise komite üyelerinin bağımsızlığının önemi, uzmanlığı, zaman yönetimi ve kaynakları etkin bir biçimde kullanabilmeleri gerekliliğidir.⁹⁸

1.6.12. Sarbanes Oxley Yasası

2000'li yılların hemen başlarında Amerika'da yaşanan ve dünyanın sayılı şirketlerinden olan ve Amerikan borsasında işlem gören Enron-2001 ve Worldcom-2002 skandalları sermaye piyasalarına, şirket yönetimlerine, finansal raporlara ve şirketlerin bağımsız denetimini yapan kuruluşlara olan güvenin azalmasına yol açmıştır. Yaşanan bu gelişmeler Amerikan Ekonomisi'ni etkilemekle kalmamış ve gelişmekte olan birçok ekonomiye darbe vurmuştur. Yaşanan bu gelişmeler ışığında Amerikan yönetimi 2002 yılında kamuoyunun sermaye piyasalarına olan güvenini yeniden sağlamak amacıyla ve ülkemizde Sermaye Piyasası Kurulu'nun muadili olan SEC aracılığıyla Sarbanes-Oxley Kanunu'nu (SOX) çıkarmıştır.

Sarbanes Oxley Yasası yayınlanırken genel olarak şu konular hedeflenmiştir:

- Şirketlerdeki kurumsal yönetimin güçlendirilmesi,
- Kurumsal yönetime etki eden unsurlar ile şirket ilişkilerinin yeniden tanımlanması,
- Söz konusu bu ilişkilerde şeffaflığın sağlanması,
- Kamuoyunun daha güvenilir bir biçimde aydınlatılması ve bilgilendirilmesi,
- Denetimde etkinliğin artırılması amacıyla denetçinin bağımsızlığının sağlanması,
- İç kontrol sistemin daha etkin bir biçimde çalışmasının sağlanmasıdır.

⁹⁸ Sinnar, sf.15.

ABD'de uygulamaya giren bu Kanun, ABD borsalarına kayıtlı tüm işletmeleri kapsamakta ve eski uygulamalara göre daha radikal değişiklikler içermektedir. Bu Kanun; özellikle işletmelerin kurumsal yönetim uygulamalarının açıklanmasına, doğrudan kurumsal yönetimin yapılandırılmasına ilişkin hükümlerine ve işletme içinde oluşabilecek hile ve suiistimallere verilecek cezalara ilişkin daha sert bir yaklaşım getirmektedir.⁹⁹

2002 yılında uygulamaya girmiş olan bu Kanun'un getirmiş olduğu hükümlerden, yönetim kurulu üyeleri, üst yönetim, bağımsız denetçiler, standart koyucu otoriteler, kurumsal yatırımcılar, bireysel yatırımcılar olmak üzere birçok kesim etkilenmiştir.¹⁰⁰ Yürürlüğe giren bu Kanun sadece ABD'de borsalara kote olmuş şirketleri ve bazı kesimleri etkilemekle kalmamış, kote olmuş bu şirketlerle ilişkileri olan yabancı şirketleri ve yurtdışı menşeli bağımsız denetim şirketlerini de etkilemiştir.

Yasa bu güne kadar kendi kendini düzenlemiş olan muhasebe mesleği camiasını da derinden etkilemiştir. Bu noktada halka açık şirketlerin denetimini gözden geçirmek amacıyla üyelerinin en az üçü bu mesleğin dışından olan ve beş kişiden oluşan Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (PCAOB) kurulmuştur. Söz konusu bu Kurul'un üyelerine, işletmelerde inceleme yapma ve denetim elemanlarını cezalandırma yetkileri verilmiştir.¹⁰¹ Söz konusu bu Kurul 1600 tane bağımsız denetim kuruluşunu kayda alarak, faaliyetlerini izlemektedir. Ayrıca 100'den fazla şirketin bağımsız denetimini gerçekleştiren bağımsız denetim kuruluşları her yıl PCAOB tarafından denetlenmektedir.¹⁰²

Bu Kanun'un uygulamaya geçmediği önceki dönemlerde ABD'de faaliyet gösteren yabancı firmaların sistemlerine, iç yapılanmalarına ve mevzuatlarına ilişkin, sermaye piyasalarında yer almalarını teşvik etmek amacıyla herhangi bir uygulama talebinde bulunulmamaktaydı. Ancak bu Kanun'la beraber bu tarzdaki şirketlerin üzerindeki mevzuat yükü de arttırılmıştır.¹⁰³

ABD'de yatırımcıların daha iyi bilgilendirilmesi ve güvenini kaybetmekte olan sermaye piyasasına yeniden güven kazandırmak amacıyla yayınlanan bu kanun 11 ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlar,¹⁰⁴

---

⁹⁹ Müşfik Cantekinler, **Sarbanes-Oxley Act ve AB ile Ülkemize Etkileri**, Actveline, Ocak 2003, sf.1.

¹⁰⁰ TÜRMOB, **Sarbanes-Oxley Yasası (2)**, Bilânço Dergisi, Ocak 2003, sf.18–19.

¹⁰¹ TÜRMOB, **Sarbanes-Oxley Yasası**, Bilânço Dergisi, Aralık 2002, sf.12.

¹⁰² Cemal Küçüksözen, , **Bağımsız Denetim Standartları ve Denetim Komitesi**, 10. Türkiye İç Denetim Kongresi, 17 Kasım 2006, İç Denetim Dergisi, Kış 2007, Sayı:17, sf.54.

¹⁰³ Cantekinler, sf.1.

¹⁰⁴ SEC, a.g.e.

- i. Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu (Public Company Accounting Oversight Board)
- ii. Denetçi Bağımsızlığı (Auditor Independence)
- iii. Kurumsal Sorumluluk (Corporate Responsibility)
- iv. Mali Bilgilerin ve Finansal Açıklamaların Arttırılması (Enhanced Financial Disclosures)
- v. Analist Çıkarlarının Çatışması (Analyst Conflicts of Interest)
- vi. Komisyonun Kaynakları ve Yetkileri (Commission Resources and Authority)
- vii. Çalışmalar ve Raporlar (Studies and Reports)
- viii. Şirket ve Suçlunun Hilelerdeki Sorumluluğu (Corporate and Criminal Fraud Accountability)
- ix. Beyaz Yakalıların Suçları İle İlgili Cezaların Arttırılması (White-Collar Crime Penalty Enhancements)
- x. Kurumsal Vergi İadesi (Corporate Tax Returns)
- xi. Kurumsal Suiistimal ve Sorumluluk (Corporate Fraud and Accountability)

2002 yılında uygulamaya girmiş olan Sarbanes-Oxley Yasası'nı genel hatları ile şu şekilde değerlendirebiliriz.

Bu yasa ile birlikte denetçi-müşteri kavramı değişmiştir. Denetçi bundan sonra hazırlayacağı raporları işletme yönetimine değil doğrudan denetim komitesine sunacaktır. Bu değişim, denetçilerin işletme yönetimine karşı değil, hissedarların işletme bünyesindeki temsilcisi olan denetim komitesine karşı sorumlu olduğunu göstermiştir.¹⁰⁵

Bu Kanun'da denetçilerin bağımsızlığının önemi vurgulanmış ve bu sayede denetimde etkinliğin arttırılacağı vurgulanmıştır. Ayrıca bağımsız denetim firmalarından alınabilecek hizmetlerin açıklaması yapılmış, bağımsız denetim firmasının denetçisinin hangi uygulamalarda bulunup bulunmayacağı ve hangi uygulamaların objektifliğine, bağımsızlığına zarar vereceği konusuna açıklık getirilmiştir.¹⁰⁶ SOX tarafından denetim hizmeti ile birlikte verilmesi yasaklanan hizmetleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür. Bunlar:¹⁰⁷

- Şirket mali tablolarına ve muhasebe kayıtlarına ilişkin defter ve kayıt tutma ve benzeri hizmetlerin verilmesi,
- Finansal bilgi sistemlerinin oluşturulması ve uygulanması,

¹⁰⁵ Sinnar, sf.17.

¹⁰⁶ SEC, Sec.201.

¹⁰⁷ Aksoy, sf.177.

- Değerleme ve ekspertiz hizmetleri verilmesi,
- Hayat sigortası matematiğine ilişkin aktüeryal hizmetlerin verilmesi,
- Dışarıdan iç denetim hizmeti verilmesi,
- Yönetim ve insan kaynakları hizmetleri sağlanması,
- Menkul kıymetlere ilişkin olarak brokerlik ve dealerlık, yatırım danışmanlığı ve yatırım bankacılığı hizmetlerinin sunulması,
- Hukuki danışmanlık hizmeti vermek veya denetim hizmetleri ile ilgili olmayan diğer uzmanlık hizmetlerinin verilmesi,
- PCAOB tarafından belirlenerek yasaklanan diğer hizmetlerin verilmesidir.

SOX; denetim komitesi üyesinin, şirketin yönetim kurulu üyesi olması ve onlardan bağımsız hareket edebilme özelliğine sahip olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca komite üyelerinin, istişare, danışmanlık veya bunlara benzer herhangi bir hizmetinden sonra şirketten herhangi bir ücret talep edemeyeceği belirtilmiş, şirketin veya konsolide ortaklığın bağımlı kişisi olmaması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁰⁸

Bu Kanun ile birlikte SEC işletmelerden, denetim komitelerinde en az bir tane finans alanında uzmanlığa sahip üyeye yer vermelerini istemiştir. İşletmelerin bu zorunluluğu yerine getiremedikleri takdirde ise, bu durumu gereğçeleri ile birlikte açıklamasını ve kamuoyuna duyurmasını istemiştir.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ TÜRMOB, sf.15.

¹⁰⁹ Hsueh-En Hsu, **Audit Committees in U.S. Entrepreneurial Firms**, Journal of American Academy of Business, Cambridge, March 2008, Vol:13, Iss:1, p.122.

İkinci Bölüm

2. Denetim Komitesinin Görevleri, Örgüt Yapısı İçerisindeki Yeri ve Diğer Birimlerle İlişkisi

2.1. Denetim Komitelerinin Görev ve Sorumlulukları

ABD’de ortaya çıkan özellikle Enron ve Worldcom skandalları, sermaye piyasalarının, şirket yönetimlerinin, finansal raporlama ve şirket denetimi yapan bağımsız denetim şirketlerinin güvenilirliğinin azalmasına sebep olmuştur. Gerçekleşen bu olaylar dizisi sadece ABD’yi değil gelişen ve gelişmekte olan bütün piyasaları birçok noktada etkilemiştir. Bundan sonraki dönemde, sermaye piyasalarında güven ortamının tekrar sağlanması amacıyla birçok düzenleme yapılmıştır. Bu konuda yapılan düzenlemelerden sonuncusu 2002 yılında uygulamaya giren Sarbanes Oxley Kanunu olmuştur.¹

Büyük şirketlerde yaşanan bu skandallar; günden güne işletmelerde denetim komitelerinin, oluşturulmasına ve öneminin artmasına sebep olmuştur. Bu sebeple her geçen gün denetim komitelerinin görevlerine bir yenisi eklenmiştir. Denetim komitelerinin görevleri konusunda uluslararası alanda son düzenleme olan Sarbanes Oxley ile bu durum yeniden ele alınmış ve denetim komitelerinin görev yükü arttırılmıştır.² Sarbanes-Oxley Yasası’na göre denetim komitesinin görevleri şu şekilde sıralanabilir:³

- Denetim komitesi, bağımsız denetçilerin seçiminden, denetçinin ücretinin belirlenmesinden ve denetçinin gözetiminden sorumludur,
- Gerekli görülen durumlarda; denetim komitesi, ücreti işletme tarafından ödenmesi koşuluyla uzman istihdam edebilmelidir,
- Denetim komitesi, şirketin finansal raporlamasına ve kamuoyu açıklamalarına ilişkin şikâyetleri değerlendirmelidir.

Denetim komitesinin görev ve sorumlulukları yönetim kurulunun gözetim fonksiyonundan gelmektedir. Yönetim kurulunun temel gözetim sorumluluğu ise işletmenin yasal ve etik düzenlemelere olan uyumunu sağlamaktır. Yapılan bu gözetimin amacı:

¹ İnam, sf.69.

² Hassan R. HassabElbany, Amal Said, **Audit Committees Oversight Responsibilities Post Sarbanes- Oxley Act**, American Journal of Business, Fall 2007, Vol:22, Iss:2, p.19.,

Demirbaş ve Diğerleri, a.g.e., sf.152.

³ SEC, a.g.e., Sec.301.

- Muhasebe politikalarının kalitesini artırmak,
- İç kontrol sisteminin etkinliğini artırmak,
- Finansal hileleri önlemek için faaliyet gösteren dış denetçinin bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamak,
- İşletmenin içinde bulunduğu riskleri titiz ve eksiksiz bir biçimde belirleyerek, önceden hazırlıklı olmayı sağlamak,
- Yönetim kuruluna, piyasalara ve hissedarlara açıklanan finansal raporların ve diğer bilgilerin doğru ve zamanında açıklanmasını sağlamaktır.⁴

Denetim komitesi işletme bünyesinde yönetim kurulu adına birçok konuda gözetim rolü üstlenmiştir. Denetim komitesinin gözetim rollerini Şekil 4 üzerinde şu şekilde inceleyebiliriz.

Denetim komitesinin görevlerini genel olarak ve dört temel başlık halinde aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:⁵

a) *Finansal raporlamanın gözetimi:*

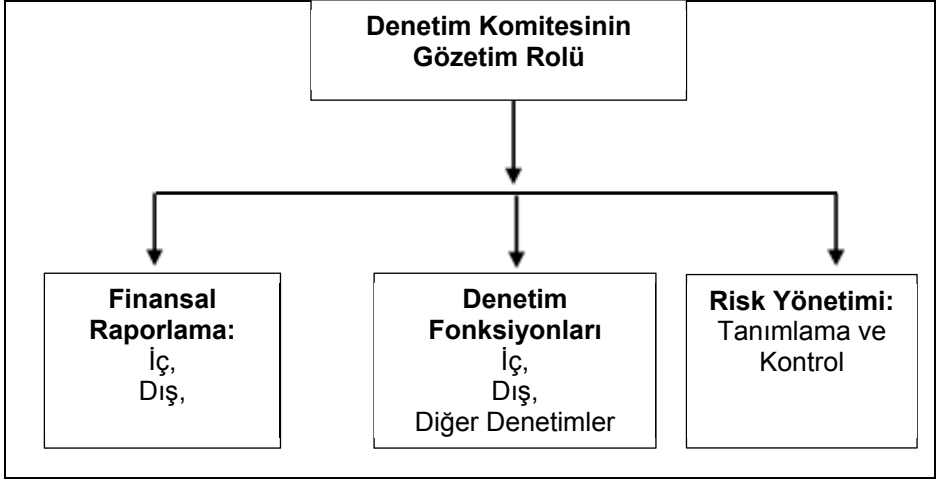
- Kamuoyuna açıklanacak yıllık finansal raporların adil, dengeli ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ne olan uygunluğunun sağlanmasında yönetim kuruluna yardım etmek,
- Yönetim kurulu adına yönetimle bağımsız dış denetçi arasında mutabakatın oluşmasını sağlamak,

---

⁴ Blue Ribbon Committee, a.g.e. , p.20.

⁵ M. Kubilay Dağlı, **Aracı Kurumlarda İç Kontrol Sisteminin Önemi ve İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi**, Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ekim 2000, sf.30–31.

Şekil 4: Denetim Komitesinin Gözetim Rolü

Kaynak: Bishop ve Diğerleri, a.g.e., p.50.

b) Dış denetimin gözetimi:

- Dış denetçilerin görevlerini, dış denetimden beklenen amaçlar doğrultusunda yerine getirip getirmediği noktasında incelemelerde bulunmak ve bu konuda yönetim kurulunu bilgilendirmek,
- Yönetim kuruluna dış denetimin yeterliliği ve amaca uygun bir şekilde yerine getirildiği konusunda güven vermek,
- Dış denetçinin belirlenmesi veya görevden alınması hususunda yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak,
- Dış denetim ücretinin belirlenmesinde görüş bildirerek, yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak,

c) İç kontrolün gözetimi:

- İşletmenin iç kontrol düzenlemelerinin hem operasyonel hem de finansal raporlama kontrollerinin sistematik incelemesinin yeterliliğini ve iç kontroldeki eksiklikleri yönetim kurulu adına gözetim altında tutmak,
- Dış denetçinin yönetim mektubunu dikkate almak,
- İç kontrole ilişkin belirli konularda özel araştırmalar yapmak üzere uzman kişilerin görevlendirilmesini sağlamak,

- İç denetim birimi başkanından yönetim maliyeti veya diğer özelliği nedeniyle risk olarak nitelendirdiği denetim bulguları hakkında bilgi almak,

d) *İç denetimin gözetimi:*

- İç denetim biriminin prosedürünü dikkate alarak söz konusu prosedürün yeterli olmasını sağlayarak, iç denetimin etkinliğini arttırmak ve bu prosedürlerin hazırlanmasında tavsiyelerde bulunmak,
- İç denetim birimi başkanının atanmasını ve görevinin sonlandırılmasını onaylamak,
- İç denetim biriminin planını uygunluk açısından gözden geçirmek ve söz konusu birimin yeterli kaynağa sahip olup olmadığı konusunda yönetim kuruluna bilgi vermek,
- İç denetim birimi sorumlusundan, iç denetimin planlanan gelişim sürecinde ve planlamada değişim varsa nedenlerine ilişkin faaliyet raporu almak,
- İç denetim birimi sorumlusundan, denetim esnasında tespit edilen ve önemlilik arz etmesine rağmen yönetim tarafından bu konuya yeterli hassasiyetin gösterilmemesi gibi durumlarda faaliyet raporu almaktır.

2.2. Denetim Komitesi Üyelerinin Taşması Gereken Nitelikler

Halka açık işletmelerde hissedarların temsilcisi olan denetim komitelerinin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için üyelerinin belli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özelliklerin başında ise bağımsızlık gelmektedir. Bunun nedeni ise denetim komitesinden beklenmekte olan işletme yönetimini bağımsız bir şekilde değerlendirme ve hissedarlar ile kamuoyunu doğru ve zamanında bilgilendirilme sorumluluğu altında hareket etmesi gerekliliğidir. Bağımsızlık kavramı bazı düzenlemelerde icrai bir görev üstlenmemek olarak tanımlanırken bazı düzenlemelerde ise işletme dışından yöneticinin atanması şeklinde tanımlanmaktadır.

Denetim komitesi üyelerinin taşması gereken nitelikleri genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz.⁶

---

⁶ Demirbaş ve Diğerleri, sf.136.

- Doğru, dürüst ve güvenilir olmak,
- Zamanını ve enerjisini işine adayabilmek,
- İşletmenin işlemleri, ürünleri ve sunmuş olduğu hizmet hakkında bilgi sahibi olmak,
- Sorgulama yapabilme, analitik düşünme ve bağımsız yargılama gücüne sahip olmak,
- Yeni ve değişik bir bakış açısı sunabilme, yapıcı ve geliştirici öneri sunma yetisine sahip olmak,
- Muhasebe ve finans alanında bilgi ve tecrübe sahibi olmaktır.

Sarbanes-Oxley Yasası denetim komitesi üyelerinin finansal tecrübesinin olmasının yanı sıra en az bir üyenin ise uzman statüsünde olması gerektiğine değinmiştir. SEC tarafından denetim komitesi üyesinin finansal uzman olarak kabul edilebilmesi için ise şu şartları taşıması gerektiği belirtilmiştir.⁷

- Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ni ve finansal tabloları anlayabilmek,
- Finansal tabloların genel kullanıcılar için denetime hazırlanmasında tecrübeye sahip olmak,
- Tahminler, kaynaklar, gerçekleştirmeler için muhasebeyle ilgili temel ilkelerin uygulamasında tecrübe sahibi olmak,
- Denetim komitesinin fonksiyonlarını anlayabilmek.

SEC tarafından belirtilmiş olan bu nitelikler genel olarak değerlendirildiğinde denetim komitesi üyesinin muhasebe bilgisine sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Denetim komitesi üyelerinin taşıması gereken özelliklerin denetim komitesi yönetmeliğinde belirtilmesi de ayrıca önem arz etmektedir. Bu yöntemle denetim komitesinde yer alacak üyeler için istenen nitelikler bir standart üzerine oturtulabilmektedir.

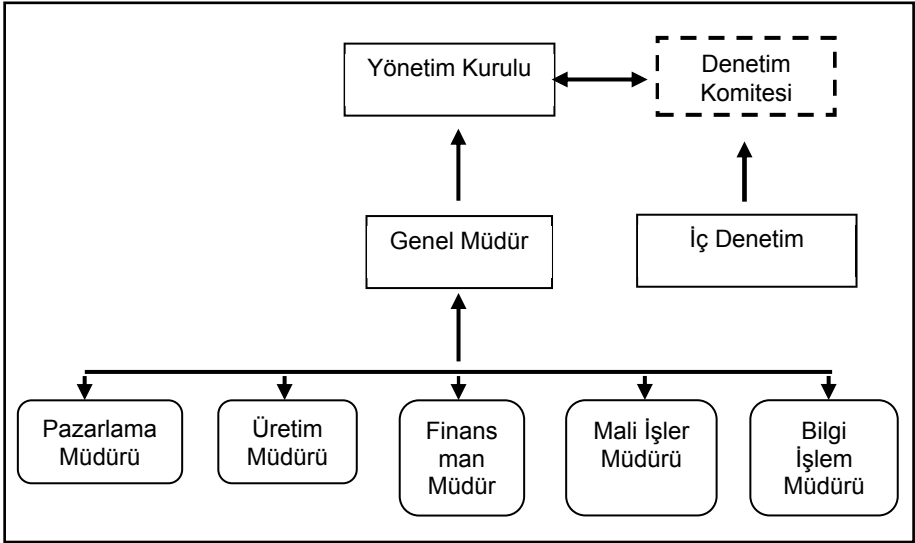
⁷ SEC, a.g.e., Sec.407.

2.3. Denetim Komitesinin Organizasyon Yapısı İçerisindeki Yeri

Şekil 5'den de anlaşılacağı üzere halka açık işletmelerde karar alma sürecindeki en üst birim yönetim kurullarıdır. Denetim komitesi ise yönetim kurullarının alt komitelerinden biridir.

Denetim komitesi yönetim kuruluna bağlı olarak işletmenin işleyişinin ve faaliyetlerinin yasa ve düzenlemelere olan uygunluğu kapsamında işletmenin iç kontrol, finans, muhasebe ve raporlama süreçlerinin gözetimini sürdürmektedir.⁸ Ancak denetim komitesinin oluşturulması yasal olarak tek karar alma organı olan yönetim kurulunun yetki ve sorumluluklarının devri anlamına gelmemelidir.⁹

Şekil 5: Denetim Komitesinin Şirket Örgüt Yapısı İçindeki Yeri

Kaynak: Süleyman Uyar, **Denetim Komitesi ve Türkiye Uygulaması**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul,2004, sf.39.

2.3.1. Denetim Komitesinin İşletme Yönetimi ile İlişkisi

Yönetim kurulları şirketlerde üst kontrol birimi ve karar organı olarak faaliyet göstermektedir ve bu sebeple iç kontrol ile ilgili raporların büyük çoğunluğu yönetim kuruluna sunulmaktadır. Ancak yönetim kurulları almış

⁸ Demirbaş ve Diğerleri, sf.150.

⁹ Yücel, sf.16

oldukları kararlara son şeklini vermek için denetim komitesinin kurula sunacağı raporları beklemelidir. Çünkü denetim komitesi yönetim kurulunun bir alt komitesi olarak görev almakta ve şirketin iç kontrol sisteminin gereksinimlere uygun olarak faaliyetlerine devam edip etmediği konusunda inceleme yaparak yönetim kuruluna bu sonuçları sunmaktadır.¹⁰

Yönetim organizasyonunun bir parçası olan denetim komitelerine olan ihtiyaç günden güne artmakta ve zorunluluk haline gelmektedir. Çünkü denetim komitesinden, işletmenin iç kontrol ve finansal raporlama sistemini inceleyerek, yönetim kaynaklı hataların tekrar ortaya çıkmasını engellemesi beklenmektedir.¹¹ Nitekim yapılan çalışmalar bu ihtiyacı doğrulamakta ve şirketlerde ortaya çıkan hile ve yolsuzlukların büyük bölümünde üst düzey yönetici ve kurul üyelerinin etkisi olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.¹²

Etkin çalışan denetim komitelerinin olduğu işletmelerde beklenmedik iflasların ve yönetim kaynaklı suiistimallerin ortaya çıkma ihtimalinde azalma olması beklenmektedir.¹³ Çünkü denetim komitesi uygulaması ile iç denetim, iç kontrol, risk yönetimi ve bağımsız dış denetim yönetim kaynaklı bir sorun ile karşılaştığı zaman kurum içinde başvurabileceği ve güvенеbileceği bir birim kazanmaktadır. Bu sebeple de yönetim sorgulanabileceğinin farkına vararak, faaliyetlerini eskisi gibi rahatlıkla veya gevşek bir biçimde sürdürememekte ve en iyiye ulaşma gayreti içine girmektedir.

Denetim komiteleri ile yönetim kurulu arasındaki ilişkinin bir başka boyutu ise temsil noktasında ortaya çıkmaktadır. Eğer şirkette denetim komitesi adı altında bir yapılanma oluşturulmadıysa, tüm yönetim kurulu üyeleri denetim komitesi olarak kabul edilmektedir.¹⁴

Denetim komiteleri yönetim ve denetçi arasında olan ve finansal raporlama alanında ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözmektedir.¹⁵

SPK Tebliği uyarınca denetim komitesinin yönetim kuruluna sunması gereken bilgiler asgari şu şekilde özetlenebilir:¹⁶

¹⁰ Uyar, sf.94.

¹¹ Steven A Harrast, Lori Mason-Olsen, **Can Audit Committees Prevent Management Fraud**, The CPA Journal, January 2007, Vol:77,Iss:1, p.24.

¹² Uyar, sf.94.

¹³ Uzay, sf.76.

¹⁴ SEC, a.g.e., Sec.205.

¹⁵ Hsu, a.g.e., p.122.

¹⁶ Damla Geray, **Kurumsal Yönetim Güvencesi İçin Denetim Komitesi: "Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri Çerçevesinde Denetimden Sorumlu Komiteler"**, Çevrimiçi:www.deloitte.com/dtt/cda/doc, Erişim Tarihi:16.04.2008, sf.33.

- Kamuya açıklanacak yıllık ve ara mali tabloların, ortaklığın izlediği muhasebe ilkelerine, gerçeğe uygunluğuna ve doğruluğuna ilişkin olarak ortaklığın sorumlu yöneticileri ve bağımsız denetçilerinin görüşlerini alarak, kendi değerlendirmeleriyle birlikte yönetim kuruluna yazılı bir rapor şeklinde bilgi vermelidir.
- Toplantı sonuçlarının tutanağa bağlanarak yönetim kuruluna sunulması gereklidir.
- İşletmenin hizmet alacağı bağımsız denetim kuruluşlarının seçimi ve bu kuruluşlardan alınacak hizmetler, denetim komitesinin ön onayından geğtikten sonra yönetim kuruluna sunulur.
- Denetim komitesi kendi görev ve sorumluluk alanıyla ilgili olarak ulaştığı tespit ve önerileri derhal yönetim kuruluna yazılı olarak bildirir.

2.3.2. Denetim Komitesinin İç Denetim Fonksiyonu İle İlişkisi

İç denetim fonksiyonun kendinden beklenen performansı etkin bir biçimde yerine getirebilmesi bağımsızlık, organizasyonel yapı ve tarafsızlık koşullarının yerine getirilmesine bağlıdır. İşletmedeki organizasyon yapısının oluşturulması ve i denetçinin bu yapıya konuşlandırılması, i denetçinin bağımsız bir şekilde hareket edebileğini, tarafsız inceleme ve değerlendirme yapabileğini garantileyebilecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle i denetim yapısının yeterliliğinden ve etkinliğinden yönetim sorumludur. Bu noktada yönetim kurulları denetimle ilgili olan sorumluluklarını denetim komiteleri aracılığı ile yerine getirmektedirler. Denetim komiteleri ise iç denetim biriminin gerçekleştirdiği faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütüldüğünün gözetimini yönetim adına üstlenmektedir.¹⁷

İç denetim fonksiyonun, finansal raporlama, kurumsallık ve kontrolle ilgili sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirebilmesi, denetim komitesi ile bir raporlama ilişkisini gerektirir. Böyle bir ilişkinin var oluşu üst yönetim kaynaklı hilelerde, kötü yönetim gibi durumlarda denetçiye müracaat edebileği bir merci kazandırmaktadır.¹⁸

Denetim komitesinin etkinliğini genel olarak, komitenin i denetimle olan ilişkisi ve bu ilişkinin derinliği belirlemektedir. Diğer taraftan iç denetim biriminin etkinliğini de birimin denetim komitesi ile olan ilişkisi belirlemektedir.

---

¹⁷ Memiş, sf. 91-95.

¹⁸ Münevver Yılanı, **Denetim Komitesinin İç Denetimin Etkinliğini Sağlamadaki ve Hileleri Önlemedeki Rolü**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ocak 2003, sf.29.

Çünkü denetim komitesi, iç denetim biriminin görevini bağımsızca yerine getirebilmesi için gerekli ortamı hazırlamakla yükümlüdür. Bu bağlamda komitenin ve iç denetim biriminin etkinliği için bu iki birim sürekli görüşme içerisinde olmalıdır. Bu iki birimin yapacağı görüşmelerin boyutu her iki birimin de etkinliğini genel olarak belirleyecektir. Ayrıca işletme bünyesinde iç denetçilerle ile denetim komitesinin rahatlıkla birbirine ulaşabileceği ve görüşebileceği bir ortam oluşturulmalıdır.¹⁹

İç denetim birimi denetim komitesine destek vermek üzere bazı özellikli roller üstlenmiştir. Bunları aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür:²⁰

- Denetim komitesine doğru olan bilgi akışını kolaylaştırmak ve denetim komitesince istenen özel proje ve araştırmaları gerçekleştirme faaliyetlerini de kapsayan “*Genel Yardım*”,
- İç ve dış kaynaklı finansal raporlamada objektifliğin sağlanması ve finansal raporların kalitesine ilişkin değerlendirmeler yapmak suretiyle “*Finansal Raporlama Yardımı*”,
- İç kontrollere ilişkin incelemeler yaparak iç kontrollerin yeterliliği, etkinliği, amaçlara ulaşılma derecesi ve risklerin ortaya konulması faaliyetlerini de kapsayan “*Risk ve Kontrol Yardımı*”

Denetim komitesi, işletmenin “şeffaf ve hesap sorulabilir hale gelme”ye ne kadar önem verdiği ve bu konudaki sorumluluklarını ne derecede yerine getirdiğinin bir göstergesidir. Bu noktada iç denetim ve denetim komitesi arasındaki ilişkinin düzeyi işletmenin “hesap sorulabilir hale gelme” sorumluluğunu ne derecede yerine getirebildiğini belirleyecektir. Çünkü denetim komitesi üyeleri farklı bilgi, beceri ve tecrübelerle sahip olabilecekleri için iç denetime yardımcı olabilecek ve iç denetçilere farklı bir bakış açısı kazandırabilecektir.²¹

Denetim komitelerinin işletme bünyesinde iç denetim ile ilgili olarak birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Bunların başında iç denetim sistemin etkinliğinin sağlanması ve bu şekilde yürütülmesini sağlamak gelmektedir. Bu kapsamda denetim komitesi iç denetimi gözlemlene sorumluluğu altında şu faaliyetleri gerçekleştirmektedir²². Denetim komitesi:

¹⁹ Süleyman Uyar, **İç Denetçi ile Denetim Komitesi Arasında Nasıl Bir İlişki Olmalıdır?**, Çevrimiçi: <http://www.suleymanuyar.com.tr/yayinlar>, Erişim Tarihi:09.10.2007, sf.5/9 .

²⁰ Memiş, sf.95-96.

²¹ Yılancı, sf.30.

²² Uzay, sf.77.

- Yıllık denetim planını ve iç denetçiler için hazırlanmış olan programları inceler,
- İç denetçilerin çalışmalarının yeterliliğini değerlendirir ve denetçilerin hazırlamış oldukları raporları inceler,
- İç denetim kapsamında sorumluluk sahibi görevlilerin görevlerini uygun şekilde yerine getirip getirmediklerini inceler,
- İç denetçilerin yönetime sınırsız bir şekilde ulaşip ulaşmadığını ve yönetimin iç denetim raporlarına vermiş olduğu cevapları inceler.

2.3.3. Denetim Komitesinin İç Kontrol Sistemi ile İlişkisi

Denetim komitesi iç kontrole ilişkin birçok sorumluluk üstlenmiştir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür. Denetim komitesi:²³

- İşletmenin kontrol ve güvenlik teknolojilerinin bilgilerini içeren iç kontrol sisteminin etkinliğini sağlamalıdır,
- İç ve dış denetçilerin finansal raporlama ve iç kontrol sistemine ilişkin inceleme ve bulgularını değerlendirmeli, bu inceleme ve bulgulara yönelik olarak yönetimin yapmış olduğu değerlendirmeleri ve tavsiyeleri incelemelidir.

İşletmelerde riskin derecesini belirleyen unsur iç kontrol sistemidir. Bu nedenle iç kontrol sisteminin etkinliği arttıkça işletmenin içinde bulunduğu riskin düzeyinin derecesinde de azalma gerçekleşecektir. Bu noktada denetim komitesi iç kontrol sistemi ile olan ilişkilerini yakın tutmalı ve sisteme etkinlik kazandırmak adına sistemdeki önemli riskleri değerlendirmelidir.²⁴

2.3.4. Denetim Komitesinin Bağımsız Denetim Kuruluğu ve Bağımsız Denetçiyle İlişkisi

İşletmelerin finansal raporlama süreçlerinin bağımsız denetimden geçirilmesi, işletme içi ve dışı bilgi kullanıcılarına güven temin etmede en önemli araçlardan biridir. Bağımsız dış denetçinin kendisinden beklenen bu görevi yerine getirebilmesi için bağımsız hareket edebilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu noktada işletmede hissedarların bir temsilcisi olarak faaliyet gösteren denetim komiteleri dış denetçinin bağımsızlığını sağlama görevini

---

²³ IIA, **Sample Audit committee Charter**, Çevrimiçi:www.theiia.org, Erişim Tarihi:15.04.2008, p.2/4.

²⁴ Uyar, **Denetim Komitesi ve Türkiye**, sf.56.

üstlenmiştir. Komite denetim dışı hizmetlerde dış denetçiden yararlanılıp yararlanılmadığını inceleyerek, denetçi-işletme ilişkisini tartışarak ve takip ederek dış denetçinin bağımsız hareket ettiğini garanti altına almalıdır.²⁵

Denetim komitesi dış denetçiyi değerlendirme sürecinde, dış denetçinin bağımsızlığına ilişkin şu soruları sorabilir:²⁶

- Komite; denetçiden, işletme ile denetçi arasında yaşanan ve bağımsızlığa etkisi olabilecek tüm durumlar için yazılı bir açıklama almış mıdır? Bu konuda işletme yönetiminin düşüncesi nedir? Komite, dış denetçi ile bağımsızlığını ve tarafsızlığını etkileyebilecek ilişkileri düzenli ve aktif olarak tartışmakta mıdır? Komite yılda en az bir defa olmak üzere bu konuyu değerlendirmekte midir? Bağımsız denetçi bağımsızlığına ilişkin mesleki yargısını kontrol edip, doğrulamış mıdır? Komite, yönetimden ve iç denetim biriminden dış denetçilerin bağımsızlığına ilişkin düşüncelerine başvurmakta mıdır?
- Dış denetçiler tarafından bağımsızlıkla ilgili olarak hangi politika ve uygulamalar yapılmaktadır?
- İşletmenin denetçi seçimi ve aynı denetçiyle göreve devam etme noktasında yazılı bir politikası var mıdır? Denetçinin işe alınmasında ve işten çıkarılmasında denetim komitesinin sorumluluğu var mıdır? Denetim komitesi denetimle ilgili hizmetleri ve ücretleri inceleme altında tutmakta mıdır? Komite denetçinin vermiş olduğu bütün hizmetleri izlemekte ve onaylamakta mıdır?
- Denetim komitesi, dış denetçi ile arasındaki iletişimi sağlayan etkin bir iletişim ağına sahip midir?

Denetim komitelerinin bağımsız denetim ile ilgili sorumluluğu yönetim kurulunun değerlendirilmesine sunulacak yetkili denetim kurulu veya kuruluşlarının seçimi ve bağımsız denetim sözleşmesinin imzalanmasıyla başlamaktadır. Denetim komitesi ile bağımsız denetim kurulu arasındaki ilişkinin başlangıcı olarak ise bağımsız denetim sözleşmesinin imzalanması gösterilebilir.²⁷

Denetim komiteleri dış yatırımcılara ve diğer ilgili gruplara işletmenin faaliyetleri hakkında objektif bir değerlendirme yapabilmelerini sağlamaktadır. Bu noktada denetim komitesinin bağımsız dış denetçi ile olan ilişkisi büyük önem taşımaktadır. Çünkü dış denetçi işletmenin şeffaf finansal

²⁵ Yılancı, sf.27.

²⁶ Demirbaş ve Diğerleri, sf.196.

²⁷ BDDK, **Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, md.22.

raporlar yayınlamasında büyük görevler üstlenmektedir. Bağımsız dış denetimin ve denetim komitesinin bu noktadaki ortak görevi olan kamuyu bilgilendirme faaliyeti için bu iki birim arasında etkili bir haberleşme ağının olması çok önemlidir. Denetim komitesi ve bağımsız dış denetim arasında etkili bir haberleşme ağının olması, şişletmenin şeffaflık düzeyini arttıracak ve bu iki birimin etkinliğinin artmasına ve verimlilik kazanmasına sebep olacaktır. Ayrıca bağımsız dış denetçinin bağımsız hareket edebilirliğini kuvvetlendirmek amacıyla, hazırlamış olduğu ilgili finansal raporları şişletme yönetimine değil doğrudan denetim komitesine sunması yerinde bir uygulama olacaktır.²⁸ Nitekim SEC tarafından yayımlanan Sarbanes-Oxley Kanunu'nda da konu ele alınmış ve bundan sonra bağımsız denetçinin denetim komitesinin müşterisi olduğu ve ilgili raporlamaları doğrudan denetim komitesine yapması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, NYSE ve NASD öncülüğünde toplanan BRC' de bağımsız dış denetimin denetim komitesine karşı sorumlu olduğunu vurgulamıştır.

2.3.5. Denetim Komitesinin Kurumsal Yönetim Komitesi ile İlişkisi

şişletmelerde yönetim kurullarının profesyonel bir yaklaşımla çalışmasını ve böylelikle yönetim kurulunun kurumsal yönetim ilkelerine göre işlemlerini sağlamak amacıyla bazı komiteler bulunmaktadır. Oluşturulan bu her komite için üyelerinin çoğunluğunun yönetim kurulundan bağımsız olması ve şeffaf bir şekilde seçilmesi kurumsal yönetimin işleyişi açısından büyük önem arz etmektedir. Yönetim kurullarına özellikle kurumsal yönetim alanında etkinlik kazandırmak amacıyla oluşturulan bu komitelerin sayısı, şirketlerin gereksinimlerine, işleyiş yapısına ve içinde bulunduğu duruma göre değişebilmektedir.²⁹ Ancak aşağıda açıklanan komiteler hemen her ülkede kurumsal yönetim kapsamında gerekli görülmektedir.³⁰

- Denetim Komitesi: Çalışmamızda ayrıntılı olarak incelenmektedir.
- Kurumsal Yönetim Komitesi: şişletmelerde; yönetim kurulunun işleyişinin denetiminin yapılması, yönetim kurulunda yer alması beklenen adayların uygunluğunun belirlenmesi, değerlendirilmesi, gerekli eğitimlerin verilmesi ve ödüllendirilmesi noktasında sisteme şeffaflık kazandırmak amacıyla bazı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle hissedarların yönetim kurulu üyelerine yapılan ödüllendirmelerden haberinin olması büyük önem arz etmektedir. Oluşturulan bu politikalar, hissedarlar, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticiler arasındaki çıkar çatışmalarının uzağında ve

---

²⁸ Demirbaş ve Diğerleri, a.g.e., sf.191.

²⁹ TÜSİAD, **Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi**, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/336, Aralık 2002, sf.24.

³⁰ TÜSİAD, sf.25-27.

üstünde olmalıdır. Bu işlevlerin anlaşılır ve sistematik bir şekilde yerine getirmek amacıyla yönetim kurulu tarafından oluşturulan komiteye kurumsal yönetim komitesi adı verilmektedir.

- Üst Düzey Yönetim Eğitim, Kariyer ve Ödüllendirme Komitesi: Bu komite başta icra başkanı olmak üzere üst düzey yöneticilerin ücretlerindeki artışları, hisse senedi vs. gibi konularda ödüllendirilmesi ve icra başkanının performansını değerlendirmek amacıyla çalışmalar yapmaktadır. Bu komitenin diğer bir görevi ise üst düzey yöneticiler için kariyer planlaması yapmaktır. Bu amaçla Üst Düzey Yönetim Eğitim, Kariyer ve Ödüllendirme Komitesi, icra başkanın yerine geçme potansiyeline sahip olan kişi veya kişilerin saptanması, hazırlanması konusunda icra başkanı ile birlikte çalışmalar yapmaktadır.

BDDK, kurumsal yönetim komitesinin bankalardaki uygulamasına yönelik bazı açıklamalarda bulunmuştur. BDDK ilgili açıklamasında; bankalardan kurumsal yönetim ilkelerine olan uyumunu izlemesi, bu konuda iyileştirme çalışmalarında bulunması ve yönetim kuruluna önerilerde bulunması amacıyla kurumsal yönetim komiteleri kurmalarını istemiştir. Ayrıca BDDK, oluşturulan bu komitenin başkanlarının icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmesinin ve komitenin bütün çalışmalarının yazılı hale getirilerek kaydının tutulmasının gerekliliğini belirtmiştir.³¹

Bankalarda kurumsal yönetim komitesinin oluşturulması bankaların yararına olacaktır. Bankaların kurumsal yönetim komitesi kurmaları bankanın derecelendirilmesinde artı bir değer sağlayacaktır. Çünkü bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından bankanın derecelendirme işlemi yapılırken, bankanın kurumsal yönetim ilkelerine olan uyumu da dikkate alınmaktadır.³²

Kurumsal yönetimin önemli ilkelerinden biri olan şeffaflık, şirketin finansal performansı, yönetimi ve hissedarlık yapısı hakkında yeterli, doğru ve kıyaslanabilir bilginin zamanında açıklanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.³³ Bu noktada yönetim kurulunun alt komiteleri olan denetim komitesi ve kurumsal yönetim komitesi işletmede özellikle şeffaflık noktasında birbiri ile etkin bir ilişki içerisinde olmalıdırlar. İşletmede şeffaflığın sağlanması ve özellikle hissedarların zamanında ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi noktasında denetim komitesi ve kurumsal yönetim

³¹ BDDK, **Bankaların Kurumsal Yönetim...**, İke.2.

³² BDDK, **Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik**, md:5.

³³ Süleyman Uyar, **Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında** sf.6/15.

komitesi birbirlerine destek olmalı ve yönetim kurulunun faaliyetlerini sorgulamalıdır.³⁴

Bankalarda mevduat sahipleri ile yabancı kaynak sağlayanlar, sağladıkları kaynak sebebiyle belki de ortaklardan daha fazla önemsenmesi gereken taraftır. Bu noktada bankalar, mevduat sahiplerinin ve yabancı kaynak sağlayanların haklarının korunması için şeffaf ve güvenilir bir yönetim anlayışı oluşturmalıdır.³⁵ Nitekim kurumsal yönetim anlayışı kapsamında kamuyu aydınlatma ilkesi de büyük önem kazanmaya başlamıştır.³⁶ Banka yönetimine şeffaflık kazandırma ve bankanın kamuoyunu doğru bir biçimde aydınlatma noktalarında denetim komitesi ve kurumsal yönetim komitesi büyük görevler üstlenecektir.

2.4. Denetim Komitesinin Kuruluş Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Denetim komitelerinin kuruluş sürecinde birçok unsur göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim bu unsurlar daha sonra denetim komitesinin etkinliğini belirleyen ana unsurlar olacaktır.

Denetim komiteleri mutlaka aktif bir şekilde canlı bilgi veren ve ihtiyati bir yapıya sahip olmalıdır. Denetim komiteleri sorumluluklarını eksiksiz bir biçimde yerine getirmek adına, gerektiği takdirde yönetime karşı tavır alabilmeli, yönetimin kararlarını ve faaliyetlerini sorgulayabilmelidir. Denetim komitesinin etkin bir biçimde faaliyetlerini yürütebilmesinde oluşum aşaması büyük önem arz etmektedir.³⁷

İşletmelerin bünyesinde denetim komiteleri oluşturulurken dikkat edilmesi gereken birçok nokta vardır. Dikkat edilmesi gereken noktaların başında ise komitenin yapısı ile komite üyelerinin taşınması gereken özellikler gelmektedir. Göz önünde tutulması gereken hususları daha ayrıntılı olarak şu şekilde inceleyebiliriz:³⁸

---

³⁴ İsmail Balkan, **Bankalarda Denetim Komitelerinin Etkinliği**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, sf.64.

³⁵ Kadir Tuna, **Bankacılık Kanunu Tasarısında Kurumsal Yönetim**, Marmara Üniversitesi Uluslararası Finans Sempozyumu, İstanbul, 9-10 Haziran 2005, sf.7/14.

³⁶ Burcu Döner, **Kurumsal Yönetim (Corporate Governance) İlkeleri Işığında Kamuyu Aydınlatma Kavramı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004, sf.40-41.

³⁷ Uzay, sf. 74.

³⁸ Nejat Bozkurt, **İşletmelerde Yönetim Kurulunun Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitelerinin Rolü**, Yaklaşım Dergisi, Şubat 2001, sf.24, Uyar, **Denetim Komitesi ve Türkiye...**, sf.27.

- Denetim komiteleri üyeleri işletmelerin icracı yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmeli ve bağımsız hareket edebilmelidir.
- Denetim komitesi en az 3 en fazla 5 kişiden oluşmalıdır. Ancak 6 üyeden oluşan denetim komitelerinin daha etkin bir biçimde faaliyet gösterdiği yönünde çalışmalar da vardır.³⁹
- Denetim komiteleri üyeleri, muhasebe ve finansman alanında yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmalıdır. Ayrıca komitede yeni görev alan üyeler, işletmenin finansal yapısı, raporlama süreci ve faaliyetleri konusunda eğitim almalıdır.
- Şirket içinde denetim komitesine sürekli ve yeterli bilgi akışını sağlayacak bir sistem veya bir iletişim kanalı oluşturulmalıdır.
- Denetim komitesi, bir yıllık çalışmasını ve faaliyet sonuçlarını genel kurula bir rapor şeklinde sunmalıdır.
- Denetim komitesi üyelerinin görev ve sorumluluklarının yazılı olduğu bir yönetmelik oluşturulmalıdır. Söz konusu yönetmelik yönetim kurulu tarafından da onaylanmalı ve belirli aralıklarla gözden geçirilerek, gerekli güncellemeler yapılmalıdır.
- Denetim komitesi sık aralıklarla ve önceden belirlenmiş gündemler doğrultusunda toplanmalıdır. Yapılan bu toplantılara şirketin iç denetçisi, bağımsız denetçisi, idari ve mali işler temsilcileri de katılmalıdır.
- Komitenin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için yeterli yetki ve kaynağa sahip olması sağlanmalıdır.
- Komitenin çalışmaları iç kontrolün etkinliği, risk yönetimi ve kurumsal yönetim ile ilgili konulara daha fazla zaman ayıracak biçimde düzenlenmelidir.

Yukarıdaki açıklamalarda denetim komitesinin oluşturulması sürecinde göz önünde tutulması gereken noktalar açıklanmış ve denetim komitesinin görevini etkin bir biçimde yerine getirebilmesi için sahip olması gereken özellikler vurgulanmıştır. Bu özellikler arasında denetim komitesi yönetmeliği, üyelerin yeterli tecrübe ve uzmanlığa sahip olması ile üyelerin bağımsız bir biçimde faaliyet gösterebilmesi önem açısından başlı çökmektedir.

³⁹ Nicole Thorne Jenkins, **Auditor Independence, Audit Committee Effectiveness, And Earning Management**, Business Administration in the Graduate College of The University of Iowa Yayınlanmamış Doktora Tezi, Iowa, December 2002, p.12.

2.5. Denetim Komitelerinin Etkinliğini Etkileyen Unsurlar

Bir denetim komitesinin görevini etkin bir şekilde yerine getirmesi için inceleme ve gözetim sorumluluklarını serbestçe, hiçbir baskı altında kalmadan faaliyetlerini gerçekleştirmeli ve düzenleyici kurumlarla olan yazışmaları da incelemek kaydıyla en az üç ayda bir toplanmalıdır.⁴⁰

Denetim komitelerinin faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütmesi için gerekli olan faaliyetleri belirtmek amacıyla Treadway Komisyonu bazı açıklamalarda bulunmuştur. Bunlar:⁴¹

- Bağımsızlığı sağlamak,
- Becerileri dengeli bir biçimde birleştirmek,
- Gerekli zaman taahhüdünde bulunmak,
- Gerçekçi olmak,
- Bir yönetmelik geliştirmek,
- Belirli konular için liste geliştirmek,
- Yılın gündemini planlamak,
- Komitenin çalışmalarını doküman haline getirmektir.

Hissedarların işletme içindeki bir temsilcisi olan denetim komitelerinin görevini etkin bir şekilde yerine getirebilmesini ve kalitesini etkileyen birçok unsur vardır. Denetim komitelerinin etkinliğinin artırılması ve etkin bir izleme stratejisinin geliştirilmesi yedi kalite güvence öğesinin yerine getirilmesiyle mümkündür. Bu öğeler, bu öğelerin amaçları ve bu öğelerin sağlanabilmesi için gerekli olan kalite güvence politika ve prosedürleri Tablo 4'de açıklanmıştır.

Denetim komitelerinin amaca uygun bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmesi için, komite üyelerinin bağımsız hareket edebilmesi ve finans alanında yeterli bir bilgiye sahip olması, komitenin çalışma, usul ve esaslarının belirtildiği bir yönetmeliğin geliştirilmesi, komitenin yerine getirildiği faaliyetleri söz konusu bu yönetmelik aracılığıyla değerlendirilmesi, komite üyelerinin sürekli gelişimi sağlamak adına eğitimin verilmesi ve komitenin etkinliğini etkileyen bu unsurların yılda bir sefer düzenli olarak izlenmesi büyük önem oluşturmaktadır.

---

⁴⁰ Nicole Thorne Jenkins, p.12.

⁴¹ Uzun, sf.61.

Tablo 4: Denetim Komitesi'nin Etkinliğinin Arttırılması İçin Kalite Güvence Öğeleri

Kalite Öğesi	Amaç	Kalite Güvence Politika ve Prosedürleri
Bağımsızlık	Üyelerin bağımsız olarak değerlendirilmesini sağlamak.	Yasal düzenleyicilerin bağımsızlığa ilişkin kurallarına uyma.
Finansal Bilgi	Üyelerin finansal literatüre hakim olması.	Muhasebe ve denetim standartlarına ilişkin yeni bilgilerin takip edilmesini sağlayan politikalar oluşturmak.
Yazılı Yönetmelik	Komitenin izleme görevi, sorumlulukları ve yapısı hakkında net bir anlayış sağlamak.	Komite üyelerine gözetim sorumlğunun alanlarını açıklamak.
Performans İzleme	Komite yönetmeliğine uygun işlemleri gerçekleştirmek.	Üyelerin performansını izleyecek politika ve prosedürler oluşturmak.
Sürekli Eğitim	Üyelerin sürekli gelişimini sağlamak.	Üyelerin sürekli eğitimini sağlayacak yeni politika ve prosedürler geliştirmek.
Denetleme	Yukarıda verilen beş öğenin yıllık izlenmesi.	Komitenin yönetim kuruluna raporlama yapmasını ve kurulunda komiteyi denetleme olanağı sağlanması.
Toplantı Yapısı	Üyelerin periyodik toplantılar başta olmak üzere olağandışı durumlarda da toplanabilmelerini sağlamak.	Komite üyelerinin sıklıkla toplantılar düzenleyerek gözetim sorumluluğunu etkin şekilde yerine getirmesi.

Kaynak: Mahmut Demirbaş, Süleyman Uyar, **Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2006, sf.211

2.5.1. Bağımsızlık (İcracı Olmama) ve Yönetimle Olan İlişki

Halka açılmış işletmelerde hissedarların temsilcisi olarak görev alan denetim komitesinin, görevlerini etkin olarak yerine getirebilmesi için yönetim kurulunun faaliyetlerinden etkilenmemesi gerekmektedir. Bu noktada denetim komitesi için bağımsızlık kavramı ortaya çıkmaktadır. Nitekim 1940 yılında ABD'de faaliyet gösteren SEC konunun önemini belirtmiş ve bağımsız yönetici kavramını geliştiren ilk kurum olarak bağımsızlık kavramının denetim komitesi için ne kadar önemli bir kıstas olduğunun vurgusunu yapmıştır.

Banka dışı işletmelerin denetim komitelerinde görev alan üyeler işletme dışından olmalıdır. Ancak son dönem banka dışı işletmelerde de dışarıdan yönetici atamak yerine, işletmenin yönetim kurulunda yer alıp, icracı görev üstlenmeyen kişiler denetim komitesine atanmaktadır. Denetim komitesi üyelerinin bağımsız hareket edebilmelerini garanti altına alabilmek adına yapılan bu uygulamaların sonucunda finansal raporlama problemleriyle

karşılaşılması ihtimali azalmaktadır.⁴² Bu yargıyı doğrulayan nitelikte yapılan araştırmalar da mevcuttur.

Denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı üzerine yapılan araştırmalara göre; üyelerin bağımsızlığı ile finansal raporlamanın kalitesi arasında doğrusal bir ilişki vardır. Yani komite üyelerinin bağımsızlık derecesi arttıkça finansal tabloların kalitesi (gerçeği yansıtma düzeyi) artmaktadır. Dolayısıyla bağımsız denetim komitesi üyelerinin, işletmeyi yönetim kurulunun kötü amaçlı faaliyetlerinden koruduğu ve hissedarların işletmenin içinde bulunduğu finansal durumu daha iyi anlamalarını sağladığı sonucuna ulaşılabilir.⁴³

Denetim komitesinin bağımsızlığı üzerine yapılan diğer bir araştırmada, finansal hileler ile bağımsız denetim komitesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırmanın sonucu olarak hileli şirketlerin daha az bağımsızlığa sahip üyelerden oluşan denetim komitelerine sahip olduğu belirlenmiştir.⁴⁴

Denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı üzerine yapılan bir diğer araştırmada; denetim komitesinde bağımsız yöneticiye yer verilmesinin, şirketin değeri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu araştırılmıştır. Yapılan araştırmada, denetim komitesinde bağımsız yöneticilere yer verilmesinin firmanın değerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁵

NYSE ve NASD öncülüğünde 1999 yılında oluşturulan BRC; denetim komitesi üyesinin yönetimden bağımsız hareket edebilmesini istemiştir. Bağımsızlığın kriterlerini belirlemek amacıyla; denetim komitesi üyesinin, yönetimde kontrolü elinde bulunduran bir hissedarın veya idari bir yöneticinin akrabası olmaması gerektiğini ve kendisi de dâhil olmak üzere herhangi bir yakınının şirket bünyesinde veya şirketin herhangi bir iştirakinde son 5 yıl içerisinde icracı bir pozisyonda çalışmamış olmasının gerekliliğini belirtmiştir.⁴⁶

SOX halka arz olmuş bütün şirketlerin tamamının bağımsız üyelerden oluşan birer denetim komitesi kurmalarını zorunlu hale getirmiş ve denetim komitesi üyesi için bağımsızlığın ne anlama geldiğini belirtmiştir. SOX denetim komitesinin bağımsızlığı şu şekilde açıklamıştır:⁴⁷

---

⁴² Uzay, sf. 74.

⁴³ Demirbaş ve Diğerleri, sf.213.

⁴⁴ Hsu, p.122.

⁴⁵ John Erickson, Yun W. Park, Joe Reising, Hyun-Han Shin, **Board Composition and Firm Value Under Concentrated Ownership: The Canadian Evidence**, Pacific-Basin Finance Journal,2005, Vol:13, p.409.

⁴⁶ Blue Ribbon Committee, p.10–11.

⁴⁷ Hsu, p.122.

- Denetim komitesi üyesi yönetim ücretinin dışında danışmanlık ücreti de dâhil olmak üzere işletmeden doğrudan veya dolaylı bir şekilde herhangi bir ücret almamalıdır,
- Komite üyesinin, firmanın kendisinde veya herhangi bir konsolide ortaklığında yönetici olarak herhangi bir akrabasının bulunmaması gerekmektedir.

Bankalarda yönetim kurulu üyelerinin bağımsız hareket etmeleri kanunen istenmiştir. Yönetim kurulu üyelerinin işletmenin faaliyetlerini değerlendirmelerinde bağımsız davranmalarını istemiştir.⁴⁸

Denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığının yanı sıra firmanın denetimini yapan denetçilerin de bağımsızlığı büyük önem taşımaktadır. Nitekim denetimin etkinliği ile denetim komitesinin etkinliği arasında yüksek bir korelasyon vardır. Bu noktada denetim komiteleri denetçinin bağımsız kararlar alabilmesini sağlayacak ortamı hazırlamakla yükümlüdür.

SEC denetim servisi olmayan işletmelerden gelen anlamlı bir denetim raporu ile karşılaştığında, denetçinin bağımsızlığının zarar gördüğünü düşünmektedir. Ayrıca SEC denetçinin bağımsızlığı ile ilgili kurallarda dış denetçinin daha çok bağımsızlığa ihtiyacı olduğunu, bu bağımsızlığın denetimin kalitesini arttıracaklarını ve yönetim kaynaklı gelir kayıplarını azaltacağını belirtmiştir. SEC'in işletmelerdeki denetçi bağımsızlığı ile ilgili bu görüşü; denetçinin bağımsızlığının, firmanın kazancını arttıracaklığı düşüncesini desteklemektedir.⁴⁹

Denetçi bağımsızlığının gerçek ve görünüşte olmak üzere iki ayrı boyutu bulunmaktadır. Bağımsızlık, denetçinin zihinsel durumunun rahat, açık ve etki altında olmamasını ifade etmektedir. Örneğin bağımsızlığa sahip olduğu düşünülen bir denetçi dış etkenlerin yönlendirmeleri maruz kalabilir ve gerçeklikten uzaklaşabilir. Bu sebeple düzenleyici kurumlar, görünüşte bağımsızlığın gerçek bağımsızlıktan daha büyük bir oranda önem arz ettiğini dikkate almalıdır. Bütün bu bilgiler ışığında rasyonel bir yatırımcı da denetçinin kendi iradesi ile incelemeler yapıp, kararlar almasının engellenmiş olabileceği ihtimalini göz önünde bulundurmalıdır.⁵⁰

⁴⁸ BDDK, a.g.e., İlke:3.

⁴⁹ Jenkins, p.9.

⁵⁰ Jenkins, p.10.

2.5.2. Denetim Komitesi Yönetmeliği

Denetim komitelerinin görevlerini etkin bir biçimde yerine getirebilmeleri için görev ve sorumluklarının, organizasyon yapısı içerisindeki yerinin ve faaliyet alanının açıkça belirtildiği, komite üyelerinin deneyim ve yeterliliklerinin yazılı olduğu bir yönetmeliğe sahip olmalıdır.⁵¹

NYSE ve NASD bünyelerinde kayıtlı olan bütün işletmelerden; denetim komitesine üyelik şartlarının belirtildiği, komitenin yapısının ve sorumluklarının belirtildiği ve bu kapsamda belirtilen sorumlukların bütün yönetim kurulu üyeleri tarafından onaylanmış olduğu yazılı bir yönetmelik hazırlamalarını istemiştir. Hazırlanan bu yönetmelik sayesinde komitenin kazanmış olduğu ehliyet ise yılda bir gözden geçirilmeli, gerekli görüldüğu hallerde yönetmelik yeniden ele alınabilmeli ve üzerinde yenilikler yapılabilmelidir.⁵²

2.5.3. Uzmanlık

Hissedarların işletme bünyesinde birer temsilcisi olan denetim komitesi üyeleri, hissedarların hakları korumak ve işletmenin devamlılığını ve kârlılığını sağlamak adına en az belli bir düzeyde finansal tecrübeye sahip olmalıdır.

SOX; işletmelere, denetim komitelerinde en az bir tane finansal uzmanlığa sahip birinin bulunması zorunluluğunu getirmiştir. İşletmelerin denetim komitelerinde finansal bir uzmana yer verememeleri halinde ise bunu gerekçeleri ile birlikte kamuoyuna duyurmalarını istemiştir. SOX'un bu isteğiyle aynı doğrultuda olmak üzere NASDAQ ve AMEX de firmalardan 2003 sonuna kadar denetim komitesi üyelerinin hepsinin finansal tecrübeye sahip olmasını ve bu üyelerden en azından bir tanesinin finansal uzman olmasını sağlamalarını istemiştir.

NYSE ve NASD yayımlamış oldukları raporda, 200 milyon dolardan yüksek tutarda halka açılan işletmelerde en az üç adet üyenin bulunmasını istemiş ve bu üyelerin finansal bilgisinin yüksek olmasının önemini belirtmiştir. Ayrıca NYSE ve NASD'ye göre işletmeler, denetim komitesi üyelerinden en azından birinin finansal uzmanlığa sahip olmasına dikkat etmelidir.⁵³ Çünkü finansal uzmanlığa sahip denetim komitesi üyeleri, maddi

---

⁵¹ Uzay, sf.75, John F. Morrow, Joan Pastor, **Eight Habits of Highly Effective Audit Committees**, Journal of Accountancy, September 2007, Vol:204, Iss:3, p.46.

⁵² Blue Ribbon Committee, p.13.

⁵³ Blue Ribbon Committee, p.12.

hataların saptanması gibi finansal raporlama üzerindeki gözetim sorumluluklarını daha etkin bir şekilde yerine getirebilmektedir.⁵⁴

Denetim komitelerindeki finansal uzman sayısı üzerine yapılan bir çalışmada, yaklaşık 300 büyük işletme dikkate alınmış ve işletmelerdeki finansal uzman bulundurma durumları incelenmiştir. Yapılan araştırmanın sonucu olarak 1996–2000 yılları arasında denetim komitelerindeki finansal uzman sayısında bir değişikliğe rastlanmazken, 2000–2003 yılları arasındaki 4 yıllık periyotta muazzam bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁵⁵

Denetim komitesinde finansal uzmanın olup olmamasının finansal sorunlar üzerindeki etkisi üzerine yapılan araştırmaya göre; denetim komitesindeki finansal uzman sayısı ile finansal sorunların tekrar ortaya çıkması arasında negatif bir ilişki vardır. Yani denetim komitesinde yer alan finansal uzmanlar, finansal sorunların tekrar ortaya çıkma ihtimalini azaltmaktadır.⁵⁶

Denetim komitesinin üyelerinin uzmanlığının, denetim komitesinin kalitesi ve iç kontrol sisteminin etkinliği üzerindeki etkisine yönelik yapılan bir araştırmaya göre; denetim komitesinde daha fazla uzmana yer veren işletmelerin denetim komitesi ve iç kontrol sistemi kalite düzeyi, daha az uzmana yer veren işletmelerinkine oranla yüksektir.⁵⁷

ABD’de SEC tarafından bir denetim komitesi üyesinin finansal tecrübesi şu şekilde tanımlanmıştır.⁵⁸

“Finansal tecrübe; Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri’ni anlamak, bu ilkelerin genel olarak uygulama, değerlendirme ve muhakemesini yapabilmek, finansal raporları anlama ve analiz etmede tecrübe sahibi olmak, iç kontrol mekanizmalarını ve muhasebe prosedürlerini bilmek ve her şeyden önce denetim komitesi işlevlerini anlamak ve uygulamaktır.”

Bir komite üyesinin uzman olarak nitelendirilebilmesi için şu karar ağacından yararlanılabilir:

⁵⁴ Yan Zhang, Jian Zhou, Nan Zhou, **Audit Committee Quality, Auditor Independence, and Internal Control Weaknesses**, Journal of Accounting And Public Policy, 2007, Vol:26, p. 305.

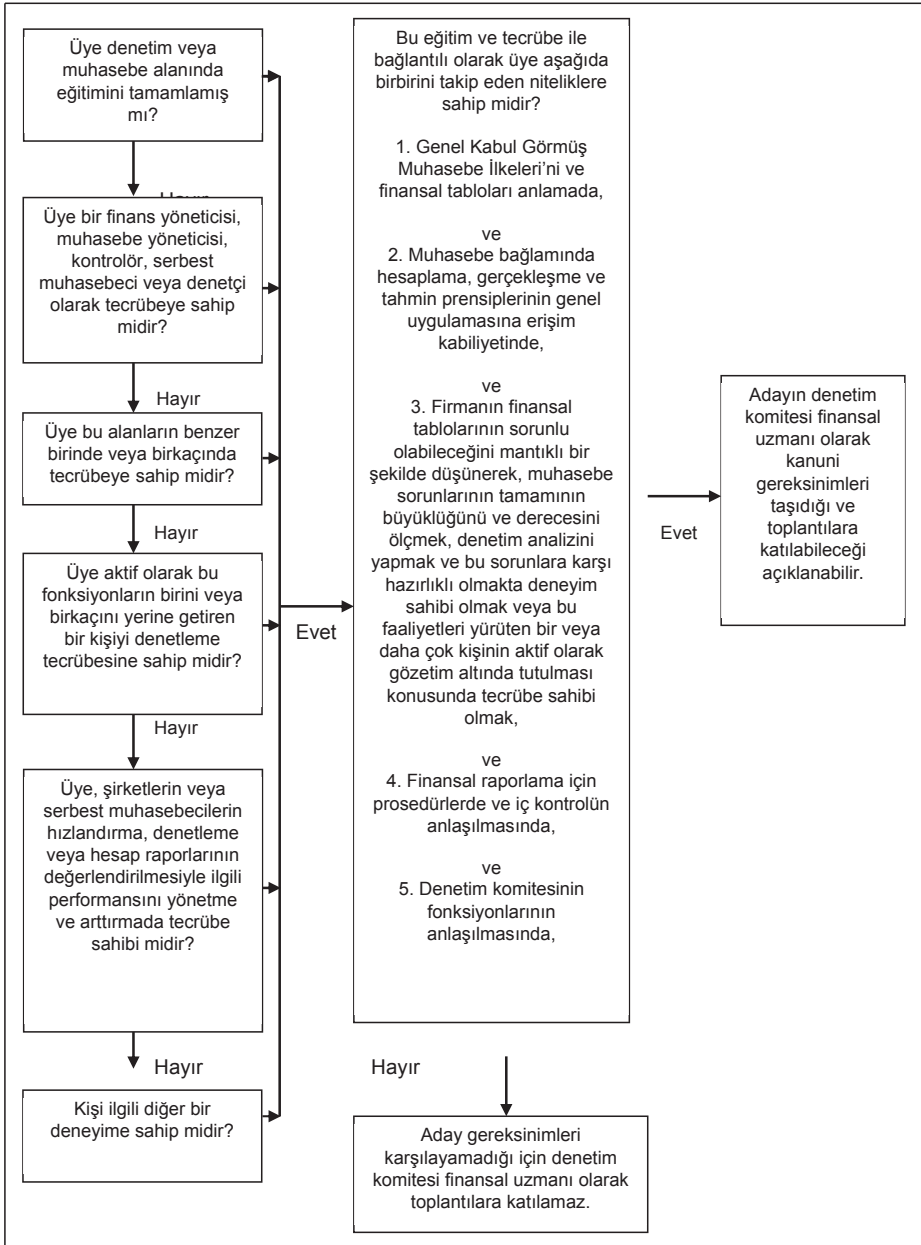
⁵⁵ Douglas J. Coates, M. Laurentius Marais, Roman L. Weil, **Audit Committee Financial Literacy: A Work in Progress**, Journal of Accounting, Auditing & Finance, 2007, Vol:22(2), p.175.

⁵⁶ Hsu, p.123.

⁵⁷ Zhang ve Diğerleri, p. 322.

⁵⁸ Uzun, sf.59.

Şekil 6: Finansal Uzman Karar Ağacı

Kaynak: John F. Morrow, Joan Pastor, Eight Habits of Highly Effective Audit Committees, *Journal of Accountancy*, September 2007, Vol:204, Iss:3, p.51.

2.5.4. Toplantı Yapısı

Denetim komitesinin etkinliğini büyük oranda etkileyen unsurlardan biri de komitenin toplantı yapısıdır. Denetim komitesinin bir yıl içerisinde kaç kez toplandığı, bu toplantılarda sürenin ne kadar olduğu ve toplantılardaki bilgi değişiminin düzeyi komite için etkinlik noktasında önemli belirleyicilerden bazılarıdır. BRC; borsaya kote olmuş şirketlerde, denetim komitelerinin en az 3 ayda bir toplantı yapmalarını tavsiye etmektedir.

Denetim komitelerinin toplantı sıklığı üzerine yapılan bir araştırmada, denetim komitelerinin toplantı sıklığı ile şirketlerin yanlış finansal rapor beyan etmeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, bu değişkenler arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani komitenin toplantı sayısı arttıkça, işletmenin yanlış finansal rapor beyan etmesinde azalmalar gerçekleşecektir.⁵⁹

Toplantı sıklığının işletmenin değeri üzerine yapılan diğer bir araştırmada ise yönetim kurulları dikkate alınmış ve toplantı sıklığının önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmada 1990–1994 yılları arasında 307 işletme dikkate alınmış ve yapılan çalışmanın sonucu olarak yönetim kurulu toplantı sayısı ile firma değeri arasında ters bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonucun sebebi olarak da işletmenin hisse senetlerinde yaşanan değer azalışları sonrasında yönetim kurullarının toplantılarını daha da sıklaştırması gösterilmiştir.⁶⁰

Denetim komitesinin etkinliğini arttırmak amacıyla toplantı yapısına ilişkin bazı tavsiyelerde bulunulabilir. Bunlar;⁶¹

- Denetim komitesi, toplantılarına bir kişi veya grubu davet etme hakkına sahip olmalıdır,
- Toplantılar bütün üyelerin aktif katılımı ile gerçekleşmeli ve teklifler tarafsızca tartışılmalıdır. Bu şekilde yürütülen denetim komitesi toplantıları iletişimi artırır ve komitenin şirket kültüründeki kimliğini güçlendirir,
- Toplantılarda ortaya çıkması muhtemel olan çıkmazları aşmak amacıyla denetim komitesi yönetmeliğinde ve karar alma sürecinde düzenlemeler yapılabilir.

⁵⁹ Hsu, p.123.

⁶⁰ Nikos Vafeas, **Board Meeting Frequency and Firm Performance**, Journal of Financial Economics, 1999, Vol:53, p.113.

⁶¹ - Morrow ve Diğerleri, p.46-51, Uzun, sf.69.

- Toplantıların başında önceki toplantının ana başlıklarını ve alınan kararları yeniden incelemek toplantıya ivme kazandıracak, komitenin etkinliğini arttıracaktır,
- Toplantı bittikten sonra toplantı tutanağına vurgu yapılmaksızın, toplantıya ilişkin bir ana fikir oluşturulmalı ve ana başlıklar özetlenmelidir. Bu sayede hangi kararın kim tarafından, ne zaman uygulanacağı ve beklenen sonuçların ne olacağı daha iyi anlaşılabilir,
- Denetim komitesinin toplantıları bilgi verici nitelikte olmalıdır,
- Toplantılarda, bütün komite üyelerine ilgili mali raporlar ve düzenleyici kuruma sunulan raporlar takdim edilmelidir,
- Komite üyelerini, mali ve operasyonel raporlama üzerinde önemli etkisi olan şirket işleyişı ve mali ilişkilere daha aşına yapmak için sürekli gayret göstermek gerekmektedir.
- Toplantılarda, iç ve dış denetçilerden tarafsız bilgi sağlanması gerekmektedir.

2.6. Denetim Komitelerinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Tavsiyeler

Denetim komitelerinin etkinliğini belirleyen unsurlar olan bağımsızlık, denetim komitesi yönetmeliği, komitede uzman personele yer verilmesi ve komitenin toplantı yapısından farklı olmak üzere etkinlik adına başka unsurlar da belirtilebilir.

Belirtilen unsurların yanı sıra denetim komitesine başkanlık edecek yöneticinin sahip olduğu nitelikler de denetim komitesinin etkinliği noktasında önem arz etmektedir. Denetim komitesine liderlik edecek üyenin dikkate alması gereken unsurları şu şekilde sıralayabiliriz.⁶²

- Denetim komitesi başkanı profesyonel tavrından ödün vermemelidir,
- Denetim komitesinin üyeleri örnek alınan insanlardır. Hissedarlar, yönetim kurulu ve üst düzey yönetim sizi izlemektedir,
- Denetim komitesi başkanı, komitenin ruh halini temsil etmektedir,

---

⁶² Morrow ve Diğerleri, p.47.

- Denetim komitesi başkanı özellikle komite içerisinde oluşabilecek gizli anlaşmalar ve gruplaşmaları önlemekle sorumludur,
- Denetim komitesi başkanı, görev alanına giren noktalarda, birimlere ağır sorular yöneltmelidir. Örneğin; bunun hangi yönetmeliğe dayandığını biliyor musun? Nasıl yapıldığını biliyor musun? gibi,
- Denetim komitesi başkanı kendi performansını düzenli bir şekilde değerlendirmelidir.

Denetim komitesine yüklenen sorumlulukların zamanında ve etkin bir biçimde yerine getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple işletme içerisinde bir takip sistemi oluşturulması, işletme ile koordinasyonun sağlıklı bir şekilde kurulması ve devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Denetim komitesine yüklenen sorumlulukların büyüklüğü, önemi ve süreklilik arz etmesi nedeniyle denetim komitesine bağlı yönetici, çalışan ve sekreteryadan oluşan bir ekibin kurulması sisteme etkinlik kazandıracaktır.⁶³

---

⁶³ Özgür Çatıkkaş, Gürdoğan Yurtsever, **Türk Bankacılık Sektöründe Denetim Komitesi Uygulaması**, İç Denetim Dergisi, Yaz 2007, sf.38

Üçüncü Bölüm

3. Bankalarda Denetim Komitesi Uygulaması

3.1. Bankalarda Denetim Komitesi

Ülkemizde denetim komitesine ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Halka arz olmuş, hisse senetleri borsada işlem gören işletmeler için SPK'nın Seri X. No:22 adı altında yayınlamış olduğu bir yönetmelik vardır. Yönetmelik halka arz olmuş bütün işletmeleri kapsamakla birlikte tek istisnası ise bankalar olmuştur. Bankalar halka arz olmuş olsa bile SPK'nın bu yönetmeliğine tabi değildir. Bunun sebebi BDDK'nın 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 24. maddesine dayandırarak ve halka arz olsun, olmasın bütün bankalar için uygulamasını zorunlu kıldığı "Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik" adı altında çıkarmış olduğu yönetmeliğin var oluşudur. Bu yönetmelikte; bankalar için denetim komitelerinin çalışma usul ve esasları, denetim komitesi üyelerinin görev ve sorumlulukları ile üyelerin taşınması gereken nitelikler ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Ancak SPK tarafından yayınlanmış Seri: IV No:54 adı altındaki bir diğer tebliğ ise bankalarda dahil olmak üzere İMKB'de işlem gören bütün halka açık işletmeleri kapsamaktadır. Bankalar için 1 yıllık geçiş süresinin belirlendiği bu tebliğde denetimden sorumlu bir komitenin oluşturulması ve söz konusu komite üyelerinin bağımsız üyelerden oluşması gerektiği belirtilmiştir.

Denetim komitesi uygulamaya geçmeden önce BDDK tarafından 8 Şubat 2001 tarihinde yayımlanmış olan "Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik" adı altında bir yönetmelik yürürlükteydi. Bu yönetmelik kapsamında risk yönetimi ve iç denetim (teftiş kurulu ve iç kontrol merkezi) grupları idari açıdan birbirinden bağımsız bir şekilde yönetim kuruluna ve üst yönetime karşı sorumlu olmaları esastı. Bu birimlerin doğrudan yönetim kuruluna bağlı olmaları ve yönetim kurulunda risk yönetimi ve iç denetimden sorumlu bir üyenin bu işle ilgili olarak görevlendirilmesi gerekmektedir. Risk yönetiminin icrai bir fonksiyonun bulunması, teftiş kurulunun ise iç kontrol ve risk yönetimini denetlemesi ve ayrıca tüm bunların tek bir yönetim kurulu üyesinin sorumluluğunun altında gerçekleşmesi bir karışıklık ortaya çıkarmıştır.¹ Bu sorun denetim komitelerinin bankalarda faaliyete geçmesiyle birlikte son bulmuştur. Çünkü bankalarda denetim komiteleri; risk yönetimi, iç denetim ve iç kontrol faaliyetlerini yönetim kurulu adına gözetmekle ve etkinliğini sağlamakla yükümlüdür.

Denetim komitesi, bankanın yönetim kurulu adına bankanın sahip olduğu iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini

¹ Selda Aytekin, Arzu Pişkinoğlu, **Bankalarda Risk Yönetimi, Teftiş Kurulu ve İç Kontrol Birimlerinin Organizasyonu**, Active Dergisi, Eylül-Ekim 2003, sf. 1/4.

sağlamak için faaliyette bulunur. Yönetim kurulu adına izlemiş olduğu bu iç sistemler kapsamındaki birimlerin ve bankanın muhasebe ve raporlama sistemlerinin ilgili kanun ve düzenlemeler kapsamında işleyişini ve üretilen bilgilerin doğruluğunu sağlamakla sorumludur.²

Bankalarda denetim komitelerinin kurulması bankaya birçok noktada yarar sağlamaktadır. Denetim komitelerinin bankada faaliyet göstermesinin, bankaların kredi verme olasılığına olan etkisi üzerine yapılan bir araştırmada; bir bankada denetim komitesinin varlığı o bankanın kredi verme olasılığını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.³

Şekil 7'de de belirtildiği üzere bankalarda karar alma sürecindeki son birim yönetim kurullarıdır. Denetim komitesi ise yönetim kuruna bağlı, icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyelerinden oluşan alt komitelerden biridir. İç sistemler kapsamında yer alan iç denetim, iç kontrol ve risk yönetimi ise denetim komitesine bağlıdır. Bu yapı, bankaların organizasyon yapısı içerisinde en çok karşılaşılan yapıdır.⁴

Bankalarda iç sistemler kapsamında yer alan iç kontrol sistemi, iç denetim sistemi ve risk yönetimi sistemi organizasyon yapısı içerisinde yönetim kuruluna bağlı olarak kurulmaktadır. Yönetim kurulları bu kapsamdaki görev ve sorumluluklarını kısmen veya tamamen iç sistemler sorumlularına devredebilmektedir. İç sistemler sorumluluğu ancak icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyelerine veya bu nitelikteki yönetim kurulu üyelerinden oluşan bir komiteye ya da denetim komitesine devredilebilmektedir.⁵

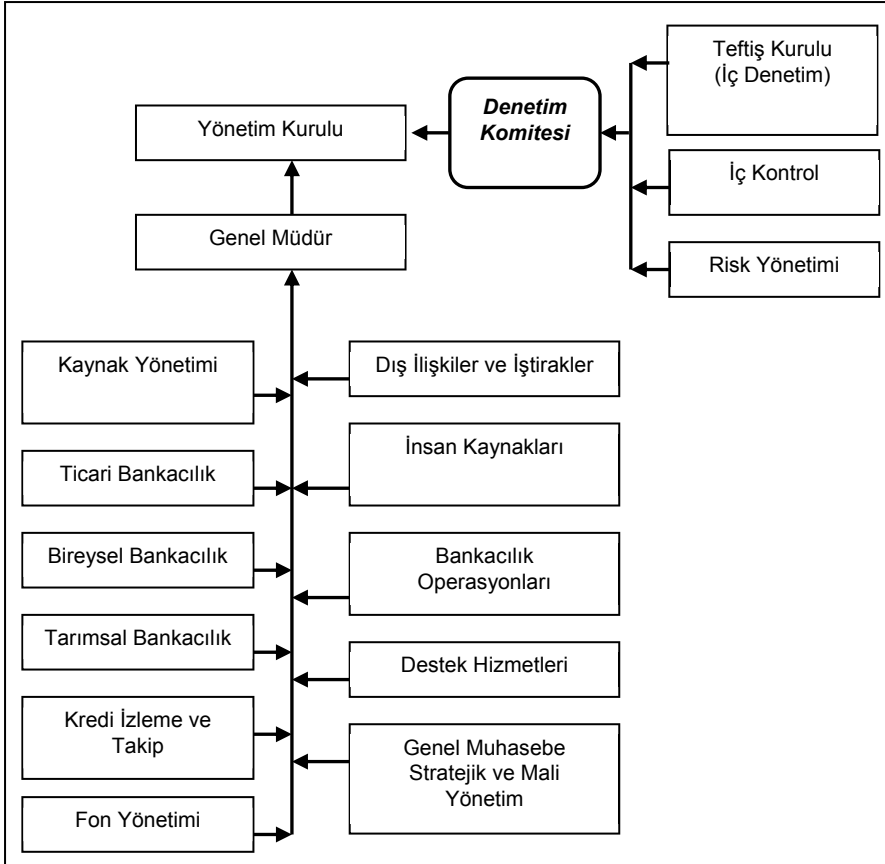
² BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**, md:7

³ Bodur, sf.14

⁴ Çatıkkaş ve Diğerleri, sf.38

⁵ BDDK, a.g.e., md.4

Şekil 7: Denetim Komitesinin Bankaların Organizasyon Yapısı İçerisindeki Yeri

Kaynak: Şaban Uzay, İşletmelerde İç Kontrol Sistemini sf.25, T.C. Ziraat Bankası A.Ş., Çevrimiçi: <http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bankamiz/bilgi-edinme/BesMain.aspx&anagrup=bankamiz>, Erişim Tarihi:13.03.2008

Yapılan bir araştırma Türk Bankacılık Sektörü'nde değişik organizasyon yapılarına da sahip olan bankaların var olduğunu göstermektedir. Araştırmada ortaya çıkan diğer organizasyon yapıları ise şunlardır:⁶

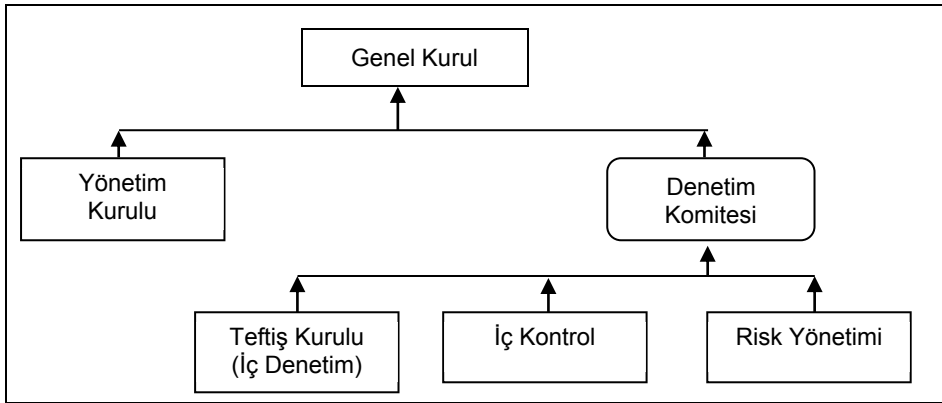
- İç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim birimleri icra görevleri bulunmayan üye veya üyelere bağlı, icra görevleri bulunmayan üye veya üyeler ile denetim komitesi ise yönetim kuruluna bağlıdır.

⁶ Çatıkkaş ve Diğerleri, sf.38.

- İç denetim birimi denetim komitesine, iç kontrol ve risk yönetimi birimleri icra görevleri bulunmayan üye veya üyelere bağlı, icra görevleri bulunmayan üye veya üyeler ile denetim komitesi ise yönetim kuruluna bağlıdır.
- İç kontrol ve iç denetim birimi denetim komitesine, risk yönetimi birimi icra görevleri bulunmayan üye veya üyelere bağlı, icra görevi bulunmayan üye veya üyeler ile denetim komitesi ise yönetim kuruluna bağlıdır.

Anonim ortaklıklarda genel kurul, pay sahiplerinin belirli konuları görüşmek üzere toplanmalarıyla meydana gelen ve şirketin en üst düzey yönetim ve karar organını oluşturan bir yapıdır. Bu kapsamda genel kurullar, ortaklığın yönetim ve temsil organı olan yönetim kurullarını ve bu yapıyı denetlemesi için denetim kurullarını oluşturur.⁷ Denetim kurullarının genel kurul tarafından belirlenmesi, denetim kurulunun yönetim kuruluna karşı bağımsız hareket edebilmesini sağlamaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında halka açık işletmelerde ve bankalarda, denetim komitesinin yönetim kurulu tarafından oluşturulması ve bu oluşum sonrasında denetim komitesinin yönetim kuruluna karşı bağımsız hareket edebilmesini istemek büyük bir tezat oluşturmaktadır. Denetim komitesinin bağımsızlık düzeyini arttırmak için komitenin yönetim kurulu yerine genel kurul tarafından oluşturulması ve komite üyelerinin ücretlerinin yine genel kurul tarafından belirlenmesi yerinde bir uygulama olacaktır. Söz konusu bu tavsiyenin sonrasında, bankalarda denetim komitesinin organizasyon yapısı içerisindeki yeni yerini Şekil 8 üzerinde şu şekilde açıklayabiliriz:

Şekil 8: Denetim Komitesinin Bankaların Organizasyon Yapısı İçerisindeki Yerine İlişkin Tavsiye Edilen Bir Yapı

⁷ İsmail Kayar, **Şirketler Hukuku**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004, sf.135-155.

3.2. Bankacılık Kanununda Yer Alan Düzenlemelerde Denetim Komitesi

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu bankalarda denetim komitesi uygulamasına ilişkin ilk bilgileri veren ulusal düzenlemedir. Denetim komitesi uygulamasına ilişkin bilgiler, Kanun'un kurumsal yönetim kısmında yer almakta ve genel hatları ile birlikte belirtilmektedir.

Kanuna göre denetim komitesini kısaca şu şekilde açıklamak mümkündür: BDDK tarafından belirlenen niteliklere sahip en az iki tane icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyesinden oluşan ve yönetim kurulu adına, bankanın iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini, raporlama sistemlerinin Kanun ve ilgili düzenlemelere uygunluğunu gözetken, bağımsız denetim sürecinin belirlenmesinde ön belirleyici olan idari bir birimdir.⁸

Kanuna istinaden denetim komitesi ile ilgili olarak şu bilgileri aktarabiliriz:⁹

- Denetim komitesi, banka yönetim kuruluna denetim ve gözetim faaliyetlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olur,
- Bankalarda denetim komitesi en az iki kişiden oluşur(Kanada Bankacılık Kanunu'nda denetim komitelerinin en az üç üyeden oluşturulması gerektiği belirtilmiştir),¹⁰
- Denetim komitesi üyeleri icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyeleri arasından seçilir. Türkiye'de şube olarak faaliyet gösteren bankaların denetim komitelerinde ise icra görevi bulunmayan müdürler kurulu üyeleri görevlendirilir,
- Denetim komitesi üyelerinin BDDK tarafından belirlenen niteliklere haiz olması gerekmektedir,
- Denetim komiteleri, yönetim kurulu adına bankanın iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini, bu sistemler ile muhasebe ve raporlama sistemlerinin 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve ilgili düzenlemeler çerçevesinde işleyişini ve üretilen bilgilerin bütünlüğünü gözetmek, bağımsız denetim kuruluşlarının yönetim kurulu tarafından belirlenmesinde gerekli olan ön değerlendirmeleri yapmak, seçilmiş olan bağımsız denetim

⁸ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, md.24.

⁹ a.g.e., md.24

¹⁰ Bank Act of Canada, Çevrimiçi: http://laws.justice.gc.ca/en/showdoc/cs/B-1.01/bo-ga:l_VI-gb:s_307/en#anchorbo-ga:l_VI-gb:s_307, Erişim Tarihi:24.03.2008, Sec.194.

kuruluşlarının faaliyetlerini düzenli olarak izlemek, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında ana ortaklık niteliğindeki kuruluşlarda, konsolide denetime tabi kuruluşların iç denetim işlevlerinin konsolide olarak sürdürülmesini ve eş güdümünü sağlamakla yükümlüdür,

- Denetim komitesi, iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemleri kapsamında oluşturulan birimlerden ve bağımsız denetim kuruluşlarından; görevlerinin ifasıyla ilgili olarak düzenli bir şekilde raporlar almak ve bankanın faaliyetlerinin sürekliliğini ve güven içinde yürütülmesini olumsuz etkileyebilecek durumlar veya mevzuata ve iç düzenlemelere aykırı bir durum oluşması halinde bu hususları yönetim kuruluna bildirmekle sorumludur,
- Denetim komitesi altı aylık süre zarfını geçmemek şartıyla yerine getirdiği faaliyetlerin sonuçlarını ve bankanın faaliyetlerini güven içinde sürdürebilmesi adına gerekli gördüğü önlem, öneri ve uygulamaları yönetim kuruluna bildirmekle yükümlüdür,
- Denetim komitesi, bankanın bütün birimlerinden, anlaşmalı destek hizmeti kuruluşları ve bağımsız denetim kuruluşlarından bilgi ve belge almaya yetkilidir,
- Denetim komitesi; bankanın faaliyetlerini güven içinde sürdürebilmesi adına, bedeli banka tarafından ödenmek koşuluyla konularından ihtisas sahibi kişilerden, bankanın yönetim kurulunun onayını da alarak danışmalık hizmeti sağlamaya yetkilidir,
- Denetim komitesinin görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma esas ve usulleri yönetim kurulu tarafından belirlenir,
- Bankalar tarafından hazırlanan finansal raporlardan BDDK tarafından belirlenecek olanların, denetim komitesi üyeleri tarafından ad, soyad ve unvan belirtmek suretiyle finansal raporlamaya ilişkin düzenlemelere ve muhasebe kayıtlarına uygun olduğu belirtilerek, imzalanması zorunludur.¹¹

3.3. Bankaların İç Sistemlerine İlişkin Düzenlemelerde Denetim Komitesi

Bankalar; denetim komitesi uygulamasını, şu an da yürürlükte olan ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 24, 29, 30, 31, 32 ve 93 üncü maddelerine dayandırılarak BDDK tarafından hazırlanmış olan ve 26333

---

¹¹ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, md.39.

sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 1 Kasım 2006 tarihinde uygulamaya geçmiş olan “Bankalarda İç Sistemler Hakkında Yönetmelik” adını taşıyan yönetmelik kapsamında yürütmektedir.

Yönetmelik; iç sistemler kapsamındaki iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi sistemlerinin çalışma usul ve esaslarını belirtmekte, denetim komitesinin işleyişi ve denetim komitesi üyelerinin taşınması gereken niteliklerle ilgili olarak da ayrıntı bilgi vererek, denetim komitesinin bu birimlerle ilişkisini açıklamaktadır.

3.3.1. Bankalarda Denetim Komitelerinin Görev ve Sorumlulukları

Denetim komitelerinin banka içerisine ve dışarısına karşı birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Yönetim kurulu adına banka içerisinde yürütülen iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi gibi faaliyetleri koordine edip, etkinliğini sağlamakla sorumludur. Bağımsız dış denetim ile ilgili olarak da yönetim kurulunun belirlemesi gereken hususlarda aktif olarak destek hizmetinde bulunmakta ve danışmanlık hizmeti vermektedir. Denetim komiteleri bankaların mali raporlarının doğru ve eksiksiz olarak hazırlanıp, sunulmasını sağlayarak banka dışı kesimin doğru bilgilendirilmesini sağlamak ve özellikle mevduat sahiplerinin haklarını korumaktadır. Denetim komitesinin sorumluluklarını Şekil 9 üzerinde gösterebiliriz.

Denetim komitesinin klasik fonksiyonu, üst yönetime yardımcı olmak, finansal raporlama sürecini izlemek ve düzenli finansal raporların oluşturulmasını sağlamak, olası hata ve hileleri engellemek veya düzeltmek, yönetim başarısızlıklarını engelleyerek işletmelerin menfaatlerini korumak, bağımsız dış denetim ve iç denetim çalışmalarını düzenlemektir.¹²

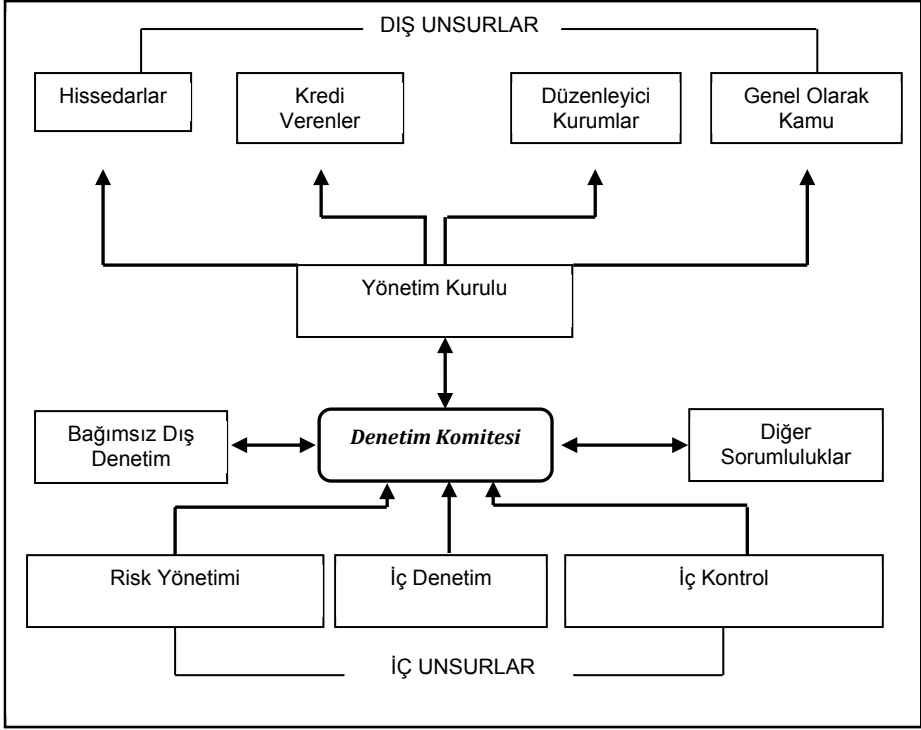
Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte denetim komitesinin görevleri genel olarak “denetim komitesi; yönetim kurulu adına bankanın iç sistemlerinin etkinliğini ve yeterliliğini, bu sistemler ile muhasebe ve raporlama sistemlerinin Kanun ve ilgili düzenlemeler çerçevesinde işleyişini ve üretilen bilgilerin bütünlüğünü gözetmek, bağımsız denetim kuruluşları ile derecelendirme, değerlendirme ve destek hizmeti kuruluşlarının yönetim kurulu tarafından seçilmesinde gerekli ön değerlendirmeleri yapmak, yönetim kurulu tarafından seçilen ve sözleşme imzalanan bu kuruluşların faaliyetlerinin düzenli olarak izlemek, Kanuna istinaden yürürlüğe giren düzenlemeler uyarınca konsolidasyona tabi ortaklıkların iç denetim faaliyetlerinin konsolide olarak sürdürülmesini ve eşgüdümünü sağlamakla görevli ve sorumludur” şeklinde belirtilmiştir.¹³

¹² Uzay, sf.71.

¹³ BDDK, a.g.e., Md:7.

Şekil 9: Bankalarda Denetim Komitesinin Sorumluluk Alanı

Kaynak: Uzay, a.g.e., sf.76.

Bankalar için denetim komitelerinin görevlerini daha ayrıntılı olarak şu şekilde sıralayabiliriz:¹⁴

- Banka içerisinde ortaya çıkan herhangi bir usulsüzlüğün doğrudan kendisine veya teftiş kuruluna ya da banka müfettişlerine iletilebilmesi için iletişim kanalları oluşturmak ve bu kanalların etkin bir biçimde çalışmasını sağlamak,
- Denetimde görev alan müfettişlerin görevlerini bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirip getirmediğini izlemek ve müfettişlerin bağımsız bir şekilde karar alabilecekleri ortamı sağlamak,
- İç denetim için oluşturulan planları incelemek,

¹⁴ a.g.e., Md:7.

- İç sistemler kapsamında yer alan birimlerde çalışacak personel için aranacak nitelikler konusunda yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak,
- İç denetim sonucu ortaya çıkan ve raporlarda da yer alan uygunsuzluklar ve tavsiyeler konusunda üst yönetim ile bunlara bağlı ilgili birimlerin almış olduğu önlemleri izlemek,
- İç sistemler kapsamındaki birimlerde görev alan yöneticilerin ve personelin mesleki açıdan yeterliliğini ve eğitim düzeylerini değerlendirmek,
- Bankanın taşımakta olduğu riskin belirlenmesinde ve bu riskin seviyesinin ölçülmesinde, izlenmesinde ve kontrol edilmesinde gerekli olan yöntem, vasıta ve uygulama yöntemlerinin banka içerisinde mevcut olup olmadığını değerlendirmek,
- Bankanın kendi müfettişleri ve bağımsız denetimde görev alan denetim kuruluşlarının bağımsız denetçileri ile düzenli aralıklarla ve belirlenecek program dâhilinde toplantılar yapmak ve yapılan bu toplantıların sayısının yılda dörtten az olmamasını sağlamak,
- Komitenin görev ve sorumluluk alanına giren işlerin gerektiği gibi yerine getirilmesi, etkinliğinin sağlanması ve geliştirilmesi için ihtiyaç duyulan uygulamalar konusunda ilgili üst düzey yönetimin, iç kontrol ve iç denetimde çalışan personelin, bağımsız denetim kuruluşunun görüş ve değerlendirmeleri hakkında yönetim kuruluna bilgi vermek,
- Bağımsız denetim kuruluşunun, bankanın muhasebe uygulamalarının 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na ve diğer mevzuatlara uygunluğu kapsamında yapmış olduğu denetimlerde elde edilen bilgiler çerçevesinde yapmış olduğu değerlendirmeleri gözden geçirmek ve tespit edilen herhangi bir tutarsızlık için üst düzey yönetimin açıklamasını almak,
- Üst düzey yönetim ve bağımsız denetçiler ile bir araya gelerek, bağımsız denetim sonucu elde edilen bilgileri, yıllık ve üçer aylık mali tablolar ile bunlara ilişkin dokümanları ve bağımsız denetim raporunu değerlendirmek, bağımsız denetim sonucu elde edilen ve denetçilerin tereddüt ettiği diğer konular üzerinde çözüm üreterek, bu tereddütlerin ortadan kaldırılması,
- Bankanın sözleşme imzalayacağı derecelendirme kuruluşları, bilgi sistemleri denetimi yapanlarda dâhil olmak üzere bağımsız denetim kuruluşları ve değerlendirme kuruluşları ile bunların yönetim kurulu

başkan ve üyeleri, denetçileri, yöneticileri ve çalışanlarının banka ile ilişkili faaliyetlerinde bağımsızlığını ve bu işlemler için ayrılan kaynakların yeterliliğini değerlendirmek, yapılan bu değerlendirmeleri bir rapor halinde yönetim kuruluna sunmak, bu ilgili kurumlardan hizmet satın alınması halinde ise sözleşme süresince, üç ayı geçmemek suretiyle bu işlemleri düzenli bir şekilde yeniden tekrarlamak,

- Bankanın alacağı destek hizmetine ilişkin risk değerlendirmesini yapmak, yapmış olduğu bu değerlendirmeleri bir rapor halinde yönetim kuruluna sunmak, hizmetin alınması halinde ise sözleşme süresince, üç ayı geçmemek suretiyle düzenli olarak bu işlemleri tekrarlamak,
- Destek hizmeti sağlayan kuruluşların sağlamış olduğu bu hizmetlerin yeterliliğini takip etmek,
- Bankanın hazırlanmış olan finansal raporlarının gerçek ve olması gereken bütün bilgileri kapsayıp kapsamadığını incelemek, ayrıca hazırlanmış olan bu finansal raporların 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na ve ilgili diğer düzenlemelere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını incelemek, raporlarda bir hata veya uygunsuzluk tespit edilirse, bu sorunların giderilmesini sağlamak,
- Finansal raporların, bankanın mali durumunu, yapılan işlemlerin sonuçlarını ve bankanın nakit akımlarını doğru olarak yansıtıp yansıtmadığını incelemek ve hazırlanmış olan bu finansal raporların Kanuna ve diğer ilgili mevzuata uygun olup olmadığı konusunda bağımsız denetçilerin görüşlerini almak,
- Altı aylık dönemi aşmamak suretiyle, dönem içerisinde yerine getirmiş olduğu faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonuçları ile ilgili olarak hazırlamış olduğu raporları yönetim kuruluna sunmak, raporda bankada alınması gereken önlemlere, yapılmasına ihtiyaç duyulan uygulamalara ve bankanın faaliyetlerini güven içerisinde sürdürebilmesi için gerekli görüğüğü diğer hususlara ve görüşlere yer vermek,
- Kredi açma yetkisine haiz olanların (başta yönetim kurulu üyeleri), kendileri ile eş ve velayeti altındaki çocuklarının veya bunlara bağlı olarak bir risk grubu oluşturan diğer gerçek ve tüzel kişilerin bir taraf oluşturduğu kredi işlemlerine ilişkin değerlendirme ve karar verme aşamalarında yer alıp almadığını takip etmek ve bu hususlarda oluşabilecek olumsuzlukları kendilerine bildirilmesini sağlayacak

iletişim kanallarını oluşturmak ve bu kanalların etkin bir biçimde çalışmasını sağlamak,

- İç kontrole ilişkin düzenlemelere ve yönetim kurulunca onaylanan banka içi politika ve uygulama usullerinin düzgün bir biçimde icra edilip edilmediğini gözetmek ve alınması gereken önlemler konusunda yönetim kuruluna önerilerde bulunmak,
- İç denetim bölümünün kanunda ve yönetmelikte belirtilen düzenlemelere ve iç politikalarla belirlenen yükümlülüklerin düzenli bir şekilde uygulanıp uygulanmadığını gözetmek,
- İç sistemler kapsamına giren birimlerin personelinin doğrudan doğruya kendisine ulaşabilmesini sağlayacak iletişim kanalları oluşturmak ve bu kanalların etkin bir biçimde kullanılabilmesini sağlamak,
- Bankanın oluşturmuş olduğu iç denetim sisteminin, mevcut ve planlanan faaliyetleri ve bu faaliyetler sebebiyle oluşan riskleri kapsayıp kapsamadığını gözetmek,
- Bankada yönetim kurulunun onayıyla uygulamaya geçecek olan iç denetime ilişkin banka içi düzenlemeler üzerinde incelemelerde bulunmak,
- İç sistemler kapsamına giren birimlerden denetim komitesine bağlananların yöneticilerinin seçimi sırasında yönetim kuruluna yardımcı olmak, önerilerde bulunmak, ayrıca personellerin görevden alınması sürecinde görüş bildirmek,
- İç sistemlere ilişkin olarak üst yönetimin belirtmiş olduğu görüş ve önerileri almak ve bunları değerlendirmektir.

3.3.2. Bankalarda Denetim Komitesi Üyelerinin Taşınması Gereken Nitelikler

Denetim kavramı ve denetimin etkinliği işletmeler için büyük öneme sahip olgulardır. Bu kavramlar işletmelerin devamlılığı ve karlılığının sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahipken bankalar açısından ayrıca bir öneme sahiptir. Çünkü bankalar kaynaklarının büyük çoğunluğunu mevduat sahiplerinden karşılayan işletmelerdir. Dolayısıyla olası bir denetim eksikliğinden kaynaklanan banka krizi belli bir mevduat büyüklüğünden sonra direkt olarak hane halkı tasarrufunu olumsuz etkileyecektir.

Tüm bu sebeplerden ötürü bankalarda iç sistemler kapsamındaki birimlerin gözetimini gerçekleştiren ve etkinliğinden sorumlu olan denetim komitesi üyeleri de belli bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Ülkemizde bu konu, BDDK tarafından hazırlanan ve Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik adında yayımlanmış olan yönetmelikte ele alınmıştır. Yönetmelikte denetim komitesi üyelerinin sahip olması gereken nitelikler açıklanmış, konusunda belli bir uzmanlığa ve tecrübeye sahip olması şartı getirilmiştir. Bunun aksine borsaya kote olmuş şirketler için SPK tarafından hazırlanmış olan yönetmeliklerde denetim komitesi üyelerinin sahip olması gereken nitelikler konusunda ayrıntılı bir açıklama yapılmamıştır. SPK tarafından sadece denetim komitesi üyelerinin bağımsız üyelerden oluşması gerektiği belirtilmiştir.

Literatüre bakıldığında konu ile ilgili olarak ortaya çıkan bir diğer önemli nokta ise bağımsızlık kavramıdır. Denetimin etkinliği ve objektifliği açısından denetim komitesi üyesinin bağımsız bir niteliğe sahip olması ve bağımsız kararlar alabilmesi büyük önem arz etmektedir. Denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı noktasında ülkemizde bankalar için belli bir şart koşulmamıştır. Komite üyeleri için yönetim kurulunda icrai bir faaliyette bulunmamaları bağımsızlık noktasında yeterli görülmüştür.

Bu husus Basel tarafından da açıkça belirtilmiş ve denetim komitesi üyelerinin banka yöneticilerinin dışından olmaması önerisi açıkça belirtilmiştir. Ayrıca denetim komitesi üyelerinin taşınması gereken nitelikler noktasında Basel, komite üyelerinin mali raporlama ve iç denetim konusunda bilgi sahibi olması gerektiğini belirtmiş ve komite üyelerinin uzman olmasının gerekliliğine de vurguda bulunmuştur.¹⁵

Bankalarda denetim komitesi üyelerinin taşınması gereken nitelikleri daha ayrıntılı olarak şu şekilde açıklayabiliriz:¹⁶

- Denetim komitesi üyesi olarak atanmanın yapıldığı tarihten önceki son iki yıl da dahil olmak üzere;
- Bankada icra görevi bulunan yönetim kurulu üyelerinden olmaması,

---

¹⁵ Alparslan, a.g.e., sf.154, Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri)**, Haziran 2004,Çevrimiçi: http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/Basel%2011%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf, Erişim Tarihi: 05.02.2008, md.746.

¹⁶ BDDK, a.g.e., md:6.

- İç sistemler ile mali kontrol ve muhasebe birimlerinde görev yapanlar hariç, bankanın ve konsolidasyona tabi ortaklıklarının personeli olmaması,
- Bankanın ve konsolidasyona tabi ortaklıklarının bağımsız denetimini ya da derecelendirmesini veya değerlemesini yapan kuruluşların ya da bu kuruluşlar ile hukuki bağlantısı bulunan yurt dışındaki kuruluşların ortağı veya personeli olmaması veya bağımsız denetim, derecelendirme ya da değerlendirme sürecinde yer almaması (Bu husus SEC tarafından hazırlanmış olan Sarbanes Oxley Yasası'nda ele alınmış ve denetim komitesi üyesinin son bir yıl içerisinde işletmenin bağımsız denetimini yapan bağımsız denetim şirketinin bünyesinde çalışmamış olması gerektiği vurgulanmıştır.)¹⁷,
- Bankaya ve konsolidasyona tabi ortaklıklarına danışmanlık veya destek hizmeti veren kuruluşların ortağı veya personeli olmaması veya bu hizmeti veren kişilerden olmaması,
- Bankada ve konsolidasyona tabi ortaklıklarda nitelikli pay sahibi olmaması,
- Hakim ortağın, icra görevi bulunan yönetim kurulu üyelerinin veya genel müdürün eşi veya ikinci dereceye kadar (bu derece dahil) kan veya sıhrı hısımlı olmaması,
- Aralıklı veya sürekli olarak, dokuz yıldan fazla bir süreyle aynı bankanın denetim komitesinde görev yapmamış olması,
- Ana sözleşme hükmüne veya genel kurul kararına dayalı olarak tüm personele kârdan yapılan ödemeler hariç olmak üzere, bankadan ve konsolidasyona tabi ortaklıklardan, bunların kârılığına dayalı olarak herhangi bir ad altında ücret veya benzeri bir gelir sağlanmaması,
- En az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması ve bankacılık veya finans alanında en az on yıllık deneyime sahip olması,
- Eş ve çocuklarının; bankada veya konsolidasyona tabi ortaklıklarında genel müdür, genel müdür yardımcısı ve denge pozisyonunda yönetici olmaması ve alt bentleri de dahil olmak üzere ilk iki maddede belirtilen nitelik ve şartlara haiz olması gerekmektedir. Türkiye'de şube olarak faaliyet gösteren bankalar için denetim komitesi üyesinin

¹⁷ SEC, a.g.e., Sec.206.

taşıması gereken nitelikleri ise daha ayrıntılı olarak şu şekilde açıklayabiliriz.¹⁸

- Kendisine bağlı icrai mahiyette faaliyet gösteren bir birim bulunmayan müdürler kurulu üyeleri arasından olması,
- Atamanın yapıldığı tarihten önceki son iki yılda dahil olmak üzere, bankanın ve konsolidasyona tabi ortaklıklarının bağımsız denetimini ya da derecelendirilmesini veya değerlemesini yapan kuruluşların ya da bu kuruluşlar ile hukuki bağlantısı bulunan yurt dışındaki kuruluşların ortağı veya personeli olmaması veya bağımsız denetim, derecelendirme ya da değerleme sürecinde yer almaması,
- Atamanın yapıldığı tarihten önceki son iki yılda dahil olmak üzere, bankaya ve konsolidasyona tabi ortaklıklarına danışmanlık veya destek hizmeti veren kuruluşların ortağı veya personeli olmaması veya bu hizmeti veren kişiler arasında yer almaması,
- Aralıklı veya devamlı olarak, dokuz yıldan fazla bir süreyle aynı bankanın denetim komitesinde görev yapmamış olması,
- Ana sözleşme hükmüne veya genel kurul kararına dayalı olarak tüm personele yapılan temettü ödemeleri hariç olmak üzere, bankadan ve konsolidasyona tabi ortaklıklardan, bunların karlılığına dayalı olarak herhangi bir isim altında ücret veya benzeri bir gelir sağlamıyor olması,
- En az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması ve bankacılık veya finans alanında en az on yıllık tecrübeye sahip olması,
- Bu üyenin eş ve çocuklarının; bankada kendisine bağlı icrai mahiyette faaliyet gösteren bir birim bulunmayan müdürler kurulu üyesi, merkez şubesi müdürü, merkez şubesi müdür yardımcısı ve dengi pozisyonda yönetici olmaması, atamanın yapıldığı tarihten önceki son iki yıl da dahil olmak üzere, bankanın bağımsız denetimini, derecelendirmesini ya da değerlemesini yapan kuruluşların ortağı veya personeli olmaması veya bağımsız denetim, derecelendirme ya da değerleme sürecinde yer almaması, atamanın yapıldığı tarihten önceki son iki yıl da dahil olmak üzere danışmanlık veya destek hizmeti veren kuruluşların ortağı veya personeli olmaması veya bu hizmeti veren kişilerin arasında yer almaması şarttır.

---

¹⁸ BDDK, a.g.e., md:6.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların denetim komitelerinde yer alan üyeler için belirlenmiş bu kıstasların üye tarafından görev süresi boyunca taşınması gerekmektedir. Ayrıca atanacak denetim komitesi üyelerinden en az bir tanesinin, hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde; mühendislik alanında lisans düzeyinde öğrenim görmüş ise belirtilen alanlarda lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş ve komite üyelerinden en az birinin yurt içinde yerleşik olması zorunludur.¹⁹

3.3.3. Bankaların İç Sistemlerine İlişkin Düzenlemelerde Yer Alan Tanımlar

Bankaların İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelikte, bankalarda iç sistemler kapsamında faaliyetlerini yürüten iç kontrol, iç denetim ve risk yönetimi birimlerinin çalışma usul ve esasları belirtilmekle birlikte, bu birimlere ilişkin bazı açıklamalarda bulunulmuştur.

3.3.3.1. İç Kontrol

Bankalarda, faaliyetlerin mevzuata uygun şekilde yürütülmesini, muhasebe ve raporlama sisteminin bütünlüğünü, bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini, varlıkların korunmasını, yükümlülüklerin kontrol altında tutulmasını, maruz kalınan her türlü riskin tanınması, değerlendirilmesi ve yönetilmesi için gerekli alt yapıyı sağlayan mekanizmaya iç kontrol sistemi adı verilmektedir.²⁰

Yönetmelikte iç kontrol sistemin amacı, “bankanın varlıklarının korunmasını, faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde Kanuna ve ilgili diğer mevzuata, banka içi politika ve kurallara ve bankacılık teamüllerine uygun olarak yürütülmesini, muhasebe ve finansal raporlama sisteminin güvenilirliğini, bütünlüğünü ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini sağlamaktır” şeklinde belirtilmektedir.²¹

İç kontrol sisteminden beklenen bu amaçların sağlanabilmesi için bazı zorunluluklar bulunmaktadır. Bu zorunluluklar:²²

- Banka bünyesinde işlevsel görev ayrımının sağlanması ve sorumlulukların paylaştırılması,

¹⁹ BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**, md.2.

²⁰ **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, md.30.

²¹ BDDK, a.g.e., md.9.

²² a.g.e., md.9.

- Muhasebe ve finansal raporlama sisteminin, bilgi sisteminin ve banka içi iletişim kanallarının etkin bir biçimde çalışmasını sağlayacak şekilde tesis edilmesi,
- İş sürekliliği planı ve ilgili diğer planların hazırlanması,
- İç kontrol faaliyetlerinin oluşturulması,
- Bankanın iş süreçleri üzerinde kontrollerin ve iş adımlarının yer aldığı iş akış şemalarının hazırlanmasıdır.

Banka içi yapılan kontroller sonucu elde edilen raporların sonuçları iç kontrol birimine raporlanmakta ve bu birim bünyesinde muhafaza edilmektedir. Gönderilen bu raporlar, operasyonel faaliyetleri yürüten banka personeli ve iç kontrol personeli tarafından yapılanlar olmak üzere ayrıştırılır. Ayrıştırılan bu raporlar daha sonra niteliklerine göre sınıflandırılmakta ve değerlendirmelerinin yapılması amacıyla iç kontrol birimi yöneticisi ile ilgili st düzey yönetime sunulmaktadır. Bu değerlendirmelerin sonucu olarak, iç kontrol sisteminin geliştirilmesi ya da iç kontrol faaliyetlerinin aksamadan devam ettirilmesi için gerekli görülen tedbirler alınır. Son olarak da iç kontrol sistemi bünyesinde gerçekleştirilen tüm bu faaliyetler hakkında en fazla üç ayda bir olmak üzere denetim komitesine bilgi verilmektedir.²³

3.3.3.2. İç Denetim

Bankalarda; bütün birim, şube ve konsolide ortaklıkları kapsamak şartıyla, faaliyetlerin mevzuata, ana sözleşmeye, i düzenlemelere ve bankacılık ilkelerine uygunluğunu denetlemekle yükümlü sisteme iç denetim sistemi denilmektedir.²⁴

Yönetmelikte iç denetim sisteminin amacı “st yönetime banka faaliyetlerinin 5411 Sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile banka içi strateji, politika, ilke ve hedefler doğrultusunda yürütüldüğü ve iç kontrol ve risk sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği konusunda güvence sağlamaktır” şeklinde belirtilmektedir.²⁵

Bankalarda iç denetim sisteminden beklenen amacın yerine getirilebilmesi için, iç denetim kapsamında şu faaliyetlerde bulunulur.²⁶

- Banka içi herhangi bir kısıtlama olmaksızın bankanın tüm faaliyetleri, yurt içi ve yurt dışı şube ve genel müdürlük birimleri de dahil olmak

---

²³ a.g.e., md.19.

²⁴ **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, md.32.

²⁵ BDDK, a.g.e., md.21.

²⁶ a.g.e., md.21.

üzere, diğer birimleri dönemsel ve riske dayalı olarak incelenir ve denetlenir, eksiklik, hata ve suiistimler ortaya çıkarılır,

- Ortaya çıkarılan eksiklik, hata ve suiistimallerin yeniden ortaya çıkmasını önlemek ve banka kaynaklarının etkin ve verimli olarak kullanılmasını sağlamak için görüş ve önerilerde bulunulur,
- BDDK'ya ve banka üst yönetimine iletilen bilgi ve raporların doğruluğu ve güvenilirliği değerlendirilir.

3.3.3.3. Risk Yönetimi

Bankalarda, yönetim kurulu tarafından belirlenmiş esaslar çerçevesinde risk politikalarını oluşturmakla, uygulamakla ve raporlamakla yükümlü sisteme risk yönetimi sistemi adı verilmektedir.²⁷

Yönetmelikte risk yönetimi sistemin amacı, “bankanın gelecekteki nakit akımlarının ihtiva ettiği risk-getiri yapısına, buna bağlı olarak faaliyetlerin niteliğini ve düzeyini izlemeye, kontrol altında tutmaya ve gerektiğinde değiştirmeye yönelik olarak belirlenen politikalar, uygulama usulleri ve limitler vasıtasıyla, maruz kalınan risklerin tanımlanmasını, ölçülmesini, izlenmesini ve kontrol edilmesini sağlamaktır” şeklinde belirtilmektedir.²⁸

Banka bilançoları, bankaların temel işlevleri mali aracılık fonksiyonunun doğal sonucu olarak diğer sektörlerde faaliyet gösteren işletmelerin bilançolarına göre tersi bir görüntüye sahiptir. Bu durumun sebebi olarak bankaların kendi kaynakları ile değil de harici kaynaklardan sağladıkları plasmanlar gösterilebilir. Bankalar, kaynaklarını bu şekilde harici kaynaklardan sağlaması sebebiyle riske maruz kalmaktadır. Bu risk unsuru da beklenen bir kayıptan değil belirsiz olan unsurlar sebebiyle ortaya çıkmaktadır.²⁹

Bankalarda risk yönetimi süreci; riskin belirlenmesi, tanımlanması, ölçülmesi, kontrolü, izlenmesi ve en son olarak da raporlanmasını kapsamaktadır.³⁰

Bankanın taşıdığı risklerin tespit edilmesinde, ölçülmesinde, izlenmesinde ve kontrol edilmesinde kullandıkları yöntem, araç ve usullerin bulunup bulunmadığını değerlendirmek denetim komitesinin sorumluluğu altındadır.³¹ Ayrıca yönetim kurulları iç sistemler kapsamındaki

²⁷ **5411 Sayılı Bankacılık Kanunu**, md.31.

²⁸ BDDK, a.g.e., md.35.

²⁹ Hasan Candan, Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006, sf.5–6.

³⁰ a.g.e., sf.7.

³¹ BDDK, a.g.e., md.7.

sorumluluklarını denetim komitesine devredebildiği için bankanın risk yönetimi sisteminin, risk yönetimi prensipleri doğrultusunda işleyip işlemediğini değerlendirmek amacıyla denetim komitesini görevlendirebilir. Risk yönetimi sisteminin faaliyetlerini bağımsız bir şekilde ve etki altında kalmaksızın sürdürülebilmesi amacıyla, hiçbir icra görevi bulunan yönetici grubun etkisi altında kalmaması sağlanmalıdır. Bu noktada icra görevi bulunmayan yönetim kurulu üyelerinden olaşan denetim komiteleri, risk yönetimi sisteminin amaçları doğrultusunda çalışabilmesi için önemli görevler üstlenebilir.

Risk yönetimi sisteminin hazırlamış olduğu raporlar yönetim kurulu ve denetim komitesine sunulmaktadır. Bu noktada denetim komitesi, yönetim kurulu ile risk yönetimi sistemi arasında ilişkiyi ve yönetim kurulunun risk yönetimine ilişkin almış olduğu kararları değerlendirmektedir.

Bankaların iç sistemlerine ilişkin olarak hazırlanmış olan yönetmelik kapsamında bankalarda risk yönetimi sistemi, denetim komitelerinin bir alt kolu olarak gösterilmiş ve risk yönetimi sisteminin gözetimi ile değerlendirilmesi görevi denetim komitesine verilmiştir. Bu yapılanmaya ilişkin olarak bazı eleştiriler de söz konusudur. Bu eleştiriler, bankacılık faaliyetlerinin özü itibariyle bir riski üstlenme ve bunu yönetmeyi kapsadığını belirtmekte ve bu bağlamda risk yönetimi sisteminin herhangi bir risk yönetimi birimine veya komiteye bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eleştiriye yönelenler risk yönetimi sisteminin başlı başına risk komitesi önderliğinde faaliyetlerini sürdürmesinin daha doğru olacağını belirtmektedir.³²

3.4. Bankaların Bağımsız Dış Denetimine İlişkin Düzenlemelerde Denetim Komitesi

Bankaların bağımsız dış denetime ilişkin usul ve esaslar BDDK tarafından yayımlanan “Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” kapsamında yürütölmektedir. Bu yönetmelikte denetim komitesinin, bağımsız dış denetime ilişkin sorumlulukları ve bağımsız dış denetim firması ve bağımsız denetçi ile olan ilişkisi ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

Bankalarda denetim komitesinin bağımsız dış denetimle ilişkisi, bu kapsamdaki görev ve sorumlulukları ile bağımsız denetim firmasının denetim komitesine karşı sorumlulukları maddeler haline şu şekilde özetlenebilir:

- Bağımsız dış denetçi bağımsızlığını zedeleyebilecek hususları, bunlara karşı alınacak tedbirleri ve sağlanan ilave hizmetleri

---

³² Dalgıç, sf.10/12.

değerlendirerek elde ettiği sonuçları yılda en az bir defa olmak üzere, bir rapor şeklinde denetim komitesine sunmalıdır,³³

- Bağımsız denetim firmasının belirlenmesi ve sözleşmenin imzalanması, bağımsız denetim sürecinin gözetimi denetim komitesinin sorumluluğu altındadır,³⁴
- Bağımsız dış denetim süreci devam ederken banka yönetim kurulu tarafından; bağımsız denetime, mevcut bağımsız denetim sözleşmesi hükümlerine göre devam edilmemesi kararının alınması halinde, yetkili denetim kuruluşu görevden çekilme kararı alabilir. Böyle bir durumda yetkili denetim kuruluşu gelişmeleri, gerekçeleri ile birlikte denetim komitesine sunmalıdır,³⁵
- Denetim komitesi, bağımsız denetim firması ve denetçisi ile banka yönetimi ve çalışanları arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Bağımsız denetçilerce yapılacak tespitler hakkında banka yönetim kurulunun bilgilendirilmesi; bağımsız denetçi ile banka yönetim kurulu üyeleri ve banka personeli arasındaki koordinasyonu sağlamak denetim komitesinin sorumluluğu altındadır,³⁶
- Denetim komitesi, yetkili denetim kuruluşundan mesleki sorumluluk sigortası yaptırılıp yaptırılmadığına yönelik bilgi talep etmelidir,³⁷
- Bağımsız dış denetim firması bankanın denetimi esnasında önemlilik arz edecek bir sorunla karşılaştığı zaman banka yönetimine iletilmek üzere denetim komitesini kullanır,³⁸
- Bağımsız denetim raporunun düzeltilmesinin kesinlikle gerekli olduğunun düşünüldüğü ancak finansal tabloların banka tarafından düzeltilmediği durumlarda bağımsız denetim kuruluşu ilgili bankanın denetim komitesini bilgilendirmelidir,³⁹
- Bağımsız denetim kuruluşu denetim esnasında önceki hesap dönemine ilişkin olan bir sorunun teşhis edilmesine karşın hala düzeltilmediğinin farkına vardığında ve bu hatayı düzeltmek

³³ BDDK, **Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**, md.21.

³⁴ a.g.e., Md.22.

³⁵ BDDK, **Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**, md:13.

³⁶ BDDK, **Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**,md:25.

³⁷ a.g.e.,md:26.

³⁸ a.g.e.,md:36.

³⁹ a.g.e.,md:46.

istediğinde, yetki isteyeceği birim bankanın denetim komitesi olacaktır,⁴⁰

- Bağımsız denetim kuruluğu hazırlamış olduğu denetim raporunu ekleri ile birlikte ilgili bankanın yönetim kuruluna iletilmek üzere o bankanın denetim komitesine sunulmalıdır.⁴¹
- Bağımsız denetim kuruluğu tarafından ara dönemler itibarıyla düzenlenen bağımsız denetim raporlarından konsolide olmayanlar ilgili dönem sonunu izleyen kırk beş gün içinde, konsolide olanlar ise yetmiş beş gün içinde, banka denetim komitesince BDDK'ya ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına gönderilir.⁴²

Ayrıca bağımsız denetim kuruluğu faaliyetleri sırasında aşağıdaki hallerin ortaya çıkması durumunda ilgili bankanın denetim komitesini bilgilendirmelidir.⁴³

- Faaliyet esnasında karşılaşılabilecek muhtemel kısıtlamalar ve ilave çalışma gereklerinin ortaya çıkması durumunda,
- Finansal tablolar üzerinde önemlilik arz edebilecek derecede değişikliğe sebep olabilecek muhasebe politikaları değişikliklerinde,
- Bankanın devam eden mahkemeler gibi finansal tablolar üzerinde önemlilik arz edebilecek derecede etkisi olabilecek gelişmelerde,
- Banka tarafından finansal tablolar üzerinde önemlilik arz edebilecek derecedeki değişikliklerde,
- Bankanın sürekliliği üzerinde belirgin şüphe uyandırabilecek olaylarla ilgili olan ve önemlilik arz edebilecek derecedeki belirsizliklerde,
- Finansal tablolara veya bağımsız denetim görüşüne önemlilik arz edecek şekilde etkisi olabilecek konularda ortaya çıkan görüş ayrılıklarında,
- İç sistemlerde etkili olabilecek zafiyetlerde, bağımsız denetim sözleşmesinde yer alan ve yönetim kurulunun bilgilendirilmesi gereken konularda bağımsız denetim kuruluğu ilgili bankanın denetim komitesini aracı olarak kullanır.

---

⁴⁰ a.g.e.,md:52.

⁴¹ a.g.e.,md:60.

⁴² a.g.e. md:60.

⁴³ a.g.e.,md:27.

3.5. Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Banka Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerinin Denetimi Hakkındaki Düzenlemelerde Denetim Komitesi

Bankaların bilgi sistemlerini ve bankacılık süreçlerinin denetimine ilişkin usul ve esaslar BDDK tarafından yayımlanan “Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Banka Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerinin Denetimi Hakkında Yönetmelik” kapsamında yürütülmektedir. Bu yönetmelikte bankaların bilgi sistemlerinin ve bankacılık süreçlerinin, yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenmesinin usul ve esaslarının düzenlenmesi amaçlanmıştır. Söz konusu bu yönetmeliğin uygulamasında ise banka denetim komitelerine birçok sorumluluk yüklenmiştir.

Yönetmelikte denetim komitesine yüklenen görev ve sorumluluklar şu şekildedir;

- Denetçilerce yapılacak tespitler hakkında banka yönetim kurulunun bilgilendirmek; bağımsız denetçiler ile yönetim kurulu üyeleri ve denetlenen personeli arasında koordinasyonu sağlamak,⁴⁴
- Banka bünyesinde ortaya çıkan hata ve suiistimler hakkında bağımsız denetçi tarafından hazırlanmış raporları almak,⁴⁵
- Bağımsız denetçi tarafından hazırlanmış bilgi sistemleri ve bankacılık süreçleri denetimi raporu BDDK tarafından aksi belirtilmedikçe, bağımsız denetim raporuyla birlikte tamamlanır. Bağımsız denetçi tarafından hazırlanan bilgi sistemleri ve bankacılık süreçleri denetim raporunu banka adına kabul etmek ve yönetim kuruluna iletilmesini sağlamak.⁴⁶

Ayrıca söz konusu bu yönetmelikte denetim komitesince, muhasebe, finansal raporlama ve iç kontrol sistemi üzerinde etkin bir gözetimin tesis edilmemiş olmasının bağımsız denetçi tarafından tespiti halinde; denetçinin bunu en azından kayda değer kontrol eksikliği olarak kabul edeceği belirtilmiştir.⁴⁷

⁴⁴ BDDK, **Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Banka Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerinin Denetimi Hakkında Yönetmelik**, md:19.

⁴⁵ a.g.e., md.20.

⁴⁶ a.g.e., md.40.

⁴⁷ a.g.e., md.32.

3.6. Yeni Türk Ticaret Kanunu Açısından Denetim Komitesi

Kanunun kapsamı oldukça geniş olduğundan yeni TTK'daki konulardan sadece anonim ortaklık yapısı ve denetim komitesi ile ilgili hususlara kısaca değinilmesinde fayda görölmüştür.

Esas sermaye sistemini öngören ve KOBİ'ler de dahil olmak üzere ulusal sınırlarımız içerisinde kurulan şirketlerimizin tamamının tabi olduğu 6102 nolu Türk Ticaret Kanunu 13.01.2011 tarihinde kabul edilerek kanunlaştırılmış ve 1/7/2012 tarihinde uygulamaya gireceği belirtilmiştir. İlgili tüm tarafların görüşleri alınarak yapılan değışiklik önerileri ışığında hazırlanmış olan yeni Türk Ticaret Kanunu incelendiğinde görölmektedir ki, kurumsal yönetim olgusunun halka açık olmayan anonim şirketler ve diğer şirket yapılarında da belli ölçülerde uygulanmasının açıkça istenmiş ve yeni bir hukuki kavram olarak yeni TTK'da yer almış ve bağımsız denetim uygulaması da bu yaklaşımın bir gereği olarak tüm şirketler için zorunlu hale getirilmiştir.

Avrupa Birliği müktesebatına uyum da dikkate alınarak hazırlanan yeni Türk Ticaret Kanunu 1535 maddeden oluşmaktadır. 5 yıllık bir çalışmanın ürünü olan Kanun, ilgili meslek kuruluşları ve üniversiteler başta olmak üzere sivil toplum örgütlerinin önerileri de dikkate alınarak olgunlaştırılmıştır.

Anonim ortaklıklarda en az beş kurucunun bulunmasını belirten TTK madde 277 gerçekte bir veya birkaç pay sahibi tarafından kurulması söz konusu olan anonim ortaklıklara "saman adam" olarak adlandırılan kimselerin de kurucu olarak yer almasını ve ortaklık varlığını sürdürdüğüce pay sahipliği sıfatını korumasını zorunlu kılmaktadır.⁴⁸ Oysa Kanun madde 338/1 ile tek kişilik anonim ortaklık kabul edilmekle birlikte pay sahipliği zorunluluğu kaldırılmaktadır.

Yeni Türk Ticaret Kanunu, her şirkete web sitesi oluşturma zorunluluğu getirmektedir. Kanun'la, bütün anonim şirketlerde yönetim kurullarının elektronik ortamda yapılmasının, genel kurullara "on-line" olarak katılmanın, öneri sunmanın, müzakere yapmanın ve oy vermenin yolu açılmıştır. Kamuoyunun, şirketlerle ilgili her an ulaşamadığı bilgilere kolaylıkla ulaşabilmesine de olanak tanınmaktadır. Sermaye şirketleri web sitelerinde yanlış bilgilere yer vermeleri durumunda cezai ve hukuki sorumlulukla karşılaşacaktır.

Şirketlerin denetlemelerinde uluslararası standartlar getirilmektedir. Murakıplık sistemi yerine, bütün sermaye şirketleri için bağımsız denetim yer almaktadır. Kanuna göre, büyük ve orta ölçekli şirketler, bağımsız denetim

---

⁴⁸ Deloitte, "Türk Ticaret Kanunu Yasa Tasarısının Anonim Ortaklıklar Alanında Getirdiği Yenilikler" **Kurumsal Yönetim Serisi**, 2007, ss.5-10.

şirketlerince denetlenecektir. Küçük şirketler ise, en az iki yeminli mali müşavir ya da serbest muhasebeci ve mali müşavir tarafından denetlenecektir. Kanunla, bağımsız denetleme kurumlarının denetlediği şirkete danışmanlık vermesi de önlenmektedir. Ayrıca denetimi gerçekleştirecek denetim kuruluşunun denetçisinin taşınması gereken niteliklere de kanunda yer verilmiştir.⁴⁹

2004 yılında kurulan Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından da ulusal muhasebe standartlarının uluslararası finansal raporlama standartları haline dönüştürülmesi çalışmaları söz konusu esasların (UFRS) Türkçeye çevrilmesi yolu ile sürmektedir. Öte yandan yeni TTK da tüm ulusal şirketlerin uyacakları muhasebe esaslarının belirlenmesinde TMSK'nın nihai merci olduğu vurgulanarak hem solo (münferit) hem de mürekkep (konsolide) bilançoların UFRS ye göre hazırlanacağı ifade edilmiştir. Ancak son dönemde yayınlanan bir kanun hükmünde kararname ile TMSK lav edilmiş, yerine Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu kurulmuştur. Yeni oluşturulan bu kuruma TMSK'nın bütün görev ve yetkileri devredilmiştir.

Son yıllarda gerek Avrupa gerekse ABD de yaşanan finansal fiyaskolar sonrası tüm ulusal sermaye piyasalarının mevzuat değişikliğine giderek önlem almaları sonucu yeni ilkelerle oluşturulan TTK'da kurumsal yönetim ve etik değerlere ilişkin başlıca önem arz eden maddeler risk yönetimine ilişkin olarak öne çıkmaktadır. Bu kanun maddelerinden başlıcaları şunlardır.⁵⁰

Madde 378 -Riskin erken saptanması: Pay senetleri borsada işlem gören şirketlerde yönetim kurulu, şirketlerin varlığını, gelişmesini ve devamını tehlikeye düşüren sebeplerin erken teşhisi, bunun için gerekli önlemler ile çarelerin uygulanması ve riskin yönetilmesi amacıyla, uzman bir komite kurmak, sistemi çalıştırmak ve geliştirmekle yükümlüdür. Diğer şirketlerde bu komite denetçinin gerekli görüp bunu yönetim kuruluna yazılı olarak bildirmesi halinde derhal kurulur ve ilk raporunu kurulmasını izleyen bir ayın sonunda verir. Komite yönetim kuruluna her iki ayda bir vereceği raporda durumu değerlendirir varsa tehlikelere işaret eder çareleri gösterir. Rapor denetçiye de yollarır.

Madde 398: Denetçi, yönetim kurulu tarafından 378.inci madde gereğince şirketi, finansal tabloların gerçek sonuçları dürüstçe göstermemesi dolayısıyla tehdit eden veya edebilecek nitelikteki riskleri zamanında belirlemeye uygun bir sistem kurulup kurulmadığını, kurulmuşsa bu sistemin

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu**, md.400.

⁵⁰ Tamer Saka, "Küresel Sermayeyi Beklerken Değişen Yönetim Faktörleri ve Kurumsal Yönetim", **KALDER 15. Kalite Kongresi**, Düşünce Kalitesi ve Küresel Yönetim 22 Kasım 2006. Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı, 2006, ss.19-21, www.kalder.org.tr/genel/15kongre/sunumlar/tamer_saka.

yapısını ve uygulamalarını açıklayan ayrı bir rapor düzenleyerek denetim raporuyla birlikte yönetim kuruluna sunar.

Madde 402 Denetim raporu: Denetim çerçevesinde 398.inci maddenin dördüncü fıkrası uyarınca bir değerlendirme yapılmamışsa, bunun sonucu ayrı bir raporda gösterilir.

Madde 516 Yönetim Kurulu Yıllık Faaliyet Raporu: Yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu şirketin o yıla ait faaliyetlerinin akışının yanı sıra her yönüyle finansal durumunu doğru, eksiksiz, dolambaçsız, gerçeğe uygun ve dürüst bir şekilde yansıtır. Bu raporda finansal durum finansal tablolara göre değerlendirilir. Raporda ayrıca şirketin gelişmesine ve karşılaşması muhtemel risklere de açıkça işaret olunur. Bu konulara ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesi de raporda yer alır.

TTK karşımıza çıkan bir önemli yenilik ise anonim şirketlerde yönetim kurullarının, iç denetim amacıyla içlerinde yönetim kurulu üyelerinin de bulunabileceği komiteler ve komisyonlar kurabileceğidir.⁵¹ Kanun maddesinde her ne kadar denetim komitesinin adı geçmese de yönetim kurulunun görevlerinden birisinin iç denetimin gözetimi olması sebebiyle denetim komitesine atf yapıldığı düşünülebilir.

---

⁵¹ 6102 sayılı Türki Ticaret Kanunu, md.366.

Dördüncü Bölüm

4. Türkiye’de Kurulu Ticari Bankalarda Denetim Komitesinin Yapısı ve Denetim Komitesinin Etkinliğinin Ölçülmesi Üzerine Bir Uygulama

Denetimin komitesinin etkin çalışması dolayısıyla denetimin etkinliği kavramı işletmeler için büyük öneme sahip bir olgudur. Bu kavram işletmelerin devamlılığı ve karlılığının sürdürülebilirliği açısından büyük öneme sahip olmakla birlikte bankalar için ayrı bir önem arz etmektedir. Çünkü bankalar kaynaklarının büyük çoğunluğunu mevduat sahiplerinden karşılayan işletmelerdir. Dolayısıyla bankadaki denetim sisteminin zafiyetinden kaynaklanacak bir kriz doğrudan hane halkı tasarruflarını etkileyecektir ve bu etki kaçınılmaz olarak yıkıcı olacaktır. Bankalarda, denetim komiteleri özellikle bu noktada devreye girmekte, iç sistemlerinin etkinliğini, verimliliğini sağlayarak hem bankanın karlılığına ve işleyişine katkı sağlamakta hem de hak sahiplerinin menfaatlerini korumaktadır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu ve BDDK tarafından yayınlanan Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin yürürlüğe girmesi ile bankalarda denetim komitesi oluşturulması zorunlu hale getirilmiş, denetim komitelerinin görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Ayrıca, ilgili yönetmelik gereği en az altı ayda bir yönetim kuruluna faaliyetleri ve önerileri ile ilgili rapor vermek zorundadır.

Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik 7. Madde uyarınca denetim komitesinin temel sorumluluklarının başında iç denetim ve iç kontrol sisteminin etkinliğinin ve yeterliliğinin sağlanması gelmektedir. Bu amaca yönelik önemli adımlardan bir tanesi de banka içerisinde iyi bir iç denetim ve iç kontrol sisteminin varlığıdır. İyi bir iç denetim ve iç kontrol sistemi doğru ve kaliteli finansal raporların hazırlanmasında gereken en önemli koşullardandır.¹ Bu durum bilhassa 2000’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşanan hatalı finansal raporlama vakaları sonrasında daha da önem kazanmıştır.

Bu konu, kurumsal yönetim ilkeleri açısından değerlendirildiğinde de pay ve menfaat sahiplerinin doğru bilgilendirilmesi, dolayısıyla doğru ve objektif finansal raporlar son derece kritiktir. Buradan hareketle, bilhassa uluslararası literatürde denetim komitelerinin faydasının ve etkinliğinin ölçülmesi konusunda teorik ve uygulamalı çalışmalar yapılmaktadır (Spangler ve Bariotta 1994, Abbot ve diğ. 2003, Song ve Windram, 2004, Krishnan 2005,

¹ Krishnan, Jayanthi, **Audit committee Quality and Internal Control: An Empirical Analysis**, The Accounting Review, 2005, Vol.8., No:2, p.650.

Karamanou ve Vafeas 2005, Vafeas ve Waegelein 2007, Çatıkkaş ve Yurtsever 2007, Krishnan ve Visvanathan 2009)

Spangler ve Braiotta (1990,134) denetim kurulunun faydasını, denetim kurulundaki başkanların liderlik tarzları açısından araştırmışlardır. Bu araştırmayı kapsayan anket soruları, büyük sekiz denetim firmasının yirmi altı şubesinin ortak yöneticisine gönderilmiştir. Ayrı ayrı soru formları hazırlanmıştır ve bunlar taahhütte bulunulan ortaklara, denetim kurulu başkanları ve üyelerine, mali işler müdürü ve iç denetçiye gönderilmiştir. Her bir soru formu denetim kurulunun faydalarına yönelik altı adet soru içermektedir. Elde edilen anket sonuçları denetim komitesi başkanının liderlik tarzının komite üyelerinin performansı üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Verimlilik raporlarına göre ise pasif yönetimin önemli ölçüde verim elde edemediği görülmüştür.²

Carcello ve diğerleri (2002, 291-304) denetim komitesi yönetmeliklerini ve raporlarını, denetim komitelerinin çalışmalarını anlamak ve denetim komitesi reformuna konu olası yeni alanları tanımlamak için incelemişlerdir. 31 Aralık 2000 yıl kapanışlı ve 2001 Mayıs itibarıyla genel kurul düzenlemek için genel kurul vekâletnamesi yayımlamış 150 şirketi NYSE, AMEX ve NASDAQ'tan 50'şer adet olmak rastgele seçmişler ve SEC'in (1999) son geçerli kuralı olan "Denetim Komitesi Açıklamaları" kuralı ve menkul kıymetler borsalarının geçerli kılınan kurallar ışığında muhtemel denetim komitesi açıklamalarını geliştirmişlerdir. Denetim komitelerinin yönetmelik ve raporlarını okudukça, denetim komitesi açıklamasının, hem denetim komitesi raporu hem denetim komitesi yönetmeliğinde ya da bunlardan birinde ya da hiçbirinde adının geçip geçmediğini not etmişlerdir. Sonuç olarak aslında denetim komitelerinin, raporlarında veya yönetmeliklerinde belirtilen işlerden daha farklı görevlerde bulunduğu anlaşılmıştır.

Abbott ve diğerleri (2003,17-32) denetim komitesi bağımsızlığı, denetim komitesi üyelerinin finansal tecrübesi, komite toplantı sıklığı ve denetim ücretleri şeklinde belirledikleri denetim komitesi özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlar ve 492 şirkete ulaşılmışlardır. Regresyon ve korelasyon analizlerinin sonucuna göre denetim komitesi bağımsızlığı (denetim komitesi bağımsız ve dışarıdan üyelerden oluşmalıdır şeklinde tanımlanmıştır) ve finansal uzmanlık (en azından denetim komitesi üyelerinden birinin finansal uzmanlığı bulunmalıdır şeklinde tanımlanmıştır) önemli ve pozitif yönde denetim ücretleriyle ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Toplantı sıklığı (bir denetim komitesi yılda en az dört kez toplanmalıdır şeklinde tanımlanmıştır) geleneksel düzeyde yüksek denetim ücretleriyle ilişkili bulunmamıştır. Bu da denetim komitelerinin denetim kapsamını daha yüksek düzeyde sağlamak

---

² Spangler, William D.; Braiotta, Louis, Jr. Leadership and Audit Committee Effectiveness, Group and Organization Studies 15, No:2, June 1990, s.134.

için kendi kontrol alanları içinde karar almalarıyla tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır.³

Al-Mudhaki ve Joshi (2004, 33-47) Mumbai Menkul Kıymetler Borsası'ndaki Hint şirketlerin denetim komitelerinin rol ve işlevlerini incelemiştir. Veri kaynağı olarak 1999-2000 yıllarında satışları 25 milyon Amerikan Doları'ndan fazla olan şirketlerden iki yüz seksen altı şirket seçmişlerdir. Çalışmada iki parçadan oluşan bir anket kullanılmış; birinci bölümde ankete katılanların şirketlerinin genel özellikleriyle ilgili sorular varken ikinci bölümde denetim komiteleri, üyeleri, toplantı sıklığı, seçim kriterleri, denetim komitesi işlevleri ve odak alanları vardır. Yüzde 27,3 cevaplanma oranıyla 78 anket geri alınmıştır. Çalışmaya göre zorunlu olmasına rağmen yalnızca şirketlerin %56,2'si denetim komitesi kurmuşlardır. Bu denetim komitesi kuran şirketlerden %68,3'ünün denetim komitelerinde 3 ila 6 arasında üye bulunmaktadır. Buna karşın, bu şirketlerden sadece %14,6'sı komitelerinde bağımsız ve icra görevi olmayan üyeler bulundurmakta iken diğer tüm şirketlerin denetim komitelerinde icra görevi olmayan üyeler bulunmaktadır. Bu da Hintli şirketlerde bağımsız yönetici eksikliğini ortaya çıkarmaktadır. Denetim komitelerin işlevleri oldukça değişkendir. Ayrıca denetim komitelerinin toplantı sıklığının iç kontrol ve şirketin değerlendirme işlevi üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır.⁴

Song and Windram (2004, 195-205) temel görevleri finansal raporlama sistemini denetlemek olan denetim komitelerinin etkinliğini araştırmışlardır. 1991-2000 döneminde kurumsal finansal raporlama kalitesi ile finansal raporlama standartlarını kıyaslamak için logit regresyon modeli kullanmışlardır. Örneklemi Finansal Raporlama Görüş Paneli'nce ters karara (adverse ruling) maruz kalan şirketlerden oluşmaktadır ve finansal raporlama konusunda yönetim kurulunun özellikleri ile denetim komitesinin denetim komitesinin etkinliği üzerindeki etkisini test etmişlerdir. Kurulların daha fazla bağımsız olmasının finansal raporlamada denetim komitesinin daha fazla etkinliğini sağlayacağı sonucuna varmışlardır ve yönetici mülkiyeti ile çoklu yönetimin finansal raporlamada denetim komitesinin etkinliğini azaltacağını belirtmişlerdir.

Karamanou and Vafeas (2005) yönetim kurulu, denetim komitesinin özellikleri ile yönetim kar tahminlerinin doğruluğu arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Kar tahminlerine dayalı uygun yönetime bağlı daha iyi kurumsal

³ Abbott, Lawrence J.;Parker, Susan; Peters, Gary F.; Raghunandan, K.; The Association Between Audit Committee Characteristics and Audit Fees, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, Vol:22, No:2, September 2003,s.17-32.

⁴ Al-Mudhaki, Jawaher; Joshi P.L., The Role and Functions of Audit Committees in the Indian Corporate Governance: Empirical Findings, *International Journal of Auditing*, Vol:8, No:1, March 2004, pp:33-47

yönetim ortamı kurul ile hissedarlar arasındaki asimetriyi azaltmaktadır. Ayrıca, etkin bir yönetim kurulu ve şirketin finansal raporlama sistemini yakından izleyen bir denetim komitesi ile şirketten hissedarlara daha sağlıklı bilgi transferi sağlamak mümkün olabilir.

Uzun (2006) denetim komitesinin oluşma nedenlerini değişik ülkelerdeki uygulamalar yardımıyla tartışmıştır. İMKB'ye kote mali sektör dışından rastgele seçilen 45 firma ve bunların kurumsal yönetim raporlarından elde edilen verileri kullanmıştır. Yapılan çalışmada, denetim komitesi ile kurumsal yönetim yapısı arasındaki ilişki lojistik regresyon analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Çalışmanın sonucunda denetim komitesinin etkinliğinin firmalardaki kurumsal yönetim uygulamaları üzerinde olumlu etkileri olduğuna dair bulgulara ulaşılmıştır.

Turley ve Zaman, Ashburton PLC isimli bir İngiliz firması ile ilgili yaptıkları bir çalışmada, üç farklı veri kaynağını kullanan bir örnek olay uygulaması gerçekleştirmişlerdir. Bu kaynaklardan ilki, denetim komitesi başkanı, iç ve dış denetçiler ile üst düzey yöneticiler gibi denetim komitesinin çalışmalarından etkilenen veya konu ile ilgisi bulunan farklı düzeydeki çalışanlarla yapılan kısmi yapılandırılmış mülakatlar, ikincisi firmanın iç yazışmaları ve üçüncüsü de firmanın yıllık raporlarıdır. Yazarlar, iç ve dış denetçiler ile denetim komitesi arasındaki ilişki ile birlikte operasyon ve denetim komitesi etkinliğine etki eden koşulları araştırmaya yöneldikleri çalışmalarında, denetim komitesi üyeleri arasındaki resmiyet dışı ilişkilerin komitenin etkinliğinde oldukça belirgin rol oynadığını ve denetim şirketlerinin çalıştıkları şirketlerin süreç sonundaki yönetişim kazanımları ile ilgili en belirgin etkilerinden resmi yapılar ve süreçlerin dışında gerçekleşen kazanımlar olduklarını gözlemlemişlerdir.

Vafeas ve Waegelein, denetim komitesi etkinliği ve makam tazminatları ile kurumsal denetim ücretleri arasındaki ilişkiyi 2001 yılında Fortune 500 listesinde yer alan firmalar için yatay-kesit yaklaşımını kullanarak ve 2001-2003 yılları arasında elde edilen 3 yıllık denetim ücreti verisi analiz ederek bulmuşlardır. Elde ettikleri bulgulara göre, denetim komitesi büyüklüğü, komite üyelerinin uzmanlığı ve bağımsızlığı denetim ücreti seviyesi ile doğru orantılı biçimde değişmekteyken, CEO'lara yapılan uzun vadeli ödemeler ve iç sahiplikse denetim ücreti seviyesi ile ters orantılı biçimde hareket etmektedir.

Krishnanand ve Visvanathan, denetim ücretleri ile kendileri tarafından denetim komitesinin etkinliğinin en önemli göstergelerinden biri olduğu öne sürülen denetim komitesi üyelerinin finansal uzmanlıkları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yazarlar, Standart & Poor's (S&P)'un yayınladığı 500 firmadan en büyük 5 denetçi firma tarafından 2000 ve 2002 yılları arasında denetime tabi olan şirketlerin verilerini kullanarak bir denetim ücret modeli

tahmin etmişlerdir. Yönetim kurulu, denetim şirketi ve firma özelliklerinin göz önüne alındığı modelde, denetim fiyatlamasının muhasebe-finansman konusundaki uzmanlıkla ters yönlü hareket ettiği sonucuna varmışlardır.

Çatıkkaş ve Yurtsever (2007) yaptıkları çalışmada Türk Bankacılığında Denetim Komiteleri Uygulaması ile ilgili sektörde faaliyet gösteren 10 banka incelenmiş olup, bu incelemeler ilgili bankaların denetim komitesi prosedürleri ve halka açık faaliyet raporları üzerinden yapılmıştır. Yapılan çalışmada, genellikle bankaların BDDK'nın İç Sistemler Yönetmeliği'nde denetim komitesi ile ilgili belirtilen hususlara kendi düzenlemelerinde yer verdiği, fakat çeşitli farklı uygulamaların olduğu, Denetim Komitesi ile ilgili iç düzenlemeler de genellikle yönetmelik isminin tercih edildiği, komite üye sayılarının genelde yönetmelikte belirlenen sayı olan 2 olduğu, fakat 2'den fazla belirleyen bankaların da olduğu, iç sistemler kapsamındaki birimlerin denetim komitesi aracılığıyla doğrudan yönetim kuruluna bağlı olarak yapılandırıldığı, genellikle 3 ayda bir toplantı süresinin belirlendiği, İç Sistemler Yönetmeliği'nde belirtilen ve bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilebilecek "iç sistemler sorumluluğu" için incelenen hiç bir bankada görevlendirme yapılmadığı, iki bankada iç sistemler sorumluluğu görevinin Denetim Komitesi tarafından yerine getirildiği, çoğunluğunda denetim komitesi üyeleri arasından bir başkan seçildiği, iki bankada yönetim kurulu başkanının denetim komitesi üyesi ve başkanı olduğu, iki bankada denetim komitesinin banka ile koordinasyonu göreviyle yönetici görevlendirildiği, düzenlemelerde genellikle komitenin faaliyetlerini etkin yürütecek çalışanlara ve organizasyonel yapılara yönelik ifadelere yer verilmediği, yalnızca iki bankanın prosedürlerinde karar defterine yönelik düzenlemelere yer verildiği, hâlihazırda bankalarda denetim komitelerine mevcut yönetim kurulu üyelerinden atamalar yapıldığı ve denetim kökenli üye sayısının çok az olduğu görülmüştür.

Çatıkkaş ve Gürsu (2011), aracı kurumlarda denetim komitesi uygulaması adlı çalışmasında, son yıllarda uluslararası standartların artık bir zorunluluk haline getirdiği iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin kalite güvencesini gözden geçirmede önemli bir organ olarak ortaya çıkan ve kurumsal yönetim ilkelerinin gereklerinden olan Yönetim Kurulu Denetim Komitesine aracı kurumların ne derece önem verdiklerini sektörde yer alan aracı kurum çalışanlarının Denetim Komitesi işlevleri hakkında yeterli ve doğru bilgiye sahip olup-olmadıklarını ve bu konudaki bilinçlerini ölçmek, aracı kurumlar sektöründe yönetim kurulu denetim komitesi oluşumlarının mevcut olup olmadığını araştırmak ve elde edilen bulgular çerçevesinde yapılan bir anket çalışmasıyla sektöre yeni öneriler sunulmuştur.

Bankalarda denetim komitesinin kalitesi ile bankanın aktif pasif yönetimini arasında pozitif bir ilişkinin varlığından bahsedilebilir. Buradan hareketle kaliteli bir denetim komitesinin varlığının etkin bir aktif pasif

yönetimi için oldukça önemlidir. Ancak kaliteli bir denetim komitesinin yapısının nasıl olması gerektiği sorusuna net bir cevap vermek kolay değildir. Ayrıca aktif pasif yönetiminin etkinliğinin ölçülmesinde doğru bir ölçüt bulmak hem kolay değildir hem de oldukça tartışılan bir konudur. Bu konu ile ilgili literatür araştırıldığında her iki konuda da yapılan çalışmalarda bir uzlaşmaya varılamadığı görülmektedir.

Bu bölümde, denetim komitesinin yapısı ile bankaların en temel faaliyet konularından birisi olan verilen krediler arasındaki ilişki incelenecektir. Verilen kredilerin seçilmesindeki en önemli neden kredi geri dönüş oranlarının banka başarısının ölçülmesinde en çok dikkat edilen kalemlerden birisi olmasıdır. Fakat tekrar vurgulamak gerekirse bilhassa bankalarda bu konuların kalitesinin ve etkinliğinin ölçülmesi son derece karmaşık ve tartışmalı bir konudur. Takip eden alt bölümlerde sırasıyla uygulamanın öneminden bahsedilecek, uygulamanın amacı ve analizde kullanılan yöntem hakkında kısa bir bilgi verilecek, analizde kullanılan ve elde edilen bulgular sunulacak ve son olarak da ulaşılan sonuçlar tartışılacak ve öneriler sunulacaktır.⁵

4.1. Uygulamanın Önemi

Çalışmada bu aşamaya gelinceye kadar denetim komitelerinin ulusal ve uluslararası alanda geçirdiği evreler ve günümüzde aldığı son şekli açıklanmıştır. Çalışmada, denetim komitelerinin ilk önce banka dışı işletmelerdeki ve son olarak da bankalardaki uygulamasına ilişkin teorik çerçeve oluşturulmuştur. Bu bölümde ise Türkiye’de kurulmuş kamu, yerli ve yabancı sermayeli, ticari banka statüsündeki faaliyet gösteren ve bankacılık sektörünün aktif büyüklüğüne göre toplamda %91,7’sini oluşturan 21 ticari banka dikkate alınarak uygulama için veri seti oluşturulmuştur. Uygulama için ticari bankaların seçilmesinde, ticari bankaların kendine özgü bir özelliği olan mevduat toplayabilmesi, daha çok müşteriye sahip olması ve ayrıca Aralık 2011 itibariyle bilanço büyüklüğüne göre bankacılık sektörünün %96,7’sini⁶ temsil etmesi rol oynamıştır.

Sektörde ezici bir oran teşkil eden bu bankaların denetim komitesi yapılarının incelenmesi, sektördeki yapı hakkında bir referans noktası olabilir. Bu konu, 2006 yılında bankalarda uygulamaya geçen denetim komitesi uygulamasının da, ulusal ve uluslararası düzenlemelere olan uygunluğunun görülebilmesi açısından da ayrı bir önem teşkil etmektedir.

---

⁵ Özgür Çatıkkaş, Ayşe Sunay Gürsu, **Aracı Kurumlarda Denetim Komitesi Uygulaması**, Beta Yayınları, 2011, s.227.

⁶ BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı:23, Eylül 2011, s.17.

4.2. Uygulamanın Amacı, Yöntemi ve Kullanılan Değişkenler

Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik gereği denetim komitesinin sorumluluklarının başında yönetim kurulu adına bankadaki kontrol ortamının etkinliğinin ve yeterliliğinin gözetimi gelmektedir. Bu sorumluluk, banka yönetimi çerçevesinden bakıldığında oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Zira etkin ve yeterli bir kontrol ortamının sağlanması aslında etkin ve yeterli bir yönetiminin sağlanması anlamına gelmektedir. Çünkü etkin ve yeterli bir kontrol ortamı banka içerisindeki her türlü suiistimali caydıracak veya önleyecek bu sayede yönetimin etkinliği, dolayısıyla da başarısı artacaktır. Bankalarda yönetimin başarısının ölçülebileceği pek çok farklı kıstas vardır. Bu kıstaslar bakış açısına göre değişebilir. Özelde aktif-pasif yönetimi, aktiflerin kalitesi ve genelde banka yönetiminin operasyonel başarısı açısından bakıldığında verilen kredilerin geri dönmeme/dönüş oranı önemli bir göstergedir.⁷ Bu açıdan hareketle denetim komitesinin yapısı (kalitesi) ile verilen kredilerin geri dönüş oranı arasındaki ilişki incelenerek bankalarda denetim komitesinin yarattığı değer ölçülebileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, Takipteki Krediler/Toplam Krediler olarak hesaplanan, takibe düşen kredilerin toplam kredilere oranı temel gösterge olarak seçilmiştir.*

Denetim komitesinin yarattığı değeri ölçebilmek için denetim komitesinin kalitesi ile ilgili seçilen değişkenler ve TK oranı arasındaki ilişki SPSS 16,0 programında çapraz tablolar yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu yöntemde elde edilen verilere uygun olarak iki veya daha fazla değişkene ait kademeli tablolar oluşturularak değişkenler arasındaki ilişki analiz edilmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye’de faaliyet gösteren ve verilerine ulaşılabilen tüm yerli kamu ve özel ve yabancı mevduat bankaları olmak üzere toplamda 21 banka analize dâhil edilmiştir. İstatistikî açıdan bakıldığında bu kadar sınırlı bir örneklem büyüklüğü ile çalışmak analiz sonuçlarının güvenilirliği ile ilgili sıkıntılar doğurabilir. Ancak, Türkiye’deki bankacılık sektörünün yapısı gereği daha büyük bir veri setine ulaşma imkânının olmadığını belirtmek gerekir.

Denetim komitesinin kalitesinin ölçülmesi için seçilen kıstaslar ilgili yönetmelikte belirlenen kıstasların yanı sıra konu ile ilgili literatürde önerilen kıstaslar arasından belirlenmiştir.⁸ Böyle karma bir seçim yapılmasının nedeni yalnızca ilgili yönetmeliğin uygulanması konusunda durum tespiti ile

⁷ Başçı, Erdem, **Credit Growth in Turkey, Drivers and Challenges**, BIS Papers, 2006, No:28; Koyuncu, Cüneyt, Berrin, Saka, **Takipteki Kredilerin Özel Sektöre Verilen Krediler ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi**, DPU Sosyal Bilimler Dergisi,2011, No:31; Meeker , Larry G.; Laura, Gray, **A Note on Non-Performing Loans As An Indicator Of Asset Quality**, Journal of Banking & Finance, 1987, Vol. 11, Issue 1.

* Bu oran bundan sonra TK oranı olarak ifade edilecektir.

⁸ Krishan, Jayanthi, **Audit Committee Quality and Internal Control: An Emprical Analysis**, The **Accounting Review**,2005,Vol.8, No:2,p.654

kısıtlı kalmayıp yeni kıstas geliştirilmesine veya ilgili kıstasların iyileştirilmesine katkı sağlamaktır. Seçilen kıstaslar aşağıdaki gibidir;

Denetim komitesindeki üye sayısı, ilgili yönetmelik gereği en az iki olmalı,

Denetim komitesindeki bağımsız üye sayısı, ilgili yönetmelik gereği denetim komitesi üyelerinin bankada hiçbir icra görevi olmamalı,

Denetim komitesi yıllık toplantı sayısı, ilgili yönetmelik gereği yılda en az iki kere toplanmalı,

İlgili yönetmelik gereği üyelere en az bir tanesinin hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve dengi dallarda en az lisans düzeyinde; mühendislik alanında lisans düzeyinde öğrenim görmüş ise belirtilen alanlarda lisansüstü öğrenim görmüş olması zorunludur.

Denetim komitesi üyelerinin eğitim düzeyi, ilgili yönetmelik gereği üyeler en az üniversite mezunu olmalıdır.

Denetim komitesi üyelerinin yaşı, ilgili yönetmelikte bu konu ile ilgili herhangi bir kısıtlama yer almamaktadır.

Denetim komitesi üyelerinin denetim komitesi tecrübesi, ilgili yönetmelikte bu konuda bir alt sınır yokken üst sınır olarak aralıklı veya sürekli olarak 9 yıl belirlenmiştir. Buna ilaveten bu konu ile doğrudan alakalı olmamakla beraber ilgili yönetmelik gereği denetim komitesi üyelerinin bankacılık veya finans alanında en az on yıllık tecrübeye sahip olması gerekir.

Bankaların İç Sistemler Yönetmeliğinde denetim komitesi ile ilgili ifade edilen kıstaslar belirtildikten sonra, ilgili literatürde belirtilen önemli kıstaslar aşağıdaki gibidir.

Denetim komitesi üyesinin SMMM veya iç denetçi belgesi gibi uzmanlık belgesi var mı?

İlgili bankaya ait hisse senetleri İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında işlem görüyor mu? İlgili yönetmelikte bu konu ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Son üç yıl içerisinde bağımsız denetim firması değişmiş mi? İlgili yönetmelikte bu konu ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Son üç yıl içerisinde bağımsız denetim firması tarafından verilen şartlı görüş var mı? İlgili yönetmelikte bu konu ile ilgili herhangi bir düzenleme yer almamaktadır.

Tablo 5: Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Minimum	Maximum	Medyan	Std. Sapma
BÜS ¹	21	,00	2,00	,2381	,62488
ÜS ²	21	2,00	3,00	2,2381	,43644
YTS ³	21	4,00	34,00	10,7619	8,85384
BELGE ⁴	21	,00	1,00	,4286	,50709
EGSEVORT ⁵	21	1,00	2,60	1,5667	,45534
YASORT ⁶	21	43,00	68,00	55,0476	6,17638
TECRORT ⁷	21	,50	5,50	2,1905	1,53685
KOTE ⁸	21	,00	1,00	,5238	,51177
SARTGOR ⁹	21	,00	1,00	,1429	,35857
DENFIRMD ¹⁰	21	,00	1,00	,4286	,50709
TKTKT ¹¹	21	,016	,105	,05225	,023251

Yukarıda belirlenen soruların cevapları, daha önce II. Bölümde de ifade edildiği üzere, bu çalışmaya dâhil edilen, kamu, yerli özel ve yabancı özel olmak üzere 21 banka için bankalara ait 2010 yılı faaliyet raporları üzerinden incelenmiştir. Tablo 5’de analize sokulan 21 bankaya ait veriler ile ilgili tanımlayıcı istatistikler toplu olarak sunulmuştur.

¹ Denetim komitesindeki bağımsız üye sayısı, 21 bankada bağımsız üye sayısı 0 ile 2 arasında değişmektedir.

² Denetim komitesindeki üye sayısı, 21 bankada denetim komitesi üye sayısı 2 ile 3 arasında değişmektedir.

³ Denetim komitesi yıllık toplantı sayısı, 21 bankada denetim komitesi yıllık toplantı sayısı 4 ile 34 arasında değişmektedir.

⁴ Uzmanlık belgesi, banka denetim komitesi üyelerinde mali müşavir, iç denetim uzmanı veya akademik uzmanlık sahibi olanları gösterir.

⁵ Denetim komitesi üyelerinin ortalama eğitim seviyesi, 21 bankada üyelerin eğitim seviyesi lisans ve doktora arasında değişmektedir.

⁶ Denetim komitesi üyelerinin yaş ortalaması, 21 bankada denetim komitesi üyelerinin yaş ortalaması 43 ile 68 arasında değişmektedir.

⁷ Denetim komitesi üyelerinin ortalama denetim komitesi tecrübesi, 21 bankada denetim komitesi üyelerinin denetim komitesi tecrübesi ortalaması 6 ay ile 5.5 yıl arasında değişmektedir.

⁸ Banka hisse senetleri borsada işlem görüyor mu? Toplam 21 bankadan 11 tanesinin hisse senetleri borsada işlem görmektedir.

⁹ Bağımsız dış denetim firması tarafından düzenlenen raporda şartlı görüş var mı? Toplam 21 bankadan 3 tanesi için düzenlenen bağımsız dış denetim raporunda şartlı görüş bildirilmiştir.

¹⁰ Bağımsız dış denetim firması değişmiş mi? Toplam 21 bankadan 9 tanesi son 3 yıl içerisinde denetim firmasını değiştirmiştir.

¹¹ Takipteki krediler/Toplam Krediler oranı, bu oran toplam 21 bankada %1.16 ile %10.5 arasında değişmektedir.

4.3. Uygulamanın Sınırları

Çalışmamıza konu olan bu analizde Türkiye’de kurulu olan kamu, özel ve yabancı sermayeli mevduat toplayabilen ticari bankalar dikkate alınmış ve söz konusu bankaların denetim komitesinin yapısı ile ilgili bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu gruptaki bankalardan 21 tanesinin denetim komitesine ait yeterli ve güvenilir bilgiye ulaşılmaması sebebiyle, bu 21 banka çalışmamızın veri setini oluşturmuştur¹².

4.4. Uygulama Sonucunda Elde Edilen Bulgular

1. Denetim Komitesinde İcra Faaliyeti Olmayan Üyenin Varlığı TK Oranını Etkiler.

Analize dahil edilen toplam 21 bankadan 16’sında denetim komitesi 2 geri kalan 5 tanesinde ise 3 kişiden oluşmaktadır. 01.11.2006 tarihli Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin 6. Maddesi banka denetim komitesi üye sayısını en az iki olarak belirlemiştir. Mevcut 21 bankaya bakıldığında denetim komitesi üye sayısı 2’nin altında olan görülmemektedir. Bilakis 5 bankada denetim komiteleri 3 kişiden oluşmaktadır. Ancak yine ilgili yönetmeliğin 6. Maddesinde denetim komitesi üyelerinin herhangi bir icra faaliyetlerinin olamayacağı belirtilmişken uygulamada durum farklıdır. İncelenen 21 bankadan 19 tanesinin denetim komitelerinde icra faaliyeti olan üyeler varken, sadece 2 tanesinde denetim komitesindeki hiçbir üyenin icra faaliyeti bulunmamaktadır.

Tablo 6 incelendiğinde analize dâhil edilen toplam 21 bankadan 16 tanesinde denetim komitesi 2 kişiden, geri kalan 5 bankada ise 3 kişiden oluşmaktadır. Denetim komitesi üye sayısı 2 olan ve bu üyelere ikisinin de icrai göreve sahip olduğu 14 bankada, ortalama TK oranı %4.87 iken, denetim komitesi üye sayısı 2 olan ve üyelerinin hiçbir icra faaliyeti olmayan 2 bankada ise, ortalama TK oranı %3.59 olmuştur. Denetim komiteleri tamamen icra faaliyeti olmayan üyelere oluşan bankalarda ortalama TK oranı diğer gruptan %35 daha düşüktür. Bu yönde bir eğilim denetim komitesi üye sayısı 5 banka için de söz konusudur.

---

¹² Veri setine dahil edilen 21 bankanın denetim komitelerinin yapısı ile ilgili bilgiler bankaların resmi internet sitelerinde yer alan 2011 yılı faaliyet raporlarından alınmıştır.

Tablo 6: Denetim Komitesi Üye Sayısı ve T.K. Oranı

	D.K.Ü.S.* 2 kişi (n.16, %76)			D.K.Ü.S. 3 kişi (n.5,%24)			
	İ.F.O.Ü.S.**			İ.F.O.Ü.S.**			
D.Ü.S.*	0	1	2	0	1	2	3
Banka Sayısı	14	0	2	4	1	0	0
$Ort. \left(\frac{Tak. Kre.}{Top. Kre.} \right)$	0.0487	N.A.	0.0359	0.0766	0.065	N.A.	N.A.

*D.K.Ü.S. Denetim Komitesi Üye Sayısı

**İ.F.O.Ü.S. Denetim komitesinde icra faaliyeti olmayan üye sayısı

2. Denetim Komitesi Üyelerinin Eğitim Düzeyi ve/veya Denetim Komitesi Üyelerinin Yaşı Ortalama TK Oranını Etkiler.

01.11.2006 tarihli Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin 6. Maddesi uyarınca denetim komitesi üyeleri en az lisans mezunu olmalı ayrıca en az on yıl finans alanında iş deneyimine sahip olmalıdır. Dikkat edilirse ilgili yönetmelik gereği denetim komitesi üyelerinin eğitim düzeyi ile ilgili bir alt sınır konulmuştur. Denetim komitesi üyelerinin yaşı konusunda herhangi bir kısıtlama olmamakla beraber en az on yıllık iş deneyimi şartı getirilerek dolaylı bir alt sınırın konulduğu söylenebilir.

Yukarıda ortaya atılan önermeyi sınamak için denetim komitesi üyelerinin eğitim düzeyi, yaşı ve T.K. oranı arasındaki ilişki incelenmiştir. Eğitim düzeyi konusunda lisans mezunu olma alt koşul olduğu için 3'lük likert ölçeği kullanılarak denetim komitesi üyelerinin eğitim düzeyleri 1'den 3'e kadar ölçeklendirilmiştir. Yani lisans mezunu için üye için 1, yüksek lisans için 2, doktora için 3 rakamı kullanılmıştır. Daha sonra ilgili banka için üyelerin eğitim düzeyi ortalaması hesaplanmıştır. Denetim komitesi üyelerinin yaşları toplanıp üye sayısına bölünerek denetim komitesi üyelerinin yaş ortalaması hesaplanmıştır. Toplamda 21 bankadaki denetim komitesi üyelerinin yaşları 43 ile 68 arasında değişmektedir.

Tablo 7 incelendiğinde 1.Grupta, denetim komitesi üyelerinin yaş ortalaması 40-49 arasında olan toplam 3 bankada üyelerin eğitim düzeyi ortalaması 1.86 olarak hesaplanmıştır. Bu üç bankanın ortalama TK oranı ise %6.07 olarak gerçekleşmiştir. 2.Grupta denetim komitesi üyelerinin yaş ortalaması 50-59 arasında olan toplam 12 bankada ise üyelerin eğitim düzeyi ortalaması 1.35 olarak hesaplanmıştır ve bu 12 bankanın ortalama TK oranı ise %5.23 olarak gerçekleşmiştir. 3.Grupta, denetim komitesi üyelerinin yaş ortalaması 60 ve üzeri olan toplam 6 bankada ise üyelerin eğitim düzeyi ortalaması 1.85 olarak hesaplanmıştır. Ve bu 6 bankanın ortalama TK oranı ise % 4.81 olarak gerçekleşmiştir. Üyelerin yaş ortalaması 1.guruba göre daha yüksek olan 2.grupta üyelerin ortalama eğitim düzeyi

1.gruba göre daha düşüktür. Buna rağmen 2.grupta ortalama TK oranı %5.23 ile 1. gruptan yaklaşık olarak %14 daha düşük gerçekleşmiştir. Bu durum denetim komitesi üyelerinin yaş ortalamasının TK oranı üzerinde etkisi olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Yine denetim komitesi üyelerinin yaş ortalamasının 60 ve üstü olduğu 3.grupta üyelerin ortalama eğitim düzeyi 1.grup ile hemen hemen aynı iken TK oranı 1 gruptan yaklaşık %21 daha düşük gerçekleşmiştir. Bu bulgular da denetim komitesi üyelerinin yaşının TK oranı üzerinde etkili olduğu görüşünü sağlamlaştırmaktadır.

Tablo 7: D.K. Üyelerinin Yaşı/Eğitim Düzeyi ve T.K. Oranı

	D.K.Ü.Y. *		
	40-49(n.3,%14)	50-59(n.12,%57)	60-ve üstü(n.6,%29)
	D.K.E.D.**	D.K.E.D**	D.K.E.D**
	1.86	1.35	1.85
Ort. $\left(\frac{Tak.Kre.}{Top.Kre.}\right)$	0.0607	0.0523	0.0481

*D.K.Ü.Y. Denetim Komitesi Üyelerinin Yaş Ortalaması

**D.K.E.D. Denetim Komitesi Üyelerinin Eğitim Düzeyi Ortalaması.

3. Denetim Komitesi Üyelerinin Muhasebe ve/veya Denetim Alanında Uzman Olması TK oranını etkiler.

01.11.2006 tarihli Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin 6. Maddesi'nin 24.02.2011 tarihinde değiştirilen 2.fıkrasına göre, denetim komitesi üyelerinden en az birinin, hukuk, iktisat, maliye, bankacılık, işletme, kamu yönetimi ve denge dallarda en az lisans düzeyinde öğrenim görmüş olması zorunludur. Eğer mühendislik kökenli ise yukarıda belirtilen alanlardan birinde lisansüstü düzeyde öğrenim görmüş olması zorunludur. Ancak mali müşavir belgesi veya lisansüstü eğitim şartı aranmamaktadır. Lisansüstü eğitim şartı sadece alan dışı üyeler için aranmaktadır. Buna karşılık muhasebe denetim ve finansal raporlama ayrı uzmanlık gerektiren alanlardır. İlgili yönetmelikte denetim komitesi ile ilgili, işin doğası gereği bir alt sınır yoktur, üst sınır ise aralıklı veya sürekli olarak toplamda 9 yıl ile sınırlandırılmıştır.

Yukarıda ileri sürülen önermeyi sınamak için toplam 21 bankada denetim komitesinde uzman üyenin varlığı ile verilen kredilerin geri dönüş oranı arasındaki ilişki araştırılmıştır. Alanda uzmanlık göstergesi olarak muhasebe ve/veya finans alanında yüksek lisans veya doktora, banka yeminli murakıplığı, banka müfettişliği tecrübesi ya da mali müşavirlik belgesi kabul edilmiştir. Çalışmada, uzmanlık değişkeni, denetim komitesindeki 2 veya daha fazla üyeden en az bir tanesinin muhasebe ve/veya finans alanında uzmanlığı varsa 1 yoksa 0 olarak ölçeklendirilmiştir. İncelenen toplam 21

bankadan 12 tanesinde muhasebe ve/ veya finans alanında uzman belgeli üye bulunmamaktadır. Bu toplam büyüklüğün %57 sine tekabül etmektedir. Geri kalan 9 bankada ise muhasebe ve/ veya finans alanında uzman belgeli en az bir üye bulunmaktadır. Bu toplam 21 bankalı örneklemin %43'ünü oluşturmaktadır. Denetim komitesi üyelerinin denetim komitesi tecrübesine bakıldığında ortalamanın 2 ila 5 yıl arasında değiştiği görülmektedir. Bu konuda ilgili yönetmelik ile getirilen sınırlamaya uyulduğu görülmektedir.

Aşağıdaki Tablo 8 incelendiğinde denetim komitesinde en az 1 uzman üye bulunan bankalarda ortalama TK oranının %4.21 olarak hesaplandığı görülecektir. Denetim komitelerinde uzman üye bulunmayan bankalarda ise ortalama TK oranı %5.98 olarak hesaplanmıştır. Bu durum yüzdesel olarak ifade edilirse, aradaki fark daha net olarak görülebilir. Yani denetim komitelerinde en az bir uzman üye bulunan bankalarda ortalama TK oranı, denetim komitelerinde uzman üye olmayan bankalara göre %40 civarında daha düşüktür. Muhasebe-Finans alanında uzmanlık belgesi olmayan denetim komitesi üyelerinin ortalama tecrübesi yaklaşık olarak 2 yıldır. Denetim komitelerinde en az bir uzman olan bankalarda denetim komitesi üyelerinin ortalama tecrübesi ise yaklaşık olarak 2 yıl 4 aydır. Buradan denetim komitesi üyelerinin ortalama tecrübesi arttıkça ortalama TK oranı düşmektedir denebilir. Ancak denetim komitesi üyelerinin tecrübesinin verilen kredilerin geri dönüş oranı üzerine etkisini elimizdeki bu veriler üzerinden yorumlamak uygun olmayacaktır. Zira ortalama TK oranındaki bu azalmanın uzman üyenin varlığından mı yoksa denetim komitesi üyelerinin artan tecrübesinden mi kaynaklandığı tespit etmek mümkün değildir. Bu ayrımı yapabilmek için daha zengin bir veri setine ihtiyaç vardır.

Tablo 8: D.K Üyelerinin Uzmanlığı/Tecrübesi ve T.K. oranı

	D.K.Ü.U.B **	
	Yok (n.12, %57)	Var (n.9, %43)
D.K.Ü.T*	2	2.25
$Ort. \left(\frac{Tak. Kre.}{Top. Kre.} \right)$	0.0598	0.0421

*D.K.Ü.T.Denetim Komitesi Üyelerinin Tecrübe Ortalaması

**D.K.Ü.U.B. Denetim Komitesi Üyelerinin Uzmanlık Belgesi

4. Denetim Komitesinde Bağımsız Üyenin Varlığı TK Oranını Etkiler.

01.11.2006 tarihli Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığı ile ilgili herhangi bir kısıtlama veya zorunluluk getirilmemiştir. Sadece ilgili yönetmeliğe göre denetim komitesi üyelerinin icra görevi olmayan yönetim kurulu üyeleri arasından seçilmelidir. Ancak bu maddede bağımsızlıkla ilgili herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Bu

konu ile ilgili çeşitli kaynaklar Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan Kurumsal Yönetim İlkelerine gönderme yapmaktadır.⁹

Denetim komitesi faaliyetlerinde tamamen tarafsız olmalı, zaman zaman yönetimin çıkarları ile çatışabilecek durumlarda gerekli kararlar almaktan kaçınmamalıdır. Bu durum denetim komitesi üyelerinin bağımsızlığının üzerinde vurgu yapılması gereken bir konu olduğunun göstergesidir. Bu açıdan, denetim komitesindeki üyelerin bağımsızlığının denetim komitesinin etkinliği üzerindeki etkisinin araştırılması son derece önemlidir.

Yukarıda ileri sürülen önermeyi sınamak için bağımsız dış denetim raporlarında belirtilen şartlı görüş ile denetim komitesindeki bağımsız üye sayısı ve verilen kedilerin geri dönüş arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 9'dan da görüldüğü üzere incelenen toplam 21 bankadan 18 tanesi için bağımsız dış denetim firmaları tarafından bildirilen herhangi bir şartlı görüş yoktur. Geri kalan 3 tanesi için ise çalıştıkları bağımsız dış denetim firması tarafından şartlı görüş bildirilmiştir. Bu bankalar tek tek incelendiğinde üçünün denetim komitelerinde de bağımsız üye olmadığı tespit edilmiştir. Bu vurgulanması gereken bir bulgudur. Bu bulgudan hareketle denetim komitesinin etkinliği açısından bağımsız üyenin varlığının önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca bu bankaların ortalama TK oranı ortalaması da %4.64 olmuştur. Ayrıca haklarında şartlı görüş olmayan 18 banka için bağımsız üye sayısı ile TK oranı arasındaki ilişki incelendiğinde denetim komitesinde bağımsız üye olmayan 15 bankada ortalama TK oranı %5.47 iken, denetim komitesinde 2 bağımsız üye olan toplam 2 bankada ortalama TK oranı %3.59 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, denetim komitesinde en az iki bağımsız üyenin varlığının denetim komitesinin etkinliğini arttıracığı söylenebilir.

Tablo 9: D.K. Üyelerinin Bağımsızlığı ve TK Oranı

			$Ort. \left(\frac{Tak. Kre.}{Top. Kre.} \right)$	
Şartlı Görüş *	0	BÜS**	0	0.0547
			1	0.065
			2	0.0359
1	BÜS**	0	0.0464	

*Bağımsız Dış Denetim Raporunda bağımsız dış denetim firması tarafından bildirilen şartlı görüş,

**Denetim Komitesindeki Bağımsız Üye Sayısı

⁹ Ali Kamil Uzun, "Denetim Komitesi: Komite Üyelerinin Bağımsızlıkları ve Nitelikleri", Deloitte Kurumsal Yönetim Serisi, No:2,Haziran 2008

5. Bağımsız Dış Denetim Firması Raporunda Belirtilen Şartlı Görüş ve/veya Son 3 yıl İçinde Bağımsız Denetim Firmasının Değişimi TK Oranını Etkiler.

Toplam 21 bankadan 3 tanesi için dış denetimlerini yapan bağımsız dış denetim firması tarafından hazırlanan bağımsız dış denetim raporunda şartlı görüş bildirilmiştir. Bağımsız dış denetim firması tarafından şartlı görüş bildirilen bu 3 bankadan 1 tanesi son 3 yılda denetimini yapan bağımsız dış denetim firmasını değiştirirken diğer 2 bankanın çalıştıkları bağımsız dış denetim firmalarında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Hem bağımsız dış denetim raporunda şartlı görüş bildirilen hem de geçtiğimiz üç yıl içinde çalıştığı bağımsız dış denetim firması değiştiren bankada TK oranı %5.17'dir. Haklarında bağımsız dış denetim firmasınca bildirilen şartlı görüş olup son 3 yılda bağımsız dış denetim firmasını değiştirmeyen 2 banka için ise ortalama TK oranı %4.38 olarak hesaplanmıştır. Geri kalan 18 bankaya ait bağımsız dış denetim raporlarında bağımsız dış denetim firması tarafından şartlı görüş bildirilmemiştir. Bu 18 bankadan son 3 yılda çalıştığı bağımsız dış denetim firmasını değiştiren 8 bankanın ortalama TK oranı %4.69 olarak hesaplanırken, son 3 yılda çalıştığı bağımsız dış denetim firmasını değiştirmeyen 10 bankada ortalama TK oranı %7.30 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar ışığında şartlı görüş ve/veya son 3 yıl içinde bağımsız dış denetim firmasının değişiminin TK oranı üzerindeki etkileri hakkında olumlu veya olumsuz bir görüşe varılamamıştır.

Tablo 10: Şartlı Görüş/Denetim Firması Değişimi ve T.K. oranı

				$Ort. \left(\frac{Tak. Kre.}{Top. Kre.} \right)$
Şartlı Görüş	0	DFd*	0	0.07302
			1	0.0469
	1	DFd**	0	0.0438
			1	0.0517

*D.F.d.Son 3 yıl içinde bağımsız dış denetim firması değişmiş.

6. Banka Hisse Senetlerinin İstanbul Menkul Kıymetler Borsa'sında (İMKB) İşlem Görmesi TK Oranını Etkiler.

Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklar SPK mevzuatına tabidir. Dolayısıyla hisse senetleri borsada işlem gören bankalar da denetim komitesi ile ilgili mevzuatta hem 01.11.2006 tarihli Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik'e hem de 12.06.2006 tarihli Seri: X, No:22'li Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğe uymakla yükümlüdür. Bu yüzden, hisse senetleri borsada işlem gören bankalar ile hisse senetleri borsada işlem görmeyen bankalar arasında kredi geri dönüşleri açısından kurulabilecek bir ilişki önemlidir. Çünkü denetim komitesi

ile ilgili mevzuat incelendiğinde yukarıda bahsedilen iki mevzuat arasında farklılıklar görölmektedir. Bu farklılıkların neler olduğu ve denetim komitesi kalitesi üzerine etkilerinin tartişılması bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Ancak yukarıda ileri sürölen önerme yardımı ile iki yönetmelik arasındaki farklıların kredi geri dönüşü üzerinden ortaya konulması mümkün olabilir.

Tablo 11: İMKB'de İşlem Görme ve T.K. oranı

	$Ort. \left(\frac{Tak. Kre.}{Top. Kre.} \right)$
Hisse Senetleri Borsada İşlem Gören Bankalar	0.0541
Hisse Senetleri Borsada İşlem Görmeyen Bankalar	0.0501

Yukarıdaki Tablo 11 incelendiğinde hisse senetleri borsada işlem görmeyen toplam 10 bankanın ortalama TK oranı %5.01 olarak hesaplanmış iken bu oran hisse senetleri borsada işlem gören toplam 11 banka için %5.41 olarak hesaplanmıştır. İki grup arasında yaklaşık olarak yüzdesel değişim olarak bakıldığında %8'lik bir fark göze çarpmaktadır. İncelen oranın verilen kredilerin geri dönüş oranı gibi banka yönetiminin kalitesi açısından son derece hassas bir gösterge olduğu düşünölrse bu oranın göz ardı edilemeyecek seviyede olduğu görölr. Fakat burada bir noktanın tekrar hatırlatılmasında fayda vardır. Daha önce de belirtildiği üzere kullanılan veri seti sektörün ölkede içindeki yapısı gereği son derece kısıtlıdır. Dolayısıyla iki grup arasındaki %8'lik farkın mevzuatlar arasındaki farklılıklardan mı yoksa başka bir nedenden mi kaynaklandığı konusunda kesin bir şey söylemek bu aşamada mümkün değildir.

Sonuç

Günümüzde firmaların devamlılığının sağlanması, karlılığının sürdürülebilir seviyelerde tutulması, firmanın tüm paydaşlarının menfaatlerinin korunması, firmanın kurumsal yönetim ilkelerine olan uyumunun sağlanması, hukukun üstünlüğün gözetilmesi ve firmada denetimin etkinliğinin artırılması amacıyla yönetim kurulunun bir alt komitesi olarak faaliyet gösteren ve bağımsız üyelerden oluşan denetim komiteleri kurulmuştur.

Denetim komiteleri; halka açık şirketlerde yaşanan yolsuzluklar, yönetim ve denetim eksikliği, şirket yönetimine ve kamuoyuna duyurulan finansal tablolara olan güvenin azalması sonucu ortaya çıkmış bir komitedir. Bu kapsamda denetim komiteleri; işletmenin kamuoyuna duyurduğu finansal tabloların tam, eksiksiz ve zamanında yayınlanmasının sağlanması, bağımsız denetim sürecinde işletmenin bağımsız denetim kuruluşu ve denetçisi ile olan ilişkisinin gözetilmesi ve bağımsız denetçinin bağımsızlığını korumasına yardımcı olunması, işletmenin muhasebe ve finansal raporlama sistemlerinin ilgili kanun ve düzenlemeler kapsamında faaliyet göstermesinin sağlanması, iç denetim ve iç kontrol sürecinin etkinliğinin sağlanması görevlerini üstlenmiştir. Tüm bunlara ek olarak denetim komiteleri, bankaların organizasyon yapısı içerisinde yer alan ve iç sistemler kapsamında faaliyetlerini yürüten risk yönetimi sisteminin gözetilmesi görevini de yürütmektedir. Çünkü bankalar çalışma yapısı itibarıyla risk üstlenen ve bu riski etkin olarak yönetmeye ihtiyaç duyan kurumlardır.

Ülkemizde denetim komitesi uygulamasına ilişkin çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Hisse senetleri halka arz edilmiş işletmelerdeki denetim komitesi uygulaması SPK'nın Seri X. No:22 sayılı tebliğinde yayınlamış olduğu bir yönetmelik kapsamında yürütülmesine rağmen, hisse senetleri halka arz olmuş olsa bile bankalar bu tebliğin kapsamı dışında bırakılmışlardır. Bunun sebebi BDDK'nın 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 24. maddesine dayandırarak ve halka arz olsun, olmasın bütün bankalar için uygulamasını zorunlu kıldığı "Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik" adı altında çıkarmış olduğu yönetmeliğin var oluşudur. Bu yönetmelikte; bankalar için denetim komitelerinin çalışma usul ve esasları, denetim komitesi üyelerinin görev ve sorumlulukları ile üyelerin taşınması gereken nitelikler ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Bu iki düzenlemenin dışında yine SPK tarafından hazırlanan Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına ilişkin Seri:IV No:56-57 sayılı tebliğ bankalar dahil bütün halka arz olmuş işletmeleri kapsamaktadır. Tebliğde halka arz olmuş bütün işletmelerde denetimden sorumlu bir komitenin oluşturulması ve üyelerinin bağımsız üyelerden oluşması gerektiği belirtilmiştir.

Denetim komitesi üyelerinin görevlerini etkin bir şekilde yürütebilmesi için bağımsız hareket edebilmesi ve işletme yönetimin faaliyetlerinden etkilenmemesi büyük önem oluşturmaktadır. Nitekim konunun önemi ilk olarak ABD’de Menkul Kıymetler Komisyonu (SEC) tarafından belirtilmiş ve denetim komitesi üyelerinin bağımsız bir hüviyete sahip olması gerektiği açıklanmıştır. SEC’in bu açıklamasından sonra bazı kuruluşlar tarafından bağımsız kavramı yeniden ele alınmış ve konuya yeni açılımlar getirilmiştir. Örneğin; Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA), denetim komitesine işletme dışından bağımsız bir yöneticinin atanmasının denetim komitesinin etkinliğini arttıracakđını açıklarken, İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) denetim komitesi üyelerinin tamamının işletme dışından olmasının sisteme daha büyük bir etkinlik kazandıracakđını açıklamıştır. Ancak son dönemde bankalar için Basel Komite, halka açık işletmeler için ise SEC’in yapmış olduğu açıklamalarda; denetim komitesi üyesinin işletme dışından değil, icrai görevi bulunmayan yönetim kurulu üyeleri arasından olması gerektiğini belirtmektedir. Bu çalışmada yapılan uygulama sonuçları da denetim komitesinde icrai görevi olmayan üyelerin varlığının komitenin etkinliği üzerinde olumlu etkileri olduğu görüşünü desteklemektedir. Ayrıca denetim komitesinde bağımsız üyelerin varlığının da denetim komitesinin etkin çalışması açısından önemli olduğunu gösteren sonuçlara ulaşılmıştır. Dolayısıyla, denetim komitesinin etkinliği için hem üyelerinin icrai görevi olmamalı hem de komitede bağımsız üyeler olmalıdır.

Denetim komitesi uygulamasının ilk çıktığı dönemlerde düzenleyici ve piyasalarda söz sahibi kurumlar tarafından halka açık işletmelerde denetim komitesi kurulması tavsiye edilmiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde; işletmelerin faaliyet yapılarının karmaşıklılığının artması, teknolojinin artması, yeni finansal ürünlerin geliştirilmesi ve küreselleşmenin getirdiği diğer yenilikler neticesinde, denetim komitelerinde uzman statüsünde görev yapabilecek üyelerin yer almasının gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç birçok kurum tarafından belirtilmekle birlikte, son dönem düzenlemelerinden olan Sarbanes-Oxley Kanunu(SOX) konunun ayrıntılarını açıklamıştır. Kanun, denetim komitesi üyelerinin taşınması gereken nitelikleri belirtmekte ve denetim komitesinde finansal alanda tecrübeye sahip, uzman bir üyeye yer verilmesi gerektiğini açıklamıştır. SOX, denetim komitelerinin uzman bir üyeye yer verememesi halinde ise bunu kamuoyunu bilgilendirmek adına sebepleriyle birlikte açıklamaları gerektiğini belirtmiştir. Ulusal düzenlemelerimizden biri olan ve denetim komitesi uygulamasının bankalardaki işleyişini açıklayan ilgili BDDK yönetmeliğinde de konu ele alınmış ve denetim komitesi üyesinin taşınması gereken nitelikler ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Ancak hisse senetleri halka arz olmuş şirketler için hazırlanmış olan ilgili SPK yönetmeliğinde ise, denetim komitesi üyesinin taşınması gereken nitelikler konusunda önemli boşluklar vardır. Bu çalışmada kapsamında yapılan uygulamada elde edilen sonuçlar da denetim komitesi üyelerinin niteliklerinin komitenin etkinliği açısından önemli olduğunu

destekler niteliktedir. Dolayısıyla bu durum ilgili SPK yönetmeliği için büyük bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır ve gerekli düzenlemelerin en kısa zamanda yapılması gerekmektedir.

Denetim komitelerinin etkinliğinin artırılması; işletmelerin karlılığı ve devamlılığı, sermaye piyasalarına olan güvenin kalıcı olarak sağlanması ve menfaat sahiplerinin haklarının korunması için büyük bir önem oluşturmaktadır. Nitekim faaliyetlerini amaca uygun bir şekilde sürdüren denetim komiteleri, işletmelerin faaliyet yapısına ve sermaye piyasalarının düzgün bir biçimde işlemesine büyük katkılar sağlamaktadır. Bu kapsamda denetim komitelerinin etkinliğini sağlamak için; kapsamlı, gerektiğinde güncellenebilen ve yönetim kurulunun onayını almış bir denetim komitesi yönetmeliğinin hazırlanması, denetim komitesinde işletmenin faaliyetlerine hâkim, alanında uzman, tecrübeli ve bağımsız üyelere yer verilmesi, denetim komitesinin yeterli haklara ve kaynağa sahip olabilmesi, denetim komitesinin etkin bir iletişim ağına sahip olması, denetim komitesinin ihtiyaçları karşılayacak sıklıkta ve tam katılımı gerçekleştiren bir toplantı sistemine sahip olması, denetim komitesinin gerektiğinde profesyonel yardım alma yetkisine sahip olması, komitenin vasıflı bir başkana sahip olması ve işletme yapısı içerisinde denetim komitesinin sekreteryası görevini üstlenecek bir birim oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Bankalarda ve halka açık banka dışı işletmelerde denetim komiteleri, işletmelerin yönetim kurulları tarafından oluşturulmaktadır. Söz konusu bu oluşum sonrasında ise denetim komitelerinin yönetim kuruluna karşı bağımsız hareket edebilmesi istenmektedir. Yönetim kurulu tarafından belirlenmiş bir denetim komitesinin yine yönetim kuruluna karşı bağımsız hareket edebilmesini istemek akıllarda bazı soru işaretleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada yapılan uygulamada da bu zorluğu gösteren bulgulara ulaşılmıştır. Söz konusu bu durumu düzeltmek ve denetim komitesinin bağımsızlık düzeyini arttırmak adına denetim komitesi üyelerinin yönetim kurulu yerine genel kurul tarafından belirlenmesi yerinde bir uygulama olacaktır. Ayrıca denetim komitesi üyelerinin niteliklerinin asgari düzeyinin belirlenmesi komitenin etkinliğine önemli katkı sağlayacaktır.

Bankalarda denetim komitesi uygulamasının hayata geçirilmesi ve faaliyetlerini amaca uygun bir şekilde sürdürebilmesi amacıyla BDDK tarafından yayımlanan düzenlemelerin uluslararası düzenlemelerle büyük oranda benzerlik ve yakınlık gösterdiği görülmektedir. BDDK tarafından hazırlanan söz konusu bu düzenlemelerde bankalardaki denetim komitesi uygulamasına ilişkin kapsamlı bir içerik oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu süreçte yapılan ve yapılacak uygulama sonuçları da dikkate alınarak dünya ile uyumlu, ancak ülke özelinde bir yapının oluşturulması gereklidir. Nitekim bu yapı; başta mevduat sahipleri olmak üzere bütün menfaat sahiplerinin ve sermaye piyasalarında yer alan yatırımcıların, kurum ve kuruluşların yararına

olacaktır. Ayrıca bankalarda denetim komitelerinin etkinliğinin sağlanabilmesi için; zamana ve denetim komitesi uygulamasının hem bankanın kendisine, hem menfaat sahiplerine hem de sermaye piyasalarında yer alan katılımcıların yararına olacağının bilincinin yerleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynakça

Kitaplar

- Aksoy, Tamer, **Basel II ve İç Kontrol**, SMMM Odası Yayınları, Yayın No:53, Ankara, Ağustos 2007.
- Arens, Alvin A.; Elder, Randal J.; Beasley, Mark S., **Auditing and Assurance Services**, Prentice Hall, International Edition, 2003.
- BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı:8, Aralık 2007.
- Bozkurt, Nejat, **Muhasebe Denetimi**, Alfa Yayınları, İstanbul, 1998.
- Candan, Hasan; Özün, Alper, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.
- Çatıkkaş, Özgür, Sunay Gürsu Ayşe, **Aracı Kurumlarda Denetim Komitesi Uygulaması**, Beta Yayınları, 2011.
- Çömlekçi, Ferruh, **Mali Tabloların Denetimi**, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1997.
- Dağlı, M. Kubilay, **Aracı Kurumlarda İç Kontrol Sisteminin Önemi ve İç Kontrol Sisteminin Etkinleştirilmesi**, Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ekim 2000
- Demirbaş, Mahmut; Uyar, Süleyman, **Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Denetim Komitesi**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2006
- Gürbüz, Hasan, **Muhasebe Denetimi**, Bilim ve Teknik Yayınları, İstanbul, 1995
- Güredin, Ersin, **Denetim**, Beta Yayınları,8. Basım, İstanbul, 1998
- Kayacan, Murad, **Kurumsal Şirket Yönetimi: İyi Şirket Yönetimi İçin Kurallar ve Kurumlar**, SPK Yayınları, Yayın No:196, Nisan 2006
- Kayar, İsmail, **Şirketler Hukuku**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004
- Şehirli, Kübra, **Kurumsal Yönetim**, İstanbul SPK Denetleme Dairesi Araştırma Raporu, Sayı: XIV-4/55-3, Mart 1999
- Tuzcu, Arcan, **Halka Açık Şirketlerde Kurumsal Yönetim Anlayışı: İMKB-100 Örneği**, Turhan Yayınları, Ankara, 2004

TÜSİAD, **Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi**, Yayın No: TÜSİAD-T/2002-12/336, Aralık 2002

Uzay, Şaban, **İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış Denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma**, SPK Yayınları, Yayın No:132, Ankara 1999

Makaleler

Abbott, Lawrence J.;Parker, Susan; Peters, Gary F.; Raghunandan, K.; The Association Between Audit Committee Characteristics and Audit Fees, **Auditing: A Journal of Practice & Theory**, Vol:22, No:2, September 2003,s.17-32.

Active ACADEMY Ar-Me, **Sürdürülebilir Kurumsal Yönetimin Şartı "Etkinlik"**, Activeline, Aralık 2003.

Al-Mudhaki, Jawaher; Joshi P.L., The Role and Functions of Audit Committees in the Indian Corporate Governance: Empirical Findings, **International Journal of Auditing**, Vol:8, No:1, March 2004, pp:33-47.

Alparslan, Melike, **Bankalarda İç Denetim Sistemleri**, Bankacılar Dergisi, Sayı:28, 1999.

Aras, Güler, **Kurumsal Yönetim Uygulamalarına Duyulan İhtiyaç ve İç Denetim Güvencesi**, İç Denetim Dergisi, Yaz 2007.

Ataman, Başak, **Türkiye'de Kamu Denetimi**, Maliye Finans Yazıları, Yıl:24, Sayı:87, Nisan 2010

Aytekin, Selda; Pişkinoğlu, Arzu, **Bankalarda Risk Yönetimi, Teftiş Kurulu ve İç Kontrol Birimlerinin Organizasyonu**, Active Dergisi, Eylül-Ekim 2003

Bean, James W., **The Audit Committee's Roadmap**, Journal of Accountancy, Jan 1999, Vol:187, Iss:1

Benston, George J.; Hartgraves, Al L., **Enron: What Happened and What We Can Learn From It**, Journal of Accounting an Public Policy, Vol:21, 2002.

- Bishop, William G.; Hermanson, HermeaDana R.; Lapedes, Paul D.; Rittenberg, Larry E., **The Year of The Audit Committee**, The Internal Auditor, April 2000, Vol:57, Iss:2.
- Bozkurt, Nejat, **İşletmelerde Yönetim Kurulunun Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitelerinin Rolü**, Yaklaşım Dergisi, Şubat 2001.
- Cantekinler, Müşfik, **Sarbanes-Oxley Act ve AB ile Ülkemize Etkileri**, Activeline, Ocak 2003.
- Coates, Douglas J.; Marais, M. Laurentius; Weil, Roman L., **Audit Committee Financial Literacy: A Work in Progress**, Journal of Accounting, Auditing & Finance, 2007, Vol:22(2).
- Çatıkkaş, Özgür; Yurtsever, Gürdoğan, **Türk Bankacılık Sektöründe Denetim Komitesi Uygulaması**, İç Denetim Dergisi, Yaz 2007.
- Çatıkkaş, Özgür; Yurtsever, Gürdoğan, **Türkiye Uygulamaları Açısından Denetim Komiteleri Üzerine Bir Değerlendirme**, Mali Çözüm Dergisi, 2007, Sayı:81.
- Çürük, Turgut, **Bağımsız Dış Denetimin Muhasebe Şeffaflığına Etkisi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisi, Sayı:31, Aralık 2004.
- Dalgıç, Özgür, **Bankalarda Kurumsal Yönetim Kapsamında Denetim Komiteleri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, Active Dergisi, Ocak-Şubat 2005.
- DeZoort, F. Todd; Hermanson, Dana R; Houston, Richard W., **Audit Committee Support For Auditors: The Effects of Materiality Justification and Accounting Precision**, Journal of Accounting and Public Policy, 22, 2003.
- Ehab, Mohammed; Hussaini, Md Mosteque, **The Role of Audit Committees in Enhancing a Transparent Corporate Reporting**, Humanomics, 2005, Vol.21, Iss.1/2.
- Erickson, John; Rark, Yun W.; Reising, Joe; Shin, Hyun-Han, **Board Composition and Firm Value Under Concentrated Ownership: The Canadian Evidence**, Pacific-Basin Finance Journal,2005, Vol:13.

- Harrast, Steven A.; Mason-Olsen, Lori, **Can Audit Committees Prevent Management Fraud**, The CPA Journal, January 2007, Vol:77,Iss:1.
- HassabElbany, Hassan R.; Said, Amal, **Audit Committees Oversight Responsibilities Post Sarbanes- Oxley Act**, American Journal of Business, Fall 2007, Vol:22, Iss:2
- Hsu, Hsueb-En, **Audit Committees in U.S. Entrepreneurial Firms**, Journal of American Academy of Business, Cambridge, March 2008, Vol:13, Iss:1
- Kaplan, Steven E.; Mauldin, Elaine G., **Auditor Rotation and the Appearance of Independence: Evidence From Non-Professional Investors**, Journal of Accounting and Public Policy, March-April 2008, Vol:27, Iss:2.
- Kavak, Nusret; Tufan, Yüksel; Demirelli, Havva, **Fen-Teknoloji Okuryazarlığı ve İnfomal Fen Eğitimi: Gazetelerin Potansiyel Rolü**, GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006, Cilt 26, Sayı 3,ss. 17-28.
- Koyuncu, Cüneyt, Berrin, Saka , **Takipteki Kredilerin Özel Sektöre Verilen Krediler ve Yatırımlar Üzerindeki Etkisi**, DPU Sosyal Bilimler Dergisi,2011, No:31
- Krishnan, Jayanthi, **Audit Committe Quality and Internal Control: An Empirical Analysis**, The Accounting Review,2005, Vol.8., No:2.
- Küçüksözen, Cemal, **Bağımsız Denetim Standartları ve Denetim Komitesi**, 10. Türkiye İ Denetim Kongresi, 17 Kasım 2006, İç Denetim Dergisi, Kış 2007, Sayı:17.
- Meeker , Larry G.; Laura, Gray, **A Note on Non-Performing Loans As An Indicator Of Asset Quality**, Journal of Banking & Finance, 1987, Vol. 11, Issue 1.
- Morrow, John F.; Pastor, Joan, **Eight Habits of Highly Effective Audit Committees**, Journal of Accountancy, September 2007, Vol:204, Iss:3
- Özşahin, Mehtap, **Sürekli ve Bağımsız Denetim**, Activeline, Ekim 2002

- Raghunandan, K.; Rama, Dasaratha V.; Scarbrough, D. Paul, **Accounting and Auditing Knowledge: Level of Canadian Audit Committees: Some Empirical Evidence**, Journal of International Accounting, Auditing & Taxation, Vol:7(2), 1998
- Scarbrough, D. Paul; Dasaratha, V. Rama; Raghunandan, K., **Audit Committee Composition and Interaction with Internal Auditing: Canadian Evidence**, Accounting Horizons, Vol:12, No:1, March 1998
- Tezergil, Seher; Akhisar, İlyas, **Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sigortalılarının Profiline Araştırılması**, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 2009, Cilt1, Sayı 1.
- TÜRMOB, **Sarbanes-Oxley Yasası (2)**, Bilânço Dergisi, Ocak 2003
- TÜRMOB, **Sarbanes-Oxley Yasası**, Bilânço Dergisi, Aralık 2002
- Uyar, Süleyman, **İç Denetçi ile Denetim Komitesi Arasında Nasıl Bir İlişki Olmalıdır?**, Çevrimiçi: <http://www.suleymanuyar.com.tr/yayinlar>, Erişim Tarihi:09.10.2007
- Uyar, Süleyman, **Kurumsal Şeffaflığın Sağlanmasında Kurumsal Yönetim (Corporate Governance) Anlayışının Önemi**, Çevrimiçi: <http://archive.ismmmo.org.tr>, Erişim tarihi:24.04.2008
- Uzay, Şaban, **İşletmelerde Denetimin Etkinliğini Sağlamada Denetim Komitesinin (Audit Committee) Rolü ve Türkiye’de Uygulanabilirliği**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ocak 2003
- Uzay, Şaban, **Türkiye’de Denetçi Bağımsızlığı**, Çevrimiçi:http://iibf.erciyes.edu.tr/akademik/suzay/SUZAY_TD%20_1UMK.pdf, Erişim Tarihi: 07.05.2008
- Uzun, Ali Kamil, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ve İç Denetim**, İç Denetim Dergisi, Sonbahar 2006, Sayı:16
- Spangler, William D.; Braiotta, Louis, Jr. **Leadership and Audit Committee Effectiveness, Group and Organization Studies** 15, No:2, june 1990, s.134
- Vafeas, Nikos, **Board Meeting Frequency and Firm Performance**, Journal of Financial Economics, 1999, Vol:53

- Wild, John J., **The Audit Committee And Earnings Quality**, Journal of Accounting, Auditing & Finance, Vol:11, 1996
- Yılandı, Münevver, **Denetim Komitesinin İç Denetimin Etkinliğini Sağlamadaki ve Hileleri Önlemedeki Rolü**, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Ocak, 2003
- Yurtsever, Gürdoğan, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında BDDK Yönetmeliği İle İlgili Bir Değerlendirme**, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı No:52, Mayıs-Haziran, 2007
- Zhang, Yan; Zhou, Jian; Zhou, Nan, **Audit Committee Quality, Auditor Independence, and Internal Control Weaknesses**, Journal of Accounting And Public Policy, 2007, Vol:26

Tezler

- Akyürek, Beste, **Bankacılık Sektöründe Risk Odaklı İç Denetim Sistemi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006
- Balkan, İsmail, **Bankalarda Denetim Komitelerinin Etkinliği**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008
- Bodur, İpek, **Denetimin Bağımsızlığı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007
- Çatıkkaş, Özgür, **Bankalarda İç Kontrol Sistemi ve İç Denetim Fonksiyonunun Etkinliği**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005
- Döner, Burcu, **Kurumsal Yönetim (Corporate Governance) İlkeleri İşığında Kamuyu Aydınlatma Kavramı**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2004
- Eski, Emrah, **Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim Sisteminin Avrupa Birliği'ndeki İç Denetim Sistemiyle Uyum Süreci**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006

- İnam, Burak, **Denetim Mesleğinde Etik, Bağımsızlık ve Sarbanes-Oxley Kanunu Sonrası Gelişmeler**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007
- Jenkins, Nicole Thorne, **Auditor Independence, Audit Committee Effectiveness, And Earning Management**, Business Administration in the Graduate College of The University of Iowa Yayınlanmamış Doktora Tezi, Iowa, December 2002
- Memiş, Mehmet Ünsal, **İç Denetimin Yönetim Fonksiyonlarının Yerine Getirilmesindeki Rolü: Türkiye'deki Büyük İşletmeler Üzerinde Bir Saha Araştırması**, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Adana, 2006
- Polat, Gürkan, **Hisse Senetleri Borsaya Kote Edilmiş Şirketlerde Kurumsal Yönetim Kapsamında Bağımsız Denetim**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006
- Sinnar, Didem, **Denetim Komitesinin Finansal Tabloların Güvenilirliği Üzerindeki Etkisi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006
- Topçu, Bilal, **Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Yönetim ve OECD Kurumsal Yönetim İlkeleriyle Karşılaştırılması**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Borsa Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005
- Uyar, Süleyman, **Denetim Komitesi ve Türkiye Uygulaması**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004
- Uzun, Ali Kamil, **Yönetim Kurulu Denetim Komitesi Uygulamaları: İMKB'de İşlem Gören Reel Sektör Şirketlerinde Yönetim Kurulu Denetim Komitesinin Varlığını Etkileyen Faktörler ve Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006
- Ünen, Serap, **Bankacılık Gözetim Sisteminde İç Denetimin Dış Denetimi Destekleme Koşulları**, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006

Yücel, Sevilay, **Denetimin Etkinliği ve Basel II**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007

Diğer

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu
Atmaca, Ediz., Hülya Keskin, **Bursa ili Otomotiv Sektöründe TS 16949 Kalite Yönetim Sisteminin Rekabetçi Avantajı**, V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2005

Bank Act of Canada, Çevrimiçi: http://laws.justice.gc.ca/en/showdoc/cs/B-1.01/bo-ga:l_VI-gb:s_307//en#anchorbo-ga:l_VI-gb:s_307, Erişim Tarihi:24.03.2008

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri)**, Haziran 2004, Çevrimiçi: http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf, Erişim Tarihi:05.02.2008

Başçı, Erdem, **Credit Growth in Turkey, Drivers and Challenges**, BIS Papers, 2006, No:28.

BDDK, **Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların etkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik**

BDDK, **Bankalarda Bağımsız Denetim Gerçekleştirecek Kuruluşların Yetkilendirilmesi ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelikte eğişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**

BDDK, **Bağımsız Denetim Kuruluşlarınca Gerçekleştirilecek Banka Bilgi Sistemleri ve Bankacılık Süreçlerinin Denetimi Hakkında Yönetmelik**

BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik**

BDDK, **Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**

BDDK, **Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik**

- BDDK, **Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik**
- Blue Ribbon Committee, **Improving The Effectiveness of Corporate Audit Committees**, 1999
- Cadbury Committee, **The Report of Committee on The Financial Aspects of Corporate Governance**,1992
- Geray, Damla, **Kurumsal Yönetim Güvencesi İçin Denetim Komitesi: “Sermaye Piyasası Kurulu Düzenlemeleri Çerçevesinde Denetimden Sorumlu Komiteler”**, Çevrimiçi:www.deloitte.com/dtt/cda/doc, Erişim Tarihi:16.04.2008
- IIA, **Sample Audit Committee Charter**, Çevrimiçi:www.theiia.org, Erişim Tarihi:15.04.2008
- Kenger, Erdal, **Denetçi Yardımcıları Eğitim Notu**, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Şubat 2001, Çevrimiçi:http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm#d1a, Erişim Tarihi: 10.03.2008.
- PwC, **Şirketlerde İç Kontrol ve İç Denetim Fonksiyonu**, Çevrimiçi: <http://www.pwc.com/Tr/tur/about/events/training/icdenetim.pdf>, Erişim Tarihi:15.03.2008.
- PwC, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı 10 Soru,10 Cevap**, Çevrimiçi: www.pwc.com/tr, Erişim Tarihi:05.04.2008.
- PwC, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Geleceği Hazırlayan Yeni Bir Düzenleme**, Çevrimiçi: www.pwc.com/tr, Erişim Tarihi:28.04.2008.
- SEC, **Sarbanes-Oxley Act of 2002**.
- SEC, **Form 10-K Annual Report Pursuant to Section 13 or 15(d) of The Securities Exchange Act of 1934**, OMB Control Number : 3235-0063.
- SPK, **Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ**, Seri: IV, No:54.
- SPK, **Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ**, Seri: X, No:22.

T.C. Ziraat Bankası A.Ş.,

Çevrimiçi:<http://www.ziraat.com.tr/default.asp?sayfa=tr/bankamiz/bilgi-edinme/BesMain.aspx&anagrup=bankamiz>, Erişim Tarihi:13.03.2008.

TBB,

Bağımsız Denetim Sektörü,

Çevrimiçi:

<http://www.tbb.org.tr/turkce/duyurular>, Erişim Tarihi:08.05.2008.

Tuna, Kadir, **Bankacılık Kanunu Tasarısında Kurumsal Yönetim**, Marmara Üniversitesi Uluslararası Finans Sempozyumu, İstanbul, 9-10 Haziran 2005.

Türkiye İç Denetim Enstitüsü, **Uluslararası İç Denetim Standartları**, Çevrimiçi:http://www.tide.org.tr/page.aspx?nm=mesleki_uygulama_cercevesi, Erişim Tarihi: 29.07.2011.

Uzun, Ali Kamil, **Denetim Komitesi: Komite Üyelerinin Bağımsızlığı ve Nitelikleri, SPK ve BDDK Düzenlemeleri Çerçevesinde Uygulamalar**, Deloitte Kurumsal Yönetim Serisi No:2., 2008.

İnternet Kaynakları

<http://proquest.umi.com>

<http://tez2.yok.gov.tr>

<http://www.aicpa.org>

<http://www.bddk.org.tr>

<http://www.coso.org>

<http://www.deloitte.com>

<http://www.denetimnet.com>

<http://www.makalem.com>

<http://www.pcaobus.org>

<http://www.pwc.com/tr>

<http://www.sciencedirect.com>

<http://www.sec.gov>

<http://www.spk.gov.tr>

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.theiia.org>

<http://www.tkyd.org.tr>

<http://www.tide.org.tr>

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ

Nispetiye Caddesi
Akmerkez B3 Blok Kat 13
Etiler 34340 İstanbul
Tel: 0212 282 09 73
Faks: 0212 282 09 46
E-posta: tbb@tbb.org.tr
www.tbb.org.tr

ISBN 978-605-5327-13-2 (Basılı)
ISBN 978-605-5327-14-9 (Elektronik)